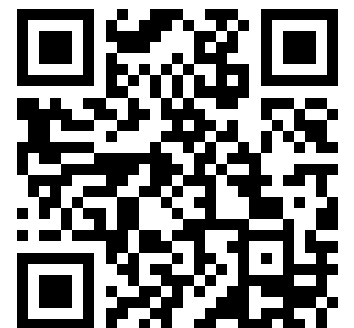

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

GoogleTM books

<https://books.google.com>

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

ARE HINN FRÓÐE ÞORGILSSON
ÍSLENDINGABÓK

TILEGNET
ISLANDS ALTING
930—1930

AF DANSK-ISLANDSK FORBUNDSFOND

UDGIVEN VED
FINNUR JÓNSSON

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG

KØBENHAVN MDCCCCXXX
J. JØRGENSEN & CO. BOGTRYKKERI — IVAR JANTZEN

ÍSLENDINGABÓK

FRÍ THORGILSSON FRÓÐI
ARE HINN FRÓÐE ÞORGILSSON

ÍSLENDINGABÓK

TILEGNET

ISLANDS ALTING

930—1930

AF DANSK-ISLANDSK FORBUNDSFOND

UDGIVEN VED

FINNUR JÓNSSON

K Ø B E N H A V N M D C C C C X X X
JØRGENSEN & CO.S BOGTRYKKERI — IVAR JANTZEN

ALÞÍNGI ÍSLENDÍNGA

930—1930

*ER ÞESSI BÓK EIGNUÐ AF ALÚÐ
OG VIRÐINGU*

*AF
STJÓRN SAMBANDSSJÓÐSINS
Í KAUPMANNAHÖFN*

I.

ARES LIV OG
FORFATTERVIRKSOMHED

I.

ARES LIV OG FORFATTERVIRKSOMHED

1. Ari hinn fróði Þorgilsson er født 1067¹ (eller mulig 1068). Hans fader Þorgils var sön af Gellir, sön af Þorkell osv., se hans eget slægtregister, som han fører op til de upsalske sagnkonger. Hans moder var Jóreiðr, en datterdatter af Torstein, den berönte Síðu-Halls sön. Den samme Síðu-Halls datterdatters sön var Sæmundr hinn fróði. Det er værd at lægge mærke til dette forholdsvis nære slægtskab mellem Are og Sæmund. Bægge hørte til landets bedste slægter. Det skal ikke her nærmere gennemgås.

Ares fader døde meget tidlig, idet han ifg. Laxdælas. slutn. druknede ung på Bredefjorden sammen med alle dem, der var med ham. Samme sted siges Þorkell, Ares farbroder, der efter sin fader Gellir bode på Helgafell, at have været anset som en »meget kyndig mand« (*manna fróðastr*). Som følge af faderens tidlige død er Are kommet til sin farfader, og hos ham var han til denne døde i Danmark 1073. Da var Are 6 år gammel, ti han siger selv (Islb. k. 9), at han 7 år gammel kom til opfostring til Hallr Þórarinsson i Haukadals, men det var et år efter Gellirs død. Han skulde altså være kommen derhen 1074 (sandsynligvis om sommeren eller efteråret). Grunden til, at Are kom til Haukadals, er ukendt. Her bode en berömt slægt; Hallr selv, der var født 996, var en meget anset mand; 3 år gammel blev han døbt af Tangbrand, en »vinter för kristendommen blev indført i Island«. I sin opvækst var Hallr på rejser i udlandet og siges at have været handelsfælle med selve Olaf d. hellige, siger Snorre. Denne kalder ham »meget klog og stærk af hukommelse«. Hos ham var også Teitr, biskop Isleifs sön, til opfostring; han blev Ares vejleder og lærer; Are kalder ham ligefrem sin »fostre«. Teitr siges at have undervist mange gejstlige (præster); blandt dem var Are, der omtaler ham med stor ærbødighed. Teitr kaldes etsteds *hinn marglæti*, et tillægsord, der næppe er ubetinget

¹ Dette er den gamle opfattelse. Isl. ann. henfører hans fødsel til dette år: Burðartið Ara fróða Res., fæddr Ari hinn fróði Reg., Gottsk., Flat. Selv siger Are, at han 7 år gammel kom til Hallr, et år efter hans farfader Gellirs død, men denne sættes i annaler enstemmig til 1073. Snorre siger, at han var født den næste vinter efter Harald hårdrådes fald (1066, 25. sept.).

rosende. Han kaldes hövding og siges at have bot i Haukadal; han døde 1110.

I Haukadal var Are til han var 21 år. Det vides ikke, når han er bleven præsteviet, og iøvrigt vides intet om hans opvækst og undervisning. Efter årenes tælling skulde Are altså have opholdt sig på Haukadal til året 1087—88, men Hallr døde 1090 (94 år gammel) efter annalerne.¹ Det vilde være fristende at antage, at Are havde forladt Haukadal ved (efter) Halls død; men da må Are være født 1068; jfr. anm. her under teksten. Nødvendig er jo en sådan antagelse ikke.

Herefter vides, mærkeligt nok, intet om Are; han regnes i Kristnis. til de »ansete mænd, der studerede og lod sig vie til præster«. ² Det er ikke urimeligt at tænke sig, at han bosatte sig i sin fædreegn, Snæfellsnes. Han giftede sig og havde en søn, Þorgils, der var præst på Staðr (Staðarstaðr) på sydsiden af nævnte næs. Þorgils døde 1170. Hans søn Are »den stærke«, der døde 18. juni 1188, bode også på samme gård. Heraf kunde man måske slutte, at Are selv havde ejet denne gård og bot der. Hvorvidt han har haft andel i et godord, hvad K. Maurer antog, er ganske uvist. Are den stærke havde en datter Helga, der blev gift med Þórðr Sturluson (Snorres broder), der også bode på Staðr. De var barnløse.

Are frode døde 9. november 1148, 80 eller 81 vintre gammel; således ifølge Ártiðaskrá og Isl. annaler.

Are nød høj anseelse i samtiden. Han var ven af landets bedste mænd. Han var opfostret sammen med Gizurr, biskoppen, og var ven af de to samtidige biskopper, Gizurs eftermand, Torlak Runolfsson (1118—33), og Ketill til Holar (1122—45), rimeligvis også med deres efterfølgere, for ikke at tale om hans egen slætning, Sæmund præst den frode. Uden tvivl har Are jævnlig besøgt altinget og er der bleven kendt med mange eller de fleste af landets øvrige ypperste mænd; dér havde han rig lejlighed til at udfritte folk og erhverve sig historiske kundskaber. Af sådanne mænd nævner han selv flere; således en Hallr Órækjason, vistnok fra Østfjordene, Markus Skeggjason, lovsigemanden og digteren, Ulfheðinn Gunnarsson, lovsigemanden; herom mere i en anden sammenhæng.

Litterære vidnesbyrd om Ares anseelse haves også. Således omtales han i den første grammatiske afhandling (fra o. 1140): »eller også de vise kundskaber (*en spaklegu fræði*), som Are Torgilsson har sat (anbragt) i bøger med skönsom forstand (eller: viden)«. I Pálssaga (Bisk. I, 145) hedder det: »Are præst den frode, der har samlet mange vise historiske eksempler (*dæmi*; ɔ: kundskaber)«. Ikke mindre betydning har Snorres rosende udtalelse i fortalen til Heimskringla: »han var meget vis (*forvitri*) Det var ikke mærkeligt, at Are besad sand viden om gamle tidender (der var

¹ Der er nogen usikkerhed tilstede, det gælder ét år. Hvis Are var 12 vintre gammel, da biskop Isleifr døde (1080), hvad der jo udtrykkelig siges, måtte hans fødselsår sættes til 1068. ² Bisk. I, 29, Hauksb. s. 147.

sket) både her og udenlands, eftersom han havde lært dem af gamle og kyndige mænd og han selv var lærvillig (*námgjarn*) og stærk af hukommelse (*minnigr*)¹; et andet sted kaldes han »sanddru« (*sannsgull*).¹

2. Der er ikke få vidnesbyrd om Ares forfatterskab foruden det, som han selv aflægger derom i sin prolog. De er dels holdt i almindelighed: »således siger Are præst«, »ifølge Are frodes udsagn«, »men Are frode siger« og flere af lignende art; dels er de mere bestemte, som når Snorre siger (i sin prolog): »Are præst den frode Torgilsson skrev først af alle her i landet på norrønt mål både gamle og nye kundskaber (*fræði*); han skrev mest i begyndelsen af sin bog osv.«; eller når det hedder: »Broder Gunnlaugr siger, at han især har sammenskrevet, hvad han har fundet i Are præst den frodes bøger«²; endelig hedder det³: »han huskede de mænd og fik meddelelser hos dem, der var så gamle, at de, hvad deres alder angik, kunde huske disse tidender, således som han selv har sagt i sine bøger« osv. Her nævnes »bøger« — i flertal — et par steder; dette har for visse forskere været af betydning, idet de har taget det til indtægt for den antagelse, at Are havde skrevet andet og mere end *Íslendingabók*. Antagelsen er imidlertid overflødig, idet de anførte udtryk ikke behøver at tage sigte på andre bøger end de to udgaver af *Íslendingabók*, hvorom mere i kommentaren; flere forskere, som Maurer, har hævdet denne opfattelse. Man har næppe taget hensyn nok til den måde, hvorpå Snorre henviser til Ares »bøger«. Han nævner dem i forbindelse — hverken med »Kongers liv« eller »Slægtopregning«, men — med de hjemmelsmænd, som Are havde: disse nævner Are i den bevarede »bog«, og dem har han også sikkert nævnet i den ældre bog; Snorres udtryk er således rigtigt og i fuld overensstemmelse med de faktiske forhold, som de kendes. Der foreligger intet, som kunde vise, at Snorre kun havde kendt den ene, den ældre. Han var jo opdraget på Odde, og det må betragtes som givet, at har Ares to bøger været noget sted kendte, så må det have været dér fremfor noget andet. Sætningen om Gunnlaugr er så ubestemt, at deraf kan intet sluttet, medens »bøger« selvfølgelig kan henvise til de to »Islædingebøger«.

Disse vidnesbyrd giver os således ingen oplysninger om andre skrifter af Are.

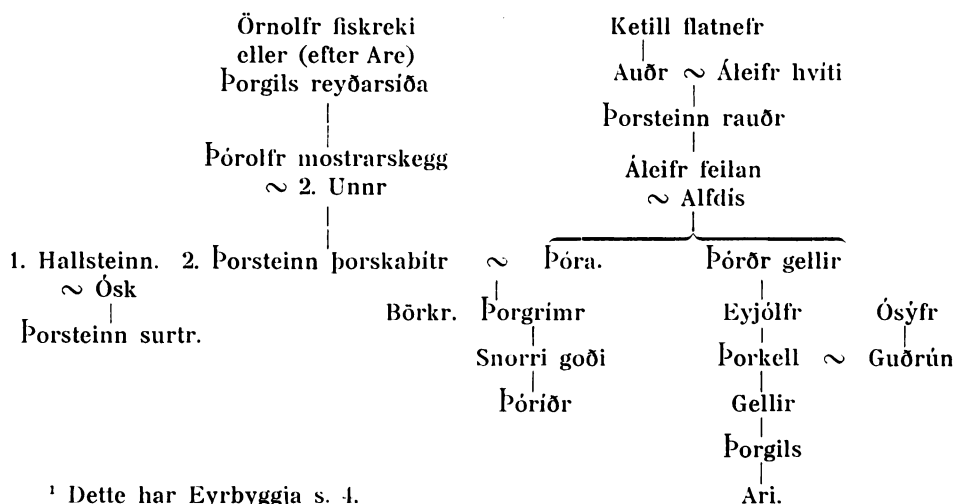
Som bekendt nævnes Are iøvrigt ikke få steder som hjemmelsmand. Disse er samlede i F. Jónssons Litteraturhistorie² s. 349—50 (jfr. B. M. Ólsen i Aarbøger 1893, s. 240 ff.) og gennemgåede dér. Det bliver hensigtsmæssigt her at se nærmere på sagen.

Vidnesbyrdene falder i to rækker, eftersom de angår norske eller islandske personer og forhold.⁴ De norske er følgende: 1, Sigurd jarls dødsår »to år efter Hakons [Adelstensfostres] død«; i en *Konungaævi* kunde

¹ Hkr. II, 417. ² Fms. III, 163, Flat. I, 511. ³ Hkr. II, 417. ⁴ De, der kommer i betragtning, er anførte i afsnit IX.

dette næppe forbigås. 2, Hakon jarls eneherredömmes begyndelse, d. v. s. Harald gråfelds død. Her lægge man mærke til den bemærkning, at Are skal have meddelt, at »de sidste 6 år, som Harald gråfeld levede, kæmpede Hakon jarl og Gunnhildssønnerne med hinanden og flygtede vekselvis ud af landet«. 3, Olaf Tryggvasons alder (32 år), da han kom til Norge; herom siges Are og Sæmund at have været enige. Det er klart, at dette ligefrem har hørt til Konunga ævi. Det selvsamme gælder angivelserne af 4, kong Olaf d. helliges alder, og hans regeringstid og liv: »denne redegørelse (*grein*) for hans kongedömmе (с: at han havde været 15 år konge på et nærmere angivet tidspunkt) skrev først Are« osv. »Kong Olaf d. hellige var da 35 år gammel, da han faldt«. Den ovf. nævnte henvisning, der tillægges Gunnlaugr, gælder Olaf Tryggvason, men det angives ikke nærmere, hvortil der egentlig sigtes. Endelig er der et sted i 5, Jómsvikingapáttir i Flatøbogen (I, 194), hvor Are — foruden to andre — nævnes som hjemmelsmand, i fortællingen om Bue digres fald. Der er nu i og for sig intet urimeligt i, at Are har nævnet og tidsfæstet Jomsvikingeslaget i forbindelse med Hakon jarl og omtalen af hans regeringstid; men stedet er mistænkeligt og i en tildels uhistorisk fremstilling (Sigmund Brestisson siges at have deltaget i slaget, hvilket er ganske uhistorisk). Omtalen af de to hjemmelsmænd og særlig af Are frode er vistnok meget mistænkelig (jfr. Litteraturhist.² II, 351).

Den anden gruppe af henvisninger er følgende. Angående tidsregning: Snorre godes dødsår. Angående enkelte personer: Torstein d. rødes død »på Katanæs«; Torolf mostrarskeggs hustru Unnr siges Are ikke at have regnet blandt Torstein d. rødes børn; Torolf mostrarskegg var søn af Torgils reyðarsíða (ikke af Örnolfr fiskreke¹; således må ordene snarest forstås). Vi skal komme tilbage til disse bemærkninger, men det skal her påpeges, at alt dette står i nøjeste forbindelse med Are selv, hvad der klart ses af følgende slægtregister:

¹ Dette har Eyrbyggja s. 4.

Der er således slægtskab mellem Snorre gode og Are. Andre slægter (slægtforbindelser) anføres ikke med Are som hjemmelsmand.

De andre ting, der henføres til Are, er følgende: antallet af de skibe, der sejlede med Erik d. røde til Grönland; dette henføres i Melabók og Hauksbók til Are, medens Sturlubók henfører det til »kyndige mænd« i al almindelighed. Det er vanskeligt at sige, hvad der her er den oprindelige tekst; det kunde synes lidet forståeligt, at Sturlubók har indsat det mindre bestemte udtryk for det mere bestemte og individuelle (hvis dette er det oprindelige). At skibenes antal ikke nævnes i Grönlandskapitlet i Íslb. har man forklaret ved, at angivelsen havde stået i den ældre bog, men ved uagtsomhed var udeladt i den yngre. I kommentaren vil sagen iøvrigt blive nærmere omtalt. I biskop Páls saga¹ siges Are at have udtalt sig om, hvilken landesorg der herskede i Island efter biskop Gizurs død; hertil haves intet tilsvarende i Íslb. Men udtalelsen sigter, efter min mening, til kap. 14 i Kristnis. og hvad dér fortælles. Det i Kristnis. foranstående beror på Íslb.; det har den, der skrev disse ord i Pálss. iagttaget, og trot, at de følgende ord (c: kap. 14) også hidrørte fra Are. Utænkeligt var det dog ikke, at dette kapitel havde stået i den ældre bog, men at Are havde udeladt det i den yngre som overflødigt; i sproglig henseende er det ikke Are uværdigt. Mulig kunde nævnelsen af Sæmund som hjemmelsmand bestyrke dette. Hvad der i biskop Jóns saga² siges om Are svarer fuldstændig til, hvad der står i Íslb. Det samme gælder bemærkningen i Kristnis.,³ om at Are var 12 år, da Isleifr døde.

Endelig er der meddelelsen⁴ om Stefners nidvers om Sigvalde og at denne derfor lod ham dræbe, »således har Are den gamle sagt«. Hvad der herefter skal skyldes Are behøver ikke at være og er sikkert ikke mere end bemærkningen om Stefners død. Hvis det hele ikke er grundløst, er det let at tænke sig — og det har f. eks. Maurer hævdet —, at notitsen har i den ældre bog været knyttet til kong Olaf Tryggvason, og at der i den har stået en bemærkning om, at kongen havde sendt Stefner til Island for at forkynde kristendommen dér og i tilknytning dertil fortalt om Stefners endeligt. Det hele kunde stå i et par linjer. Bemærkningen måtte falde bort i den yngre bog, da den må have hørt til konunga ævi.

Af alt, hvad der her er anført, er der, som også af Maurer hævdet, intet, der behøver at forudsætte noget som helst andet og mere end den ældre bog.

Hvad der endnu er tilbage, skal kortelig gennemgås. Det er notitser, der f. eks. i G. Vigfússons og B. M. Ólsens opfattelse har spillet en altfor stor rolle, medens de i virkeligheden som beroende på rene misforståelser er uden al betydning. Det er da overskriften i codex Frisianus: »Her begynder Kongebogen (c: Heimskringla) efter Are præst den frodes fortælling«. En sådan overskrift i et ungt håndskrift som Fris. er komplet betydningsløs. Nævnelser af Ares navn her beror simpelt hen på Snorres omtale af ham

¹ Bisk. I, 145. ² Bisk. I, 158. ³ Sst. 27. ⁴ Sst. 26.

i sin prolog. Denslags misforståelser i overskrifter er ret almindelige. Ganske det samme gælder Haukr Erlendssons nævnelse af Are i det bekendte sted i slutningen af hans afskrift af Landnáma. B. M. Ólsen har af dette sted ment at kunne slutte, at Are havde skrevet en Landnáma; Haukr var imidlertid ukritisk og sikkert ikke meget kyndig i den gamle litteraturhistorie. Hans vidnesbyrd om Are falder til jorden eftersom han ved siden af denne også nævner Kolskeggr hinn fróði som forfatter. Grunden hertil er let at se; Haukr fandt i sine Landnámaoriginaler bægge nævnte som hjemmelsmænd (men ingen steder som forfattere). Han misforstod dette og trode, at de bægge havde skrevet om landnam. Det er således umuligt på Hauks ord at grunde en antagelse af, at Are har skrevet en særlig Landnáma.

Af selvsamme art som overskriften i Fris. er også bemærkningen (overskriften) i det ene håndskrift af Gunnlaugssaga fra o. 1400: »Hrafns og Gunnlaugr ormstunges saga, således som Are præst den frode Torgilsson, som har været den kyndigste mand på Island med hensyn til landnams-fortællinger og oldtidskundskaber, har fortalt«. I det andet hovedhåndskrift af sagaen findes ingen sådan overskrift. Der er ingen, der har villet hævde, at Are har skrevet sagaen; det er også så utænkeligt som muligt. Overskriften er en ukyndig afskrivers gisning — vel i god tro —, og når Are her sættes i forbindelse med »landnams-fortællinger«, beror dette åbenbart på skriverens kendskab til Hauks afskrift af Landnáma og hans sidst omtalte bemærkning deri.

Forskellige steder i litteraturen findes, uden at Ares navn eller hans bog anføres som kilde, stykker, der utvivlsomt er mere eller mindre nøjagtig afskrevne efter Íslendingabók; de vil blive omtalte på vedkommende steder.

Endnu skal anføres, at der i et gammelt håndskrift, 1812, 4° i den gml. kongelige saml., findes en såkaldt præstefortegnelse (*prestaskrá*) over 40 islandske præster af hövdingeslægt (*kynbornir*), 10 fra hver landsfjærding. Efter fortegnelsen hedder det: »Disse præsters navne blev skrevne, da de alle levede i biskopperne Ketils og Magnus' og abbed til Tingöre Vilmunds tid, 1143 vintre efter Kristi fødsel ifølge almindelig årsregning. Men Holarbispens Ketill døde to vintre senere i Skalholt fredagen ved solnedgang, da der var octabas apostolorum Petri et Pauli. Det fortalte biskop Magnus, som selv var tilstede ved hans død, til Are frode«. Med rimelighed har man (Jón Sigurðsson, udgiveren af Dipl. Isl. I, hvor fortegnelsen er udgiven med kommentar) ment, at fortegnelsen kunde tillægges Are; ikke blot den sidste bemærkning skulde pege i den retning, men — og meget mere — den omstændighed, at Are selv ikke nævnes. Dette kunde kun skyldes, at Are selv var forfatteren. Det er, som sagt, højst rimeligt, at det forholder sig således. Man kan pege på, at udtrykket *eptir burð Krists at alþýðu, almannatali* genfindes i Íslb. kap. 7, slutn. og kap. 10, slutn. Med hensyn til for-

VII

fatterskabet af en »Landnáma« eller en »kongesaga« er denne fortegnelse naturligvis uden al betydning.

Når H. Schück i Arkiv XII, 217 f. har forsøgt at knytte et stykke om svenske konger i slutningen af en bearbejdelse af Hervararsaga til Are, er dette meget tvivlsomt. Der vides intet om, at Are har taget hensyn til Svea-kongerne, og Snorre nævner dem ikke med ét ord (i prologen til Hkr.). Det at Are i slutningen af Íslb. nævner »Filippus Sveakonge« som en af dem, der døde samme år som Gizur (1118; de andre, der nævnes, er pave Paskalis II, Baldvin konge, patriarken Arnaldus og kong (kejser) Alexius) er intet bevis for eller blot antydning af, at han har haft en svensk kongerække. Selve fremstillingen i den nævnte bearbejdelse bærer ikke på nogen måde præg af Ares stil og fremstillingsmåde.

Det er hvad man i almindelighed kan sige om Ares forfatterskab efter kilderne. Nærmere, især om de to Islændergebøger, vil findes i kommentaren.

II.

FOTOTYPISK GENGIVELSE

AF

AM 113 B (COD. A)

Scheda Ara prestsfróða

fléndiga hoc gozpa er fyrst by
scopom orum þorlaki oc Kalli. Or
syndar beggi þeim oc semundi þ. En
mek þvi at þeim licafi svo at hava eða þaz vifur
auka þa scrifada er þesa Of et sama far. fyr
utan attar tolo oc duga gvi. Or iore þvi er
mer varþ sedan eugara Or nu er ger sagt a
þesi ena þeiri. En hvatki es núsagt es i froþo
þesom þa er scrilt at hava þat hellsur er san
ara reynist

Alfolan hvieþing vppléndiga dugr
Sonr Olafs Tretelgio Svía dugr vas
fater austenl fretz fa þur halsdanar
ens millda oc ens matar illa. f. Söfropar vei
pi dugr. f. halsdanar eni svarta. f. Harallz eni
sarsfagra es fyrste varþ þes kyni einu dugr
at ollom 77 orvegi

In hoc codice continenⁿ capitula
ka Islanz bysk. I. fra lasm^m monð^m
II. Or lagasetning. fra Alþingi setning
III. fra miseris tali III. fra fiorþoga
dallu V. fra Grenlanz bysk. VI. fra þvi er

EM

vifur

þesa

attar tolo

þpan ger

ena þeiri
tradom

reynist

hvieþing

þad þr

vaspfr

harallz

setning

miss

^{asl}
Cristni kom á Ísland VII frá byskopom vitlegum
VIII frá Íslepi brops IX frá Orzoni brops
Incipit Libellus Islandorum

slanð

mañs

spacaftan

gelliz

hans

*hinn hvar distia-
gott in allero.

slanð

Ísland byskipst fyrst ví 7 Norvegi á
Dogom Haraldz ens Harfagra, Haraldar
ar s. ens Snarta 3 þat tít at etlor or
tolo þra Tetz foftra mins þes mañs er et kum
spacaftan s. Ísleips brops. 2 þorbells faskv brop
or mins Bellis er lagt muntki fram 2 þoripa
Snorra dottor Soka ef beki vas mang spor or o-
luogfroek ef juvar Ragnars s. Lofbrokar let drapa
Edmundens helga Engla dug. En þat vas dccc
lxxx. epter burk Cristz at þu ef ritik ef i so
go tít. Jjolfur het maður Norvegs ef samgi
er sagt at fore fyrst þan tít Íslandz þa ef þu
allou et Harfagri var xvi vestra gamall
En i amaf sit sem vestrom sipan. Har byski
supv i kaskian vic. þar er Jjolfss hofki kallapr.
fyr astant minfacs ari sem þu kom fyrst á
land. er þar Jjolfss fell fyr vestan Olsson o ef
þu lagki sma eigo á apan. 3 þan tít vas Ísland
viki vaxit a mikli fiattz 2 fiuro þa v þa mñ
Cristni þu er Norfmes kitta papa. En þu for
sik a brant af þu at þu vildo eigi vesa her vi
hæipna mñ. Or leto epter becr mñar or biolla
bætur

2
or bagla. af þvi matti scilia at þr v mñ Jrster
En þa var þ for manna mikil mioc vt hñjat v
Norvege Til þes vñz dñyren Haraldr barjaki
af þvi at honom fotti Landauks nema. þa settust
þeir a þat at hvv maki scyllði gialda dñgi v.
avra þa er eigi vñri fra þvi scilþr. z þak fñri
hñjat. En þva er sagt at Haraldr vñri lxx vet-ra
dñgi or yrþi atreþr. þa hñfa vñhñf verþ
at gialldi þvi es nu er kallat Landauvar. en þar
gallþk stundō maira en stundō mñña vñz Olafv
er Digni gorki scvre at hv maki scyllði gialda
dñgi halfa mork þa er fñri a mñpli Norvegs or
Jstanz. nema Conor. eþa þr mñ es þñ nemi fra
Sva sagþi þorkell or Belliss.

2
rollaugr s. kavgallz iards a mōrþ bygþi
austr a sikr þak e Dñr mñ komm?

Ketilbionz Ketils s. maki Norons bygþi sukuv
at moffelli eno ofra þak e moffullñy comn?

Oþr dñuz Ketils flatnefs Þersis Norons
bygþi vestr i Þrēka firþi þk e Þrēksfirþiñ cōn?

Þelgi en mæg Noron s. Lyvmdar Astmanz
bygþi norþr i Lyvafirþi þak e Lyvafirþiñ comn?

En þa es Jstanz vas vñfa byot ozþit. þa hñst
maki Astmon frvst Log vt hñjat vñ Norvegi þa
er Vñfñonr het. Sva sagði Zettur or. or v þa

hic quod magis
actionis indicium
in alio exp.

ero

Kietels

þ þan

et hic peria
tantu indicium
in alio.

Volfróðs log kollof. Hann var faf. Dúgars
Dúppdaler e Comner frú i Enafurfrú. En þar
v flest sett at þu sem þu v. Sola þygg log e þa
roþ þlefs ens Spara. Hozka Caras v til hvar vik
scyllor avca e þa af nema, e þa aþan veg setia.

auka

Volfróðr var áfr i Lóm. En þu er sagt at emr
Bettstov vgr fofbrof haf. Sa er kanyafu Jslanð alt
at raki haf af. Allþygi vgr att. En þonom fece
þv mæþ þeming til a landi her. En þ gæf þe þat af
til Hosa.

hic minoris deb-
onis indicium n
vero Capitis in
altero exempli

þygi vas sett at raki Volfróðs or allra lang
manga þar er mif. En af vas þygi a Kialar
nefi þat ef þorsteiþ. Jyggf. Lannama manz faf.
þorkels nana logfoga manz. Hafki þar or þofþygi
þv ef at þu þvofu. En mæþ hafki seer or þit of
þvols morþ e þa leysygg. Sa er land att i Blascog
þ es nefndr þorer Croppin skegi. En dottor þon
þis ef callar þorvaldr Croppin skegi. Sa ef for af
i Dúsfiorþo or brendr þar vgi. Dúgav. þ þv om.
Sva sagði Hallur Orubias. En þa þef Kolur ef
myrdr vas. Vif þ ef þeþo gea þv ef þar ef kollof
þþan. Cols gea þem þvæn furdusk. Land þ vas
Allþeziar fe. En þ logfo landz mif til Allþygis
næzle. Af þu ef þar Almey at vifa til allþygis
i Scogom. or a þezkom hagi til þvofa hafnar. þ
sagði Volfróðr off.

allt

3

þroþon

þþan

Þva hafa or spacer mý sagt. at a Lx. verra yrki
Ísland allvígð svo at eg vgrí meik af. Þvi ngr fob
Hramm Logfogo Hængs sonr Langama manns ngr
Vlflioti or hafði XX. Sumor hñ var yr Rannar
hverfi. þat var Lx. verra eptir drap Eadmundar
konungs. Vefu eka toeim afv Haraldr en Harfagri
yrki dæpi at tolo Spacca manja. Þoraverð Raga
brofa s. Olefs hvalta tof Logfogo ngr Hrami, or
hafði onör XX. hñ vas borgfirker.

þi þa x

mans ngr

Hrammi

¶ vocula qñ in al
tero omittitur.

4

hat vas eka es en Spocosto mý a lardi her
hofko talið i tvei missero fionadaga en fionka
hundraki. þat vfa vicur u. en setta tegar en monok
XII. þritognattar or dagar III. umbfram þa mcko þv

m c þo þv

at Solargangi. at sumar et munaki aptv til varfeng
en þat Cune eni segia þem at degi einö vas fleira.
en heilom vicom gegnð i toeim misserom or folli.

En maki het þorsteinn Surtr hñ vas Breikfirker
sonur Hallsteins þolþsson Morfirar seggia Land
nama manns; or Oscar þorsteins dottor en rauka

þam draymki þat at tñ hugfisc vesa at Logbergi þa
es þar var fiolmene or vara. en hann hugki alla m
akra sofa. en sifan hugfisc tñ sofa. en tñ hugki þa

allatakra vacna. þat draum ref. Osyfr Helgas. mof
or fafer ællis þorkels. svo at allv men mýði
þegn varf mefann tñ melli at Logbergi. en sif es tñ
þagnaki at þa myndi all f rōma es tñ hefki melli.

tm addit uthe

hic at pun
ctu in al

En þeir vóro báðir Spakir men muot. Tn sið es mý
 qvomo til þíngs þa leitaði tñs ráks at Logbergi. At
 et siaunda hvæzt sumarr scyllði auka viciu. Or freista
 hve þa hlýðði. En þá sem Osýpur rek draumén þa
 vöcnoþo aller mery víð þat vel. oc vas þa þat þegar
 i Log leidf at rafi þorbels mana. or anara spæra
 manna. At retto tali i hveio áre v. dagar en fionþa
 húnþraks ef eigi es hlaupar, en þa einom þleira.
 En at Oro tali þa nu. Tn þa es ajeð at Oro tali
 et siaunda hvæzt at vico en engo at hmu þa þa vñ
 or samam iamy loy at hvorotveggia. Tn ef hlaupor
 verþa u. a mipli þra es aka skal þa þarf aca et
 setta.

sta 2 alteru

cap.

5
 Uja dgiðo mikil varþ a mipli þra þorþ þellis
 sonar Olgifs feilar. yrbreika furþi. or Odz
 þes er kallakur var Tunu Oddr. hary var
 Þorþfurþer. þorvaldr sonur tñs vas at brengo þor
 bels blutkefils sonar meþ hæfna þori i Ormolfs
 dali: en þorþr þeller varþ hofþingi at socene. af
 þvi at herstem þorbels. Blutkefils. s. atti þorvñ
 þoftr dottor tñs. Hon vas Helgo dotter or Bugarn
 syster jofriþar es þorstem atti Egils. Tn þv v sutt
 a þingi þvi es var i Þorgarfurþi i þem staf es siðes
 kallat þingnes. Þat vóro þa log at vigfara stýll
 sækia a þvi þingi es neft vas rett vagi. Tn þv þorþoftr

sta 2 alteru

þar or matti þing^{ng} eigi heyrast at Loginn. þar þell⁷
 þorolfur Refur broþer Olfs i. Dofom v^r lifⁱ þorþar
 Beilis. En af^{af} forð sacarnar til d^{af} þingis. Or þorþur
 þ^r þar þa en. þa fellu m^{ng} v^r lifⁱ Odd³. enda var þ^r
 Secr ha^{ng} Hoesna forð. Or dregin^{af} af þ^r. Or fleiri
 þ^r at breggvi v^{oro}. þa talpi þorþur d^{ell} tolo vmb.
 at logbergi. Hve ulla monom gegndi at þara i Ocun
 þing at sækia of vig eða harma sma. Or talpi þ^r
 honom var þ^r fyrir af^r þ^m m^gtti þ^r mali til laga
 Coma. Or það gmisla vandreki m^{ondo} þ^r eða ef eigi
 refist b^{ortur} a. þa vas landmo sci^{pt} i fiorþunga.
 svo at ill. v^r þ^r þing i h^{ver}iom fiorþungi. Or stylldu
 þ^{ing}unautar eiga þ^{var} þ^r socn^{er} sam^{an}. 7 rema i
 Norþlendmga þ^{ing}ungi v^r ill. af þ^r at þ^r v^r þ^r eigi
 a agat satter. þ^r er fyrir norþan v^{oro} Þ^{ing}afiorþ vill -
 du eigi þangat sækia þ^{ing} eigi i Scagaþiorþ
 þ^r es þar v^{oro} þ^r vestan. en þ^r scylldi i^{ofn} dom
 nefna Or Logretto Scijon v^r þ^r þ^{ing}ungi sem
 Or ein^m h^{ver}iom ofrom. En af^{af} v^r sett þ^{ing}un^{ar}
 þ^{ing}. Sva sagði Or Volfheþin^{af} Bujars^{af} Logfogo
 maþr. þorþell mane þorstein^{af} i^{ng}olfs^{af} s. tor Logfogo
 ofter þorv^{ar}m kaga broþer. Or hafði xv. áimor
 þa hafði þorgeir at Liofa vatni þorkeþ^{af} son^{af} xvii
 áimor

litera o in
 altero satis cla
 ra n^o est. videt
 tñ eode m^o esse
 debere.

due voces se
 parant a^l in al
 tero.

and þat es kallat es Bránland þar 7c

Capit 6

firkfir

keipla

Or bygðist af Íslandi. Turíkr enⁿ kaup^r het maðr
Brekfúsir es for^u vt hefan þangat. Oc nām þar land
er sit es kallat^r Turíks fíorþu. Hæð gaf nafn landi
mo z kallat^r Grœnland. Oc quak^r mý þat mýndu^r
fýsa þangat faru^r at landi^{lnd} ætti nafn gott. Þær
fundo þar manna vístir bæði austr z vestr a landi.
Or keipla brof or steinsmíki þat es af þvi ma scilia
at þar hafði þesskonar þiof^{þskonar} farir es vmland heð^{win}
bygð Oc Grœnlendingar calla Scerliða. En þat
vas es tñ toc byðva landi^{xiv} xiiii. vetrum eða xv.
fyr en Crísti quæm^u her a Ísland at þvi er sa
talpi fyr^u forðeli Sellið: a Grœnlendi^{lnd} er sialfur
fylgki Turíke enom kaup^r vt.

cap.

7

* yr

Lafr^r rex Trygvaf. Olafs s. Haralðs s.
en^{ens} Harfagra com Crísti i Norrig, Oc a
Ísland^{lnd} hañ sendi hingat til lafr^r prest^{prst} tñ er het
Þangbrandur. Or her kendi monom Crísti or skirki
þa alla es vif Trú toco. En hallur a Sípú forst
emis s. let scurasc snimhendis. Oc djalhti Scegia
somr^r yr^r fíorsardali. Or Bizor enⁿ Hóthi Tetz^r
son Ketilbiarnar s. fra moffelli. Or marg^r hófþing^{ng}
iav aprer. Enⁿ þv^r v^r þo fleiri es i gegn meito or
neitto. Enⁿ þa er tñ hafði her verit^r einn vetr^{uv}
eða ii. þa for tñ a braut. Or hafði vegit her ii. m^m
eða iii. þa er tñ hófþo niot. En tñ sagði dūngimō

Sma vpp ef mýr qvomo þar. Oc sagði at honom þori
 þa Comit hagg marga i Ongrt efni ef mýr sýrði
 219) eð hafa aller log emi a landi her. Or talpi fyrr
 monom a marga nega at þe sýrði eð lata þe þa
 Oc sagði at þat mýrði at þvi oforti þe ef visa
 von vas at þer barsmifer görþisc a mýli mana
 es landek eyddisc. Þan sagði þvi þvi at
 220) Dúnar yr Norvegi or yr Danmotto hofko haft
 Ofrik or Orostor a mýli om laja tik til þe vnr
 lauz mý görþo frik a mýli þva þott þe vllði eð
 221) En þatvaf görþisc svo at af stundu sendisc þe
 gersemar a mýli. enda helli frik sa meþan þe
 lifko. En mo þyðker mer þe vaf quaf þm at ver
 latem or eð þa vafa. er mest vilia i gegn garð
 222) asc. Or mýlom svo mól a mýli þva at hvever
 tvegio hafi nacgt ems mals or hojom allrem
 Log e em sik. þat mon verþa satt ef ver slifom i
 223) sundr logen. at ver monom slita or frik. En
 þm lauc svo mali smo. at hvarer tvegio jotto þm
 at aller sýrði emi log hafa þar sem þm veki vpp
 at seigia þa vas þe melli i logom at aller mery
 sýrði Crifmer vesa oc scirry faca þe er afur
 224) voro Ofurþer a landi her. En of barna vrbu
 225) vþ sýrði standa en forno log or of hrossakiet
 226) at. Sýrði mý blota a laun ef vllde. en vafþa

+ similis no-
 ta in alt.

fiordbaugs garður ef vottom of qvæmi vík. Tñ
 sífar fom værom var ðó heikmi af mimen semon^{cris}
 or. þeja atbúsk sagði Teitur on at þui er ^{cris}
 m com a jslano. En Olafur Trygva son þell et
 sama ðomar at sogo Semmdar prestz. þa barðist
 tñ vík Svem Harallz f. Dana Jung. or Olaf en
 Sönsca Cuncs at ^{om} Vpsolm ^{om} Svía Jung^{om} or Cur
 g sifan vas iarl at norvegi Höconar. Þat vas
 C^{om}XXX vetrinn epter drap ^{om} Edmmdar. En ^{om} M.
 epter blisk Crists at alþyko tali

primā litterarū
 citā a. alterū
 exemplarū sed
 ubi hæc lectio
 periodum maio-
 rem, n̄ Caput
 indigebat.

hesi ^{hesi} ezo noyri ^{yn} byscopa þra es ^{bcoya} vèzik ha
 fa a jslandi ut lendar at sogo Teitz. frik
 vear com i heikmi her. En þes v sifan. Biarn har
 þur en bōrvifi v. or. Colr fo or. Þrokolyr
 XIX or. Jāhan en vrbí fo or. Biarn harþur XIX
 or. Hemreir 11 or. En quomo her afret v.
 þr ^{bcoya} or byscopar quodase vesa. Ornoþur or Gofi
 scolar. or in. Ermskur Petrus or Abraham or
 Stephanus.

ita dallerz

ita alterū

hic et maioris
 tñ sectionis, n̄
 vero Capitis
 imitum in
 altero.

Grímur at moffelli Svertings f. tor lang
 sogo epter forger. or haffi 11. Símtor. En þa
 fece tñ loy al þs at Scafi þorodz f. heffi ðyst
 or son þs af þvi at tñ vas hásmeltur siatýr

Scapti hafði logsgögn xxvii. áttíðir. Hón setti
 fimmatar dóm log. or þat at engi vegandi scylldi
 tveir a hendr of þrom mátti en fer. En áfr v
 her slir log of þat sem i norvegi. d þ dogom
 vörpo marger höfðingjar or Ríkis men seker eða
 Landflotta. Of vig eða barsmífer af ríkis söcom
 þ⁵⁵ oc landstíorn. En þn andadist a eno sama are
 or Olafur en Digri fell. Harall's Bopropar.
 Biarnar's. Harall's ens Harfagra. xxx vetru
 sifur en Olafur þelli Tryvaf. þa for Steins
 þorgeftr's. logsgögn or hafði iii. áttíðir. þa hafði
 þorkell Tryvaf. xx. áttíðir. þa hafði Beller
 Bolvercs. ix. áttíðir.

trocula at
 alteri deest.

om #. i. istad
 alteri deest.

Sectio maioris
 momenti etia
 in altero. n. ve
 re capit.

bēops

so

Ísleifur Björnar's ens Brísa vas vígður til
 byscops a dogom Harall's Norvegs duns Sigurð's.
 Halffamars. Sigurðars. Brísa Harall's ens Harfag
 En es þ so höfðingjar or gof mý at Ísleifur vas
 myklo nýti en áfrú keyming þr es a þrifa landi
 neki þa selldo honom marger sono sma t löring
 oc leto vigia til presta. þr vrfu sifan vígðer ii.
 til byscopa. Collur ex var i vir aúfr. or joan at
 Holom. Ísleifur atti iii. sono. þr vrfu all' höfðing
 nýter. Björ byscop or Teitur þstz fak' Halls or
 þorvald's. Teit fæddi hallur i Haukadal. Sa
 mæfr es þat vas almelt at mulldastu veri or ageftz

p. voculam
 Lappi alberti
 exemplar in
 serit voculam
 vero, sed eode
 atramento con
 cellatam. hoc
 modo.

at gopo a landi her Olerfra marja. ²U² kom or til
Halls vii. vefra gamall. Vetrⁱ ept^r f^r es Sæller
þorbels f. foporfaper minⁱ or foftri andapⁱst. or
vase þar xiii. vetrⁱ. Gunar enⁱ Spari hafði
tekit Logsgo þa es Sæller let af. or hafði iii Sum
or. þa hafði Colbeins flosaf. vi. þat sumar er
þin toc Logsgo þell. Haralldur rex aⁱ Englandi. þa
hafði Sæller i aⁱrat smⁱ iii Sumar. þa hafði Sig^uvat^r
Gunar i aⁱrat smⁱ i. Sumar. þa hafði Sig^uvat^r
Surt^{son} f. Syster son Colbeins vⁱm. A þem dogom
com Semindur Sigfuss. Suram af fraclandi hing
at til landⁱ z let sikam^{fn} vigiasc til prestz.

*Hic etiam po-
vidius tamen.*

Sleisfur vas vigfur til byscops þa es han^{fn} vas smⁱ
togur. þa vas Leo septimus pave. En þin vas en
nesta vetrⁱ i Norvegi or for sikam^{fn} vt hingaf
En þin andapⁱst i Scalaholtti þa es þin hafði allz þit^{verip}
byscop^{fn} iii. vetrⁱ z xxx. Sva sagði Teitur on.
þat var a Drottms d^{eiga}gi vi nottom ept^r Hafif þra
þefars or þols. Lxxx^t vefra ept^r Olafs fall.
Eryvasonar. þar vas er þa mek^t Teiti foftra min
om xii. vefra gamall. En hallur sagði on sva.
af beki vas minigr or olygmⁱ or minni sialgar
þat es þin var scirkur at fangbram þar scirkⁱ þin
frenctram. En þat vas vefri fgr, en Cristni veri
her i log febin. En þin gorki þu fufogur or bio

*tuor vefra dec.
in altero*

*+ una vocula
in altero.*

LXIII. vetur 1. Haubadali. or hafði XCIII vetur
þa es þín andakist. En þat vas of Hofi^þ martens
byscops a enom X. — vetri ept^r andlat^{til} byscops^{bys}. X. vetri
Cap.
13or byscop^{bys} somn Jsteifs vas vig^{til} þ^{bys} byscops
at bæn lary^þ manna a dogom Olafs d^ungs har
all^þ 11. vetrom ept^r þat es Jsteif^þ andakist. þan
vas þín anⁿ her a landi en anⁿ a Gautlandi. En þa
vas n^þ h^þad^þ rett at þín het Gystok^þ. Sva sagði þín
on. Marcus Scegas^þ hafði Logsogo nestr Sighvati
Or tot þat sumar es G^þor byscop hafði einn vetur
verif^þ her a landi. en for mek 111. Sumor or XXX.
At h^þad^þ sogo er scrifok^þ eni allra Logsogo manna a bor
þesi þva es v^þoro fyrrer vart mⁿni. En honom sagði þ^þ
arinn broþer h^þad^þ or Sceggi f^þak^þ þva or fleiri spak^þ
m^þ til þva eni es fyrrer h^þad^þ mⁿni v^þoro. at þvi es.
Biarm^þ eni spaki hafði sagð. fokor f^þak^þ þva es mundi
foraren^þ Logsogo man^þ or vi afra siþan. G^þor by^{bys}
scop vas astelli af ollum lary^þ monom en hver maþv
agara. þva es ver vitam^þ her a landi hafa verif^þ.
Af astelf^þ h^þad^þ or af todom þva Semundar mek omb
rafi Marcus Logsogo man^þ vas þat i Log leidi at all^þ
m^þ tolko or vurko alt se sat or soro at rett v^þot^þ
veri hvart sem vas i Lonkom eþa i lausa au^mmm^þ
Or gorko^þ tiungd af siþan. þat ero m^þclar iarter
ner hvat hlyfner lary^þ m^þ v^þ þem man^þ es þín com
þvi fram at se allt vas v^þurð mek Svarfogom + sta 2. ritet

þat es a Jslanð^{ps} vas. Or landet slæf, or Tunder af
 gervar, or log a flog^{hp} at sua seal vesa mekaⁿ Jslanð
 es byót. Or þor byscop^{ps} let or log leggia a þat at stoll
 byscops þess es a Jslandi veri scyldi i Scalaholth ve
 -sa en afur vas hvergi. Or laghi þn þar til stofms
 Scalaholth land or margra cymia aukarfe Onor, bgh
 i london or i lausom aurom. En þa es honom þoth
 sa stafurⁿ hava vel at a þœvum þroazk, þa gap þn^{ask}
 meir en fionþing byscopsdoms sms til þes at hella
 veri. II. byscops stolar a landi her en em svo sem
 Norþlendimⁿar estu þn til. En þn hafki afz latet
 telia buendur a landi her. Or v þa i dustfirþinga^{nga}
 fionþungi VII. hundroþ heit. En i ranginga fionþ
 ungi X. En i Breiþinga fionþ IX. En i aysfirþinga^{nga}
 fionþ XII. En otalþer voro þeir es eigi Otto þn^{otto}
 farar Caupi at gegna of allt Jslanð.

þoru

Capitis intia
atiam in altero.

+stærð alter

+alter ix: niess

lyþepin Gunarss ens spara toc logsogo
 epter Marcus. or hafki IX sumor. þa hafki
 Bergþor⁺ þræsiss VI. En þa hafki Gofm⁺de þor^{mup}
 geuss XII sumor. Et fvrsta ssmar es Bergþor sag
 þi log vpp vas nymeli þat gozt, at log or scyldi
 scrifa a boc at hayslika⁺ moll. f. of vefrenⁿ ept^{er}
 at sogo oc umbraki þra Bergþors or aþara spara
 maga, þra er til þs v tecner. Scyldu þi gorua
 nymeli þa of i logom er þem litisc þau beku
 en en forno log. Scyldi þau segia vpp et nesti
 Jslandi

sumar eftir i logretto. Oc þau oft halla es em me⁹
ire hlutur manja me^{ti} þa eigi gegⁿ. En þat var
at frampara. At þa var s^{ri}skapur Vigslöpi, or mgt ^{margt}
aⁿjat i Logom. Or sagt upp i logretto af kenimomom
Of sumar ef eftir. En þ^{pat} licapi ollom vel or me^{ti} ^{sumaret}
þvi mangi ig^{iegn}en. þat var or et fyrsta sumar es Beng
þor sagði Log upp, þa var Gizor bysrop Ö^{br}kingfort af
sott, þa sendi tⁿ ork til allⁿkingis vinom smom or hofk
mgiom at bⁱþia s^{ri}yllði þorlac künolss þleibss bro
þor Halls i Haukadali at tⁿ s^{ri}yllði lata vigiaⁿ til
bysrops. En þat gerþo allir svo sem ork haⁿð qvomo
til. Or fcefc þat af þvi at Gizor haⁿð s^{ri}alys þ^{ri}ur
mior befit. Or for tⁿ v^{ri}tan þ^{ri} sumar. en kom vt ef
nesta eftir or var þa vigþur til bysrops. Gizor var
vigþur til bysrops þa es tⁿ var fertogur. þa var G^{ri}
gorius septimus pape. En s^{ri}far var tⁿ en nesti v^{ri}tr
Danmorro, or kom of sumariⁿ eftir hⁿjat i lⁿgⁿ ^{tel}
En þa es hⁿgⁿ haⁿð verik xxxiii vetur trop sua sem
faper haⁿð. þa var Joan Ögmundars vigþur i tropⁿ ^{tel}
fyrsti til stols at Bolom. þa var tⁿ v^{ri}tri mikur
en half fertogur. En xii v^{ri}tröm s^{ri}far þa es Gizor
haⁿð alls verik trop xxxvi. vetur. þa var þor
lacur vigþur til tropⁿ. haⁿð let Gizor v^{ri}gia til stols
i Scala hollu at ser liyanda. þa var þorlacur ii.
v^{ri}tröm meir en xxx. En Gizor þ^{ri}ur andak^{ri}st xxx.

notum sifur i Scala hollti a enom pridia deigi
i vicu Kalend. Junij.

etiam hic perio-
dus maior non
vero caput.

titu Dalky

Immar

Al þu are eno sama Obht Pascalis sects
pape for en Gizor byscof. Or Baldome jorsala
dunr. Or Arnaldus patriarcha i Hierlm. Or Phil
ippus Svra dunr. En sifur et sama sumar Alexi
Brikkia dunr. þa hafki tm xxxviii. vetur setif
at stoli i Niclagarpi. En u. vetrom sifur vark allra
mot. þa hofko fr cysteins oc Sigurður verik xvi.
vetur dunar i norvegi eftir magmis f. an Olaf
f. Haraldz f. þat vas Cxx. vetrum eftir þall Olaf
Trygvaf en ccl. eftir drap Edmmdar enla duns.
En dxvi. vetrum eftir andlaf Gregorius pava þs
es Cristni com a England at þu es talif es. En tm
andafist a ofro are dunðoms storo keisara Dc.iii.
vetrom eftir þurk Cristz at Almaria tali. þat þkfu
allt samar Mxxx. or. Her lyxc sia bot. ;.
þetta es cyn bropa Islendinga z attar tala.

hic nulla diffin-
ctio in altero.

totem modo
prima litera
desiderat

hic prima
litera defi-
deratur in
altero.

etilbiorn landnams mapr sa es byggt
supur at Goffelli eno Ojra vas fak Teit
f. Gizorav en hvita f. Jstafs es fyrstur
vas byscof i Scalahollti f. Gizorav brops
rollaugur landnams mapr saes byggt aust
a sikun a Breikabolsfak vas fater Ozorav
f. fordisar m. Halls a sifo f. Egils f. for.

hac vocula
eodem mo-
do vice
hignatur
in altero.

ger þar m. Joar¹⁰ es forst¹⁰ur vas byscop at Holom.

Oþr laðnams Cona es bygð¹⁰ vest¹⁰ i Breiðafirði
i Svam¹⁰ vas mōþer forstems en¹⁰ kaup¹⁰ f. Olaf¹⁰
feilans f. þorþar. Selles f. þorhulldar kinnu m. þorþ¹⁰
hest hofsa f. Carlseyns f. Snorra f. Hallfíkar m.
þorlac¹⁰ es m. es byscop i Scalahottu nēst¹⁰ þorzi

elgi en¹⁰ magzi laðnāma mār sa es bygð¹⁰

þorþ¹⁰ i Týra firði i Cristnesi vas fað¹⁰ helgo
mōþer Einarss f. Eyrolfs valgerðar sonar

f. Þormundar f. Eyrolfs f. forstems f. Ketils es nú
es byscop at Holom nēst¹⁰ur Joar¹⁰ i s.

þesi ero nofn laðseþga yngli¹⁰
or breiðfirði¹⁰

i. ngēu Týrkia dūgr. ii. Nigþr¹⁰ Svía
dūgr. iii. frayr. iiii. fiolner. sa er do at
fríð frōka. V. Svegþer. VI. Vanlandi.

VII. Uisbūr. VIII. Somaldr. IX. Somar. X.
Týgū. XI. Dagur. XII. Alrekr. XIII. Agne
XIII. Yngvi. XV. Jörundr. XVI. Dun. en
gamli. XVII. Tgite vendilcrata. XVIII. Ottar
XIX. Aþyll at vppsolum. XX. Tystemm. XXI.
Yngvax. XXII. brāt Onundur. XXIII. Jngialdr¹⁰
en illrāfi. XXIII. Olafur Trefelga. XXV. Half
þan. Drifbens vppfendmga dūgr. XXVI. Gofrofr.
XXVII. Olafur. XXVIII. Helgi. XXIX. Jngialdr¹⁰

+ deest hic quo
2. primus librum
a. quoniam l. 719
hic in margine

+ in altero
libro b. ali
qualem sed
evidentem
libro g. f.
quoniam h. f.
hinc error
impressi.

^{Jon}
 Dottor sonur Sigurðar Ragnars Lofbröcar xxx
 Oleifur en þviti xxxi þorstein en rauki.
 xxxii Oleifur feilan es þorstein byggi frá a ls
 landi xxxiii þorfin Geller xxxiiii Eyolfur
 & skirfur vas i eili sigi þa es Cristin Com a Island
 xxxv þorbett xxxvi Geller faper frá þorkelz
 f. Brant or þorgils f mms, en er heiter dre

þaðan Scheda Am p/ztz föda i Ragn
 er þorfin er þorstein fons sigin þorstein a
 þorkelle (id mmm mmm) i Willinga folti
 af Jon p Willinga fons mmm mmm
 manudagin næstan er þorstein
 þorkelle Jon Willinga fons mmm

þorstein

ex alt
ro.

III.

TEKST MED KOMMENTAR.

[Í]slendiņa bók gørþa ec fyrst byscopom órum Þorláki oc Katli oc sýndac bēpi þeim oc Sémundi presti. En meþ því at þeim lícapi svá at hava epa þar vípr auka þá skrifapa ec þesa of et sama far fyr utan áttartolo oc conuņa évi oc iócc því er mér varþ síþan cunara oc nú er ger sagt á þesi en á þeiri. En hvatki es misagt es i fróþom þesom þá er scyllt at hava 5 þat helldr er sanara reynisc.

1. -lend-: -lend- A. — 2. EN B. — 3. vípur A. áttar-: ættar- B (sikkert ur.). — 4. iócc: sál. AM; iocce A, iocce B. sidan A. — 5. misagt: sál. allerede de ældste udgaver; nusagt bægge. — 6. helldur A.

1. Íslendiņa bók] ordet bet. naturligvis en bog om Islændinger eller, som man også kunde sige, om Island. Af sammenhængen fremgår, at denne bog — den første — har haft dette navn. A. Heusler vil, at ordet skal bet. »En Islænderbog«, ikke »Islænderbogen«. Formelt er dette muligt, men der er ingen grund til at opfatte ordet således, og selv om man gør det, gør det næppe nogen realitetsforskel; derfor kunde den yngre bog godt have samme navn og med ikke mindre ret. Men når Are nu skriver således, er det naturligt, at han forudsætter, at hans bog var velkendt; han peger på den, og da er »Islænderbogen« det naturligste. En nutidsforfatter vilde måske snarest have skrevet »Min Islænderbog«.

gørþa ec—Katli] det er ikke helt tydeligt, hvorledes disse ord er at forklare. Det nærmestliggende, især på grund af det følgende sýndac, er at forstå dem som hentydende til og beroende på en opfordring fra de to biskoppers side; som en egenlig dedikation kan de næppe være at opfatte.¹ Man kunde let tænke sig, at ved en eller anden lejlighed, da Are var sammen med dem, f. eks. på altinget —, er de kommen til at tale om Islands historie; at de har kendt Ares interesser — og samlinger til landets historie — kan man gå ud fra. Biskop Torlak var knyttet til Haukadal og fik dér ialfald en del af sin uddannelse,² men senere end Are; dette var et tilknytningspunkt mellem ham og Are. Torlak var en lærd mand, der holdt skole på sit bispesæde, så at det ikke er mærkeligt at træffe ham i forbindelse med Are. Biskop Ketill var en

¹ Det mente også B. M. Ólsen (Aarb. 1885 s. 353). ² Se Hungrvaka, Bisk. I, 72.

anset gejstlig; om hans lærde studier vides dog intet. Bægge biskopper tillægges udfærdigelsen af den islandske Kristenret 1123.

sýndac] »jeg viste den« — åbenbart for at afæske nævnte mænd deres dom om bogen; her tilføjes Sæmund frode, ikke som den, der har opfordret Are til at skrive, men som den, der på grund af sine historiske kundskaber egnede sig til at bedømme Ares værk. Sæmund havde selv skrevet en bog — på latin — om de norske kongers »liv« — således som det hedder i digtet Nóregs konunga tal — ned til og med Magnus d. gode; se herom F. Jónssons litteraturhistorie.

2—3. En — au ka] disse ord synes enkle og klare nok; ikke desto mindre har de været gjort til genstand for forskellig tolkning. Guðbr. Vigfússon mente i sin tid, et svá sigtede til den sidste skikkelse, vor Islb., (svá = »således som det er blevet«), men denne opfattelse er ganske uhjemlet. B. M. Ólsen drøfter 3 muligheder for forståelsen af dette ord: svá kunde omfatte alle de forandringer, som af forfatteren er foretagne i den tidligere tekst . . »og dette vilde utvivlsomt stemme bedst med betydningen af svá«, men så vilde ordene epa þar við auca være overflødige; dette er rigtigt. Eller kunde svá omfatte de forandringer alene, som ikke er fremhævede ved de nævnte ord. Denne opfattelse menes dog hverken sproglig eller logisk at kunne forsvares. Så er der den 3. mulighed, at svá kun omfatter rettelser, derimod hverken udeladelser eller tilføjelser. Denne opfattelse skulde falde sammen med G. Vigfússons. B. M. Ólsen kan ikke godkende den, men fremstiller selv en ny (4.) tolkning. Han mener, at svá hverken peger hen til den første eller den sidste redaktion i og for sig [dette er nu noget dunkelt], men, på grund af sætningernes indbyrdes korrespondance, til ordene: þá skrifapa ec þessa of et sama far fyr utan áttartölo oc conunga æve; han antager en brakylogisk fremstilling, således at ordene egentlig skulde lyde: En — hava, þá skrifapa ec þessa of et sama far fyr utan áttartölo oc conunga æve, oc með því at þeim lícape þar við at auca þá jócc því osv. Han oversætter det hele således: »Men da det behagede dem at have det således (þ: bogen uforandret — of et sama far — med udeladelse af visse afsnit), dels også at (jeg skulde) gøre tilføjelser dertil (þ: til det tidligere arbejde), så skrev jeg denne (Islændingebog) angående det samme æmne uden (eller: med udeladelse af) áttartala og conunga æve, og tilføjede, hvad jeg senere fik nærmere kundskab om, og hvorom der i denne (bog) findes udførligere oplysninger end i hin«. Efter dette skulde Are have udtrykt sig ret dunkelt.

Imidlertid havde allerede Arne Magnússon (og senere Jón Sigurðsson og Jón Þorkelsson¹) gjort en anden opfattelse gældende. Arne siger²: »og da den syntes dem for lidet meddelende om et og andet, så locupleterede han den, men bibeholdt den førstes metode«. I overensstemmelse hermed er hans latinske gengivelse: »Cumqve liber iste iis placeret aut augeri posse videretur, hunc de eadem materia conscripsi præter genealogias et regum vitas, adjeci qve illa osv.«.³ Det er klart, at Arne ingen vanskeligheder har set med at forstå ordene. Han lader svá åbenbart gå på den første bog i dens oprindelige skikkelse.

¹ Se B. M. Ólsens afhdl. Aarb. 1885 s. 343. ² Arnes levned II, 18. ³ Sst. s. 1. S. 20 udtaler Arne, at ordene of et sama far mulig bør gengives ved: »de iisdem rebus«.

Og dette er det eneste logiske og sproglig nærmest liggende. Det er mærkeligt, at G. Vigfússon og B. M. Ólsen ikke har villet forstå en så simpel sag og gjort det hele så indviklet. Fejlen er den, at det ikke er faldet dem ind, at Are selv kunde have fundet på at ændre noget i bogens form, men at alle de ændringer, der er foretagne, er gjort efter biskoppernes og Sæmunds råd. Når man ikke går ud fra dette, — og Are siger ingensteds, at det er så —, er sagen klar. De 3 mænd har alle udtrykt deres tilfredshed med bogen som den var, blot har de antydnet, at noget kunde tilføjes. Det ligger i sagens natur, at vi nu ikke er i stand til at udpege disse tilføjelser. Nogen anden betydning for den yngre bogs form og indhold er man ikke berettiget til at tillægge dem. Jfr. det følgende.

3. þá skrifapa—far] her har ordet far voldt nogen vanskelighed. Arne oversatte dette med »(de eadem) materia« (se ovf.), men har et alternativ: »eadem methodo forsitan«. Det er kun disse to betydninger, det drejer sig om, men i grunden siger de det samme; om man skriver: »om samme æmne« eller »på samme måde« — bliver meningen den samme. Analoge udtryksmåder (f. eks. at fornu fari, at réttu fari o. fl.) synes sprogligt at tale for den sidste opfattelse, så at ordene kunde gengives: »med samme stof og samme ordning«.

3—4. fyr utan—þvi] disse ord kan simpelthen ikke betyde andet end: »uden, ɔ: med undtagelse af, ættetal og kongers liv«. Det forudsættes altså, at disse to således betegnede æmner har stået i den første bog. Der står intet om (se ovf.), at det er på de 3 mænds råd, at disse æmner er udelukkede; de havde kun rådet til at have den første som den var, men med nogle tilføjelser. Det er Are selv, der med sin kritiske sans og sans for helheden er kommen til erkendelse af, at det var bedst at udskille disse æmner som mindre vedkommende en sammenhængende fremstilling om Island.¹ På den anden side er det overmåde let at tænke sig, at Are i sin første bog både skrev om Norge og Island, da deres historie havde så mange berøringspunkter; dette forhold er heller ikke helt udslettet i den yngre bog.

Det store spørgsmål er nu, hvad der skal forstås ved disse to ord: ættetal og kongers liv.

Man kunde være fristet til at sige, at svar herpå er det umuligt at give. Det vilde dog være forhastet straks at opgive ævret: est quadam prodire tenus, si non datur ultra lyder det gamle, gode ord.

Arne Magnusson mente, at der sigtedes til Ares eget slægtregister bag ved bogen og den deri indeholdte kongerække, samt bispernes ættetal. Hertil har andre sluttet sig, hvorimod B. M. Ólsen har bestridt dette, og sikkert med rette. Han siger bl. a.²: »Ordet áttartala kan i og for sig omfatte så mange slægtrækker, som det skal være, da det ifølge sin oprindelse og i henhold til den måde, hvorpå det bruges hos Are både i prologen og i overskriften til biskoppernes stamtavler, ikke egentlig betegner en slægtrække, men slægtopregning«. Hvad enten nu denne áttartala har været kortere eller længere (vidtløftigere), mener B. M. Ólsen, at Are deraf har gjort et særligt skrift, ɔ: Landnáma eller grundlaget for denne (jfr. ovf.).

¹ Arne Magnusson gengiver ordene ved »præter genealogias et regum vitas«. ² Aarb. 1885 s. 367.

Hvad man nu her har at holde sig til, er de ovf. omtalte hentydninger i sagaerne til Are som hjemmelsmand for slægtrækker. Af dem er det klart, at det kun drejer sig om to hovedslægter syd og øst for Bredefjorden, nemlig Ketill flatnefs (Auðr den djupudges) og Torolf mostrarskeggs efterkommere, og Are hørte til dem bægge. Hvis det er rigtigt, hvad Hauksb.—Melab. meddeler,¹ at Brandr prior den frode har »mest optegnet Bredefjordingernes slægt« (kynslóð), så indskrænkes derved ret betydeligt, hvad der med nogen sandsynlighed kan tillægges Are. For en nøgtern betragtning må det synes rimeligst, at den nævnte áttartala kun er de to hovedfamiljers slægtregister i det omfang, Are kendte det, og han har vel kendt det tilbunds.² Han betegner sin egen slægt som »Bredefjordingerne«. Når det forholder sig så, og når Hauks ovf. omtalte »vidnesbyrd« vurderes på rette måde, nemlig som ganske værdiløst, bortfalder ethvert støttepunkt for B. M. Ólsens yndlingstanke, at Are skulde have forfattet en særlig Landnáma, hvilken tanke ikke støttes ved noget som helst virkelig pålideligt vidnesbyrd. Når Maurer tænker sig (i sin bog *Island*), at áttartala har været »stammtafeln der vornehmsten geschlechter« — uden at bestemme dette nøjere —, er det blot en gisning, eller, om man vil, en indrømmelse til forfægterne af Landnáma-teorien, uden at han egenlig udgiver det for at være sin opfattelse. I sin afhandling (i *Germania XXXVI*) erkender Maurer ikke, at B. M. Ólsen har tilvejebragt noget bevis for, at Are har skrevet en Landnámabók.

I denne forbindelse må et sted i *Sturlunga saga* nævnes. Det findes i den sidste udgave I, 243—44. Det er kapitlet om Ketilbjörn, landnamsmanden, der bosatte sig på Mosfell. Ketilbjörns sön var Teitr, fader til Gizur hvide, fader til Jórunn, der var Sæmund frodes stammoder; Gizur hvides sön, biskop Ísleifr, nævnes i samme forbindelse. Derefter anføres et kapitel om Ísleif, der er lige skrevet ud af Íslb. Midt inde i det første stykke findes ordene: *svá segir Teitr, »således siger (sagde) Teit«*; dette er ganske Ares måde at anføre sine hjemmelsmænd på, og denne Teit er tilvisse ingen anden end hans fra Íslb. kendte ven og lærer, biskop Ísleifs sön. Vi er altså utvivlsomt i Ares umiddelbare nærhed. Nu kan det huskes, at Are og Sæmund var nærbeslægtede, og at Teitr og Sæmund nedstammede fra to søskende (Gizurr hvíti og Jórunn). Det er således overmåde let at tænke sig, at Teits slægtregister har — gennem Sæmund — været knyttet til Ares eget, ovf. omtalte, slægtregister, så at der ingen grund er til at ty til Landnáma. Hvad der følger efter ordene: »Således siger Teit« skulde man ikke tro havde stået hos Are, undtagen den sidste sætning, der er ganske i Ares stil: »Fra Ketilbjörn og Helga stammer Mosfells-mændene«, jfr. kap. 2, hvor disse ord genfindes, hvorefter slægtregistret ned til og med Sæmund følger. Den derpå følgende notits om biskop Gizur med henvisning til Olaf den helliges(!) saga har intet med Are at gøre. Derpå kommer stykket fra Íslb., hvortil tilbørligt hensyn senere skal tages.

Det stykke, som her altså med nogen sandsynlighed kan henføres til Are, kan og må have stået i den første Íslb. og været en del af dens áttartala. Dets indhold hænger sammen med Ares eget ættetal, går i hvert fald ikke

¹ Landn.b. 1925 s. 63. ² B. M. Ólsen udtaler (*Aarb.* 1893 s. 239, jfr. s. 235), at áttartala-afsnittet »ikke har været særdeles omfattende«.

udover, hvad der kan forudsættes at have stået dér. Endelig skal bemærkes, at der er nært slægtskab mellem hele dette stykke og tilsvarende fremstilling i Landnámabók; sagen er den, at det er denne, som er benyttet af Sturl.-stykkets forfatter, og Ares korte fremstilling er af denne kombineret dermed.¹

Conunga ævi er et ikke mindre omtvistet udtryk. Det er først ordet ævi, der må tages i betragtning. Are selv giver os ved sin brug af ordet ellers en velkommen vejledning til forståelse deraf. Han taler om »lovsigemændenes ævi«, der anføres i hans egen bog (10. kap.); det er klart, at han bruger ordet om lovsigemændenes funktionstid og dennes udstrækning (de år, de virkede som lovsigemænd). Dette har B. M. Ólsen rigtig set og hævdet.² Den samme brug findes åbenbart i Nóregs konunga tal, v. 40, hvor forf. siger: Intak svá | ævi þeira (þ: de norske kongers »liv« til og med Magnus d. gode) | sem Sæmundr | sagði enn fróði. Det er regeringsårene, der menes. Jfr. Sigvats brug af ordet i Alfívu æfi (13, 28). Det ligger således nærmest at tolke Ares conunga ævi i overensstemmelse hermed og antage, at ordet betyder: rækkefølgen af de (norske) konger med angivelse af deres regerings år. Det følger af sig selv, at dertil kunde knyttes bemærkninger om de vigtigste begivenheder i deres liv eller deres vigtigste handlinger; og atter her kan der henvises til Ares egne bemærkninger om lovsigemændene; om de to første fortælles, hvor de var fra; om Skapte Toroddsson har han flere oplysninger (kap. 8); til Kolbeinn og Sigvatr Surtsson knytter han historiske begivenheder (kap. 9); jfr. hvad der meddeles om Markus og Bergþórr i kap. 10. Selv om nu ævi kan bruges således, er det selvfølgelig ikke udelukket, at samme forfatter kan bruge ordet i betydning 'liv, levetid'.

Ser man nu på, hvad kilderne indeholder om Ares (ældre) bog eller hvad der mulig hidrører fra den (jfr. ovf.), kan først anføres, hvad Snorre siger i sin fortale om Are. Han siger: »han skrev i begyndelsen af sin bog [mærk enkelttallet] mest om Islands bebyggelse (byggð) og lovsætning, dernæst om lovsigemænd, hvor længe hver havde fremsagt (loven; jfr. ævi) og havde den årtælling først til det, at kristendommen kom til Island og siden lige ned til sine dage; dertil føjede han også mange historiske eksempler (dæmi; begivenheder), både konge-ævi i Norge og Danmark og ligeledes i England, eller (= og), andre store tidender, der var sket her i landet Han skrev, som han selv siger, de norske kongers ævi efter Odd, søn af Kol, søn af Hallr fra Sidas fortælling, men Odd havde lært den af Torgeir avrådskol, den mand, der var kyndig og så gammel, at han bode i Nidarnæs, da Hakon jarl den mægtige blev dræbt«. Så følger notitser om Ares liv og ophold i Haukadal, og om Hall og Teit, »han underviste Are præst og fortalte ham mange kundskaber, som Are siden nedskrev. Are lærte også mange kundskaber af Turid, Snorre godes datter« osv. Det er nu straks klart, at meget af, hvad der nævnes, svarer til, hvad der findes i vor Íslb., men også meget, der ikke findes dér. Det er soleklart, at Snorre har haft den ældre bog og at denne har haft

¹ I sin Timarit-afhdl. har B. M. Ólsen betragtet sagen anderledes og til gunst for sine teorier, men hans opfattelse er urigtig og gendrevet af K. Maurer (i Germ.-afhdl.), der med rette betragter Sturlunga-stykket som en kompilation. ² Aarb. 1885 s. 362, hvor han anfører andre eksempler på denne brug.

meget stof tilfælles med den yngre. »Islands bebyggelse og lovsætning« er åbenbart hvad der findes i kap. 1 og 2 (jfr. disse kapitlers overskrifter i indholdsfortegnelsen); disse har altså også stået i begyndelsen af den ældre. Når Snorre siger »dernæst« (om lovsigemænd), skal ikke dette udtryk forstås som om lovsigemændenes række stod i et kapitel for sig. Den har sikkert været ordnet ganske som i den yngre, og dette skimtes i Snorres udtryk. Dernæst følger den vigtige oplysning om konunga ævi. Dette udtryk må selvfølgelig opfattes som *løgsgumanna ævi*, d. v. s. kongernes regeringstid; ordet er sikkert lånt fra Are selv, rimeligvis fra den ældre bogs prolog, hvis indhold må have været noget forskelligt fra den yngres. I den har der mulig stået oplysningen om Odd Kolsson som hjemmelsmand, men den kan også have stået et andet sted inde i bogen. Mærkelig er oplysningen om, at Are har anvendt »historiske eksempler«, konge-ævi fra Danmark og England. Sligt kendes ikke fra den yngre, medmindre Snorre — noget unøjagtigt — sigter til Ivar og kong Edmund i 1. kap. Men herom savnes oplysninger ellers. Ares oplysninger om sig selv har, kan man med sikkerhed slutte, selv om Snorre også har kendt den yngre bog, også stået i den ældre. Der har også Turid været nævnet (jfr. kap. 1). De »store tidender her i landet« svarer meget træffende til, hvad den yngre bog indeholder. Vi føres således til den bestemte antagelse, at den ældre bog i alt væsentligt har indeholdt samme stof som den yngre, foruden de to æmner, som Are udelod.

Hvorledes svarer nu, hvad der henføres til Are i kilderne, til den formentlige betydning af *conunga ævi*? De citater fra Are og hentydninger til opgivelser af ham er foran anførte. Enhver uhildet må indrømme, at de passer som fod i hose til, hvad man kunde vente anført vedrørende konunga ævi, naturligvis både i den ene og den anden — snævrere — betydning af ordet ævi. Det er indlysende, at ved hjælp af disse citater kan man ikke opbygge en teori om en særskilt »kongebog« af Are. Endnu mindre på de par usikre citater, der ovf. er nævnede og belyste.

Man kan med nogenlunde sikkerhed antage, at Are til sin omtale af kongernes 'liv' har knyttet nævnelsen af de vigtigste begivenheder i deres historie (kampe og lign.), ganske som han til lovsigemændenes 'liv' følger sådanne, når han fandt det for godt, således som det ovf. er anført.

Et særligt æmne må her omtales.

K. Maurer har, som bekendt i sin udførlige og grundige afhandling: *Die Quellenzeugnisse osv.* (1869), undersøgt et stykke om de gamle hedenske love og *Ulfjot m. m.*, der findes i *Hauksbók*, *Melabók*, *Þorsteins þáttur uxafóts* og en bearbejdelse af *Þórðar saga hreðu*, omtrent enslydende i dem alle. Det er et meget interessant stykke og ret gammeldags i sin tone (hvor det ikke er moderniseret ved en vilkårlig behandling som i *Melabók*). Maurer har villet godtgøre, at det hidrører fra Ares Íslb. (den ældre), og da vel fra kap. 2. Der er dog straks den vanskelighed til stede, at Are ikke omtaler nogen udeladelse undt. áttartala og *conunga ævi*, men stykket kan ikke have hørt til noget af disse æmner. At (Are eller) hans rådgivere skulde have fundet stykket for hedensk og derfor ikke værd at opbevare eller gentage i den yngre bog, er lidet troligt. Hidrører stykket fra Are, er det således umuligt at udfinde en

fornuftig grund til at det skulde være udeladt. Dette vender vi senere tilbage til.

Der er iøvrigt to andre småting, som henføres til Are, men som ikke står i Íslb. Den ene er, som bemærket, angivelsen af, hvor mange skibe, der sejlede til Grönland med Erik d. røde; i Hauksb.—Melab. tillægges den Are (»vise mænd« i Sturlb.). Den anden er notitsen om landets sorg efter Gizurs død; se herom ovf.

A. Heusler har gjort en ny og ejendommelig opfattelse af forholdet mellem de to bøger gældende. Han mener, at vor Íslb. er en udfyldning til den første, hovedsagelig »nachträge« dertil, samt, at der af disse »efterhåndstilføjelser« nogle er bleven optagne i den første. Allerede dette sidste er nu meget dristigt. Men hovedindvendingen mod denne antagelse er, at man ikke rigtig forstår, hvad den ældre bog da har indeholdt af Islands historie, eftersom det er og må være klart, at den yngre bog indeholder hovedbegivenheder deraf; hvorledes er det tænkeligt, at disse ikke har stået i den første? Også strider denne opfattelse imod Ares egne ord (of et sama far). Den må derfor forkastes for ikke at tale om, at den er lidet rimelig i og for sig.

En helt ny opfattelse er gjort af J. Schreiner i hans bog: Saga og oldfunn (Norske Akademis Skrifter II, hist.-filos. kl. 1927, nr. 4). Han vil konstatere en Konungabók af Are og mener at kunne påvise stykker, der beror på den. Han mener at måtte tolke Ares ord helt anderledes end det hidtil er gjort. Are har aldrig skrevet to Islændingebøger. Den bog, han først skrev, blev »refusert« af de mænd, han viste den til; han måtte »gøre arbejdet om igen«, og da forøgede han den med áttartala og konunga ævi, men navnet blev bibeholdt(!). Men hvad så? Jo, »en senere afskriver har skåret bort Ares áttartala og conunga ævi, fordi disse partier ikke gik ind i fremstillingen som organiske bestanddele« — og således fremkom Konungabók (og Landnáma?). Denne nye opfattelse er i det foregående egentlig imødegået; her kan man ikke komme nærmere ind på den. Det vilde føre for vidt. Tiltrods for forf.s umiskendelige alvor i sit forsøg på at bevise sin opfattelse, er det mærkeligt at læse (s. 84): »at det er Are, som har skrevet en Konungabók, er en hypotese«. Dette kommer ganske uvæntet; læseren måtte af det foregående få det indtryk, at sagen var afgjort, og forf. betragter senere — og i senere skrifter — sagen for afgjort, og ikke blot som en »hypotese«. Andet kan den aldrig blive og det endda en meget usandsynlig.

Blot som kuriosum kan A. Bleys antagelse anføres. Han mener, at det var bispernes (og Sæmunds) tanke ved en ny (forkortet) udgave at få istand en skolebog i Islands historie for den opvoksende ungdom. Denne opfattelse behøver ingen gendrivelse.

Resten af prologen behøver ingen tolkning.

[H]alfdan hvitbein Upplendiņa conuņr sonr Óláfs trételgio Svía conuņs vas faper Aysteins fretz faþpur Halfdanar ens millda oc ens matarilla foppor Gopporpar veipiconungs foppor Halfdanar ens svartá foppor Harallz ens hárfagra es fyrstr varþ þes kyns einn conuņr at ollom Norvegi.

1. Halfdan: i B er H skrevet.

Dette stykke står, som det af det følgende vil ses, udenfor den egenlige Íslb. Der er flere forskere,¹ der har udtalt, at det ved en uagtsomhed var gået over i den yngre Íslb. og var denne uvedkommende eller at det var en blot og bar afskriver-tilføjelse. Heusler har udtalt, at da Are 3 andre steder (i k. 7, 8 og 9) har anført norske kongers forfædre, var denne Haralds genealogi overflødig. Men dette er misvisende og urigtigt. I kap. 7 anføres Olaf Tryggvasons slægtregister til Harald hårfagre, dette danner altså en fortsættelse af Haralds. Ganske det samme er tilfældet med de to andre (kong Olaf d. helliges og Haralds hårdrådes slægtregister). Man kunde således med fuld ret sige, at netop disse 3 slægtregistre forudsætter en redegørelse for Harald hårfagres slægt opad i tiden. Der kan næppe være tvivl om, at Are med velberåd hu har anbragt Haralds genealogi netop dér, foran selve bogen. I kap. 1 nævnes han straks (i hans tid blev Island bebygget). Derfor mente Are, at der måtte gøres rede for den mand, der havde så stor betydning for Islands opdagelse og bebyggelse. Et tilsvarende stykke har utvivlsomt stået i den ældre bog. For såvidt kan det siges at være gået over i den yngre, men som sagt med velberåd hu og en bestemt hensigt.

Der er iøvrigt ikke grund til at komme nærmere ind på dette stykke. Kun skal bemærkes, at Halfdan hvítbeinn betegnes ganske på samme måde i Ares egen genealogi, samt at Eysteins tilnavn findes ikke hos Snorre, men i *Historia Norwegiæ*, hvor det gengives ved »bumbus«. Endelig lægge man mærke til formen *Nor-vegr* uden — det senere sædvanlige — bortfald af *v*. Det minder om *Nur-viak* på den store Jællingesten. Formen er i det hele konstant hos Are.

IN hoc codice continentur capitula.

[F]rá Íslanz byggð i. frá lanáms monom ii. oc lagasetning. frá alþingis setning iii. frá miseris tali ii. frá fiórpuða deilld v. frá Grónlanz byggð vi. frá því er cristni kom á Ísland vii. frá byscopom útlendum viii. frá Ísleifi byscopi ix. frá Gizori byscopi [x.].

Overskriften: »I denne bog findes (følgende) kapitler« hidrører vel fra Are selv. Indholdsangivelsen svarer nøje til indholdet. Dens enkelte ord svarer jævnlig til tekstens: *Frá Íslands byggð* ≠ *Ísland byggðisk* (kap. 1); *lagasetning* ≠ *pau vóru flest sett* (kap. 2); *alþingissetning* ≠ *Alþingi vas sett* (kap. 3); *misseristal* ≠ *hugðu tal í tveim misserum* (kap. 4); *Grænlands byggð* ≠ *.. Grænland fannsk ok byggðisk* (kap. 6); *frá því es cristni com á Ísland* ≠ *Óláfr . . . com* (her transitivt) *cristni . . á Ísl.* (kap. 7); *frá byskupum útlendum* ≠ *nömn byskupa . . . útlendir* (kap. 8); fra *Ísleifi, Gizori, byskupi* (kap. 9 og 10), jfr. begyndelsen til disse kapitler. Det er således kun indholdet af kap. 5, der ikke verbalt genlyder i indholdsangivelsen. — Som ovf. bemærket passer Snorres beskrivelse af bogens indhold ret godt, men den er ikke nøjagtig.

¹ Sål. B. M. Ólsen, Aarb. 1885, s. 349. 356. 363; dette stykke og et andet om Harald skulde stå på »aldeles umotiverede steder«. Heusler betragter stykket som afskriver-tilføjelse.

Den slags indholdsangivelser er ellers ikke ukendte, og er anbragte efter fremmede forbilleder. Her ligger det nærmest at minde om, at foran Víglóði i Staðarhólsbók findes en nøjagtig indholdsfortegnelse kapitel for kapitel, og Víglóði var netop noget af det, der optegnedes 1117—18 — altså i Ares tid. Det samme er tilfældet med Festapáttir og Landabrigðisþáttir sst. Heraf tør man måske drage den slutning, at netop disse to afsnit hørte til Haflíðaskrá, at de var det eller noget af det, som Are betegner som »mart annat í lögum«.

Incipit libellus Islandorum.

I. [I]sland bygðisc fyrst úr Norvegi á dögum Harallz ens hárfagra Half-danar sonar ens svarta í þan tíð at étlon oc tðlo þeira Teitz fðstra míns þes manz er ec kunna spacastan sonar Ísleifs byscops. oc Þorkels faþor bróþor míns Gellissonar er lañt munþi fram oc Þóriþar Snorra dóttor 5 goþa es béþi vas margspoc oc óliúgfróþ es Íwarr Ragnars sonr loþbrókar lét drepa Eadmund en helga Enla conuñ. En þat vas DCCCLXX. epter burþ Cristz at þvi es ritip es í sögo hans. Inólfr hét maþr nóren es sanliga er sagt at fðre fyrst þapan til Íslandz þá es Haralldr en hárfagri var xvi. vetra gamall. En í anat sín fðm vetrom síþarr. Han bygði supr í Raykiar- 10 vic. þar er Inólfs hoþþi kallapr fyr aþstan Minþacs ayri sem hann kom fyrst á land. en þar Inólfsfell fyr vestan Ólfoss ó es hann lagði sína eigo á síþan. Í þan tíð vas Ísland víþi vaxit á miþli fiallz oc fiðro. þá váro hér menn cristnir þeir er Norþmenn kalla papa. En þeir fóro síþan á bræt af þvi at þeir villdo eigi vesa hér víþ heþna menn. oc léto epter bócr írscar 15 oc biðllor oc bagla. af þvi mátti scilia at þeir váro menn írscar. En þá varþfor manna mikil mioc út hiñat úr Norvege til þes unz conuñren Haralldr banapi af þvi at honom þótti landaupn nema. þá séttusc þeir á þat at hverr maþr scyllði giallda conuñi v. aura sá er eigi véri frá þvi sciliþr. oc þapan fðri hiñat. En svá er sagt at Haralldr véri lxx. vetra conuñr oc yrþi 20 átróþr. þar hafa upphoþ veriþ at giallði þvi es nú er kallat landaurar. en þar gallzk stundom meira en stundom mina unz Óláfr en digri gøþi scýrt at hverr maþr scyllði giallda conuñi halfa mork. sá er fðre á miþli Norvegs oc Íslanz. nema conor. eþa þeir menn es hann nemi frá. svá sagði Þorkell oss Gellissonr. 25

5. framm B. — 8. noren A. — Ordet sonr (sonar) er jævnlig forkortet.

Overskriften er som den foregående på latin, men det er umuligt at sige, hvorfor de er skrevne i dette sprog; der er vist ingen dybere mening deri. »Her slutter denne bog« i kap. 10 er derimod ikke på latin. Således som B. M. Ólsen vidtløftig begrundede det — hvad der egentlig kunde synes ret overflødigt —, er grænserne for den egenlige bog hermed fastslæede. Et andet spørgsmål, er hvad libellus betyder. Det er jo diminutivum; man kunde være fristet til at tro, at Are havde valgt dette udtryk, fordi bogen — efter fjærnelsen af de to æmner — var faktisk mindre omfangsrig. På den anden side kalder han sit skrift for »bog« (slutn.), jfr. Íslendingabók. Mulig er libellus et be-

skedenhedsudtryk. Men da havde man ventet et ord som *bæklingr*, som forfatteren af *Hungrvaka* bruger om sit skrift; mulig har det ord endnu ikke eksisteret i Ares tid.

2. *á dǫgom osv.*] er som antydnet en fortsættelse af det slægtregister, der står foran.

3. *þan tíþ*] brugen af *tíð* som mask. er altså så gammel; mulig er *tíð* i denne forbindelse den oprindelige akkus. form af adjektivet (*tíðr*).

3. *étlon oc tǫlo*] beregning og tælling, ǝ: af år.

6. *margspǫc oc óliúgróþ*] her bruges *spakr* i samme betydn. som *fróðr* (således også om *Teitr*), måske her for ikke at gentage dette ord. — *liúgróðr* bet. 'den, hvis kyndighed grunder sig på løgn, uefterrettelighed', altså: 'urigtig underrettet'. Fra og med at *étlon* og hertil er en indskudssætning, det følgende *es* går på *þann tíþ*. Man lægge mærke til, hvorledes de 3 personer karakteriseres, hver på sin måde og ved en smuk afveksling.

7. *Eadmund*] Edmund d. hellige var konge i Øst-Angel og blev dræbt af vikinger 870, som det straks efter hedder. I *Ragnarssonapátttr*¹ hedder det, at det var Ivars to halvbrødre, Yngvar og Husto (ǝ: *Ubbe*),² der efter Ivars befaling »pinte« kong *Jatmund* og underkastede sig hans rige. Når *Are* siger, at *Ivar* lod Edmund dræbe, er det åbenbart det samme som *Ragnsp.* udtrykker. Den »saga«, *Are* henviser til, anses for at være *Passio S. Edmundi*, som *Abbo Floriacensis* skrev o. 100 år senere og som findes trykt i *Surius'* *helgenlivssamling* under 20. novbr.³

7. *DCCCLXX*] her mangler *vetra* i teksten, har vist været udeladt ved uagtsomhed i membranen, hvis ikke skriveren har villet have ordet indbefattet i det romerske tal.

7—8. *epter burþ Cristz*] dette er Ares faste udtryk, der kommer to gange til, i kap. 7 og 10.

9—10. *xvi. vetra gamall*] *Harald hårfagres* alder er jo ikke helt sikker. *Are* selv siger — senere i dette kapitel —, at han blev 80 år og var 70 år konge, d. v. s. 10 år gammel blev han konge; hermed stemmer *Snorres* angivelse i 1. kap. af *sagaen* om *Harald*. Dette har været fast overlevering. Der er al grund til at antage, at *Are* har betragtet 852 som *Haralds* fødselsår, som de fleste annaler har (*Ann. reg.* har en anden beregning og sætter det til 848); 862 sættes hans regerings ophav i *Resen.*, medens 3 andre annaler (vistnok ved fejltagelse) har 863. Hvis dette er rigtigt, skulde *Harald* efter Ares beregning være død 932. Hermed stemmer, hvad *Are* siger i slutn. af kap. 3, at landet var helt bebygget 60 år efter *Edmunds* død, ǝ: 930, og at dette var ét eller to år før kong *Haralds* død. Når man opfatter dette »eller« som ligt med »eller rettere«, hvad det oftere synes at betyde, kommer man netop til 932 som *Haralds* dødsår efter Ares opfattelse. Herefter skulde så *Ingolfr* første gang have taget til *Island* i året 868⁴ — og anden gang, som det straks efter hedder, nogle få vintre senere. Det er beklageligt, at *Are* ikke har kunnet eller turdet udtrykke sig bestemtere herom. I de fleste annaler sættes *Ingolfs* bo-

¹ *Hauksbók* s. 464. ² *Hingvar* og *Hubba* i den angelsaks. krønike ved år 870. ³ *Sål. K. Maurer: Altnord. osv.* s. 57 (531). ⁴ I *Lögm. ann.* sættes dette til 867, medens det samme synes sat til 870 i *ann. reg.* og *Skalh. ann.*

sættelse i Reykjarvík til 874 (ann. reg. 875), hvilket godt passer til det nævnte årstal (868). Hermed stemmer Landnámas angivelse (s. 5): »Den sommer, Ingolfr sejlede ud for at bosætte sig i Island, havde kong Harald været 12 år konge i Norge; da var der gået . . . fra vor herres fødsel 874 år«. Theodricus (Hist. kap. 3) siger, at Ingolf »opsøgte, fandt og begyndte at bo« i Island i »omtr. det 10. år« af Haralds regering; da han sætter begyndelsen af hans regering til 858, passer denne tidsregning nøje til Ares (men Theodricus' udtryk er for summariske).

10—11. HAN bygði suðr í Reykiarvíc] bygði bet. her 'tog sig (endeligt) ophold, bolig'. suðr: dette udtryk vilde passe godt til Ares eget ophold på Snefjældsnes (se foran s. II). Reykjarvík er altså den ældste form af dette navn, der senere er blevet til Reykja- ved at r er sløjfet i udtalen. Således skrives også i Landnáma (s. 7).¹ Navnet hidrører, som bekendt, fra de varme kilder noget øst for gården (byen).

11. þar er osv.] hermed kan sammenlignes Landnámas udførlige fremstilling (s. 5 f.). Navnet Ingólfshöfði og Ingólfsfell eksisterer endnu² og er velkendte, hvorimod Minþakseyrr er forsvundet og glemt vistnok længe før Arne Magnussons dage.³ Stedet var vistnok i den såkaldte Mýrdalr. Anledningen til navnet findes angivet i Landn. (s. 5—6); minþak er et irsk ord (menadach⁴); det betyder æltet blanding af mel og smør; irske trælle lavede det, men så mugnede det og blev kastet overbord; det drev i land på en ør, som så blev opkaldt derefter. — Ölfoss ó er den nuværende Ölfusá; den vest for den liggende eg kaldes Ölfus(-es). I kap. 7 nævnes Ölfossvatn o: det nuværende Þingvallavatn. Man har tidligere søgt at forklare dette navn ud fra et stednavn Álfós (i Landn.),⁵ men forklaringen er sproglig set højst urimelig, for ikke at sige umulig. I hvert fald er det næsten utænkeligt, at navnet var blevet så stærkt ændret allerede i Ares tid. Ares navneform lader sig derimod let forklare, ordet er sammensat med al- og foss (a er omlydt på grund af den følgende labial i forbindelse med o); navnet betyder altså 'alle fossers, o: de mange fossers elv'. Det passer fortrinlig til elven, efter at den er falden ud af søen (Þingvallavatn), hvor der er en mængde vandfald i det nuværende Sogið. Det er efter dem elven har fået sit navn (egl. Ölfossa-ó, a måtte bortfalde). Herefter har man navnet Ölfosssveit; dette er blevet forkortet, så at Ölfoss er blevet tilbage, og det er blevet neutrum; foss er på grund af mindre stærk betoning blevet -vus.

12. es hann lagði osv.] hermed betegnes østgrænsen for Ingolfs landnam, es = hvor, o: hvorfra.

13. í þan tíð osv.] hermed stemmer beretninger i forskellige andre kilder, og der foreligger intet, der kan modbevise det her berettede; man må blot ikke tænke på andet end birk, røn og krat.⁶

13. þá váro osv.] denne efterretning er sikkert fuldkommen historisk. Irske eneboere er i det 8. og 9. årh. nået op til sydøstkysten af Island og har opholdt sig dér i kortere eller længere tid. Deres efterladenskaber, da de

¹ I Arne Magnússons Jordebog lyder navnet Reykja-. ² Se Kålunds Isl. II, 287-88, I, 78. ³ Se Kålund II, 344-45. ⁴ Se Marstrander: Bidrag s. 111; A. Bugge: Vesterl. indfl. s. 361. ⁵ Br. Jónsson i Timarit XVI, 164 f. og B. M. Ólsen sst. 173 f. ⁶ Jfr. Þ. Thoroddson: Lýsing Islands II, 422 f.

flygtede bort for de indvandrende Nordmænd, hvis færde de vist kendte fra deres hjemstavn, viste, hvem de var og hvorfra de var komne. De endnu bevarede stednavne er talende vidnesbyrd om deres ophold; ti derefter opkaldte landnamsmændene steder som Papafjörðr, Papóss, Papey, Papýli (ϝ: Papbýli), — alle i Søndermulesyssel, Øster- og Vesterskaftafellssyssel.¹ Beretningen genfindes i Landn. (begynd.); her er Island identificeret med Bedas Thile (Thule). Man skimter tydelig Ares ord i Landn.: *En áðr Island byggðiz af Nóregi, váru þar þeir menn, er Norðmenn kalla papa: þeir váru menn kristnir, ok hyggja menn, at þeir væri vestan um haf, þviat funduz eptir þeim bækr irskar, bjöllur ok baglar ok enn fleiri hlutir, þeir er af mátti skilja, at þeir váru Vestmenn; þat fanz i Papey austr ok i Papýli; er ok þess getit á bókum enskum, at i þann tíma var farit milli landanna.* Det er klart heraf, at om noget sammen-træf eller personligt samkvem mellem disse »paper« og de ankomne landnamsmænd har der ikke været tale; det er kun de efterladte genstande, der har vidnet om disse eneboeres tidligere ophold i landet. De er altså de første opdagere af Island, men deres opdagelse havde ingen praktiske følger. Som bekendt bekræftes denne beretning af, hvad munken Dicuil, der skrev et skrift: *De mensura orbis terræ* 825, meddeler. Han siger: »Der er nu 30 år siden nogle klerke (clerici), som fra 1. februar til 1. august opholdt sig på hin ø (ϝ: Thile), fortalte mig, at ikke blot ved sommersolhverv, men også i dagene deromkring bjærger solen sig om aftenen ligesom bagved en lille høj, således at der ikke bliver mørkt på endogså det mindste sted, men alt hvad man vil foretage sig, endogså at pille lus af sin skjorte, kan man gøre som om solen skinnede; og dersom man havde befundet sig oppe på et højt fjæld, vilde solen måske slet ikke have været skjult af dem«, og han tilføjer, hvad der er interessant nok: »ved en dags sejlas fra øen mod nord traf de på islagt hav« (congelatum mare)²; det er havisen, de har set i året 795. Det er klart, at efter år 795 i den første halvdel af det 9. årh. har de antydede eneboere opholdt sig på Island, vist lokkede derhen af Dicuil's hjemmelsmænd. Selve ordet papi, med kort a som den nuværende udtale af stednavnene viser, er vistnok kommet fra irsk popa³ eller fra lavtysk pape.⁴

18. af því at—nema] i disse ord ligger der en ret stærk overdrivelse. Det er dog vel ikke Ares særlige opfattelse der her kommer tilsyne, men en nedarvet antagelse; i hvert fald kan ordene umulig gælde hele Norge, men blot vestkysten, og det endda kun visse dele deraf.

19. hverr maþr] hermed må vist menes enhver 'familjefader', men ikke enhver person, der var på skibet. Ganske vist ser man, at senere måtte enhver, der var ombord, betale landøre, men da var det hele forhold ændret.

19. v. aura] her er det uklart, hvad der er underforstået, 'vadmel' eller 'sølv'. Er der tale om 5 øre, ϝ: lovøre (lögeyrir), bliver summen overmåde ringe, ϝ: 30 alen vadmel i det hele. Derfor er ordet silfrs at underforstå, og det vil blive bekræftet ved de senere forhold. Man hører 'landøre' flere gange omtalte i de følgende tider, men da er forholdet som sagt ændret. Nu var

¹ Herom kan henvises til Kålund: Isl. beskr. ² Udg. af Dicuil ved G. Parthey s. 42—44. ³ Dette betegner Marstrander, på grund af o, som usandsynligt (Bidrag s. 95).

⁴ Sål. Hellquist, Et. ordb.

det ikke mere en afgift, man betalte, når man forlod Norge for at udvandre; udvandringen hørte jo faktisk op ved o. 925. Afgiften blev nu afkrævet enhver, der kom til Norge, som etslags havne- og vare-told; i og for sig passer også selve navnet bedre til en sådan afgift. Are siger heller ikke, at ordet brugtes i Harald hårfagres tid. Det er mulig yngre. I det 10. årh. høres aldrig noget om 'landøre'; det er først i Olaf d. helliges tid, at de omtales. Det skib, som Sigvatr skjald kom på til Norge, landede i Trondhjem; da nu Sven jarl skulde have halvdelen af alle indtægter nordenfjelds, tog han halvdelen af 'landørene' af skibsmandskabet; da så kong Olaf kom til Trondhjem, krævede han den anden halvdel (af dette synes man at kunne slutte, at denne afgift er ældre end jarle-styrelsen); skibsmandskabet vilde ugærne betale mere, og fik Sigvatr til at gå i forbøn hos kongen, hvad han også gjorde; »nu beder jeg om eftergivelse af skind« (feldar) siger han (i et vers); afgiften betaltes altså i skind (varer). Vistnok 1018 rejste Hjalte Skeggjason til Norge og derfra til Sverrig — ifg. en underfundig aftale med Olaf d. hellige. Da han kom til Olaf d. svenske, sagde han, at han bragte ham som Norges retmæssige hersker landøreafgiften for sig og sine skibsfæller, og det var 10 mark sølv — det er vist meningen, at der var 20 skibsfæller ialt, $\frac{1}{2}$ mark for hver, jfr. nedenfor —. Kong Olaf var så ædelmodig at skænke ham landørene.¹ Nogle år efter dette blev en kontrakt oprettet mellem kong Olaf d. hellige og Islænderne; der findes trykt f. eks. i Dipl. Isl. I, 65—6; det er den, Are åbenbart sigter til i det følgende. Her hedder det i § 3: »Islændere skal ingen afgift betale i Norge undtagen landøre, ej heller nogen til opsynsmænd i købingen. Frelsfødte mænd — der besidder fuld ret (þ: til bøder) — skal som landøre betale 6 felder (skind; jfr. Sigvats vers) og 6 alen vadmél eller en halv mark sølv. Da forfalder afgiften, når man er kommen til ankerleje eller landtove«. I § 12 nævnes nogle tilfælde, hvor Islændere ikke behøvede at betale denne afgift. Ved denne kontrakt var altså sagen ordnet for fremtiden. Istedenfor Harald hårfagres bortrejseafgift af 5 øre var der nu kommen en indrejseafgift af 4 øre sølv pro persona. Dette bekræfter, at Ares 5 øre er 5 øre sølv. De 4 øre sølv er lig med 16 lovøre eller 96 alen vadmél. Blandt Sven Alfivassons trykkende bestemmelser var den, at enhver, der rejste fra Norge til Island — hvad enten han var norsk eller islandsk — skulde betale landøre. Dette er således en genoptagelse af Harald hårfagres bestemmelse, hvad enten der er en historisk forbindelse eller ej²; den var ny for alle Nordmænd (norske købmænd), der foretog handelsrejser, og for Islændere blev afgiften nu dobbelt. Disse hårde bestemmelser har næppe holdt sig, som nogle andre, til Sigurd jorsalafarers tid.³ Det ser ud til, at denne bortrejseafgift har holdt sig til noget ind i Magnus d. godes tid ifg. fortællingen om Torstein Siduhallsson.⁴ Torstein rejste til Dublin uden kongens tilladelse og uden at betale landøre, som kongens skatmester havde krævet. Her synes virkelig at være tale om bortrejseafgift, altså i henhold til Svens lov. Endnu en mærkelig oplysning haves om landøre. På sin udenlandsrejse 1202 kom hispeæmnet Gudmund Arason til Syderørerne; da kom kongens (den syderøske kong Olafs) sysselmand til skibet og krævede landøre, »i henhold til Syderøringernes lov«, »20 hundrede vadmél, ti der var

¹ Hkr. II, 115. ² Hkr. II, 513, Ágrip sp. 49. ³ Hkr. III, 287. ⁴ Fms. VI, 98.

20 islandske mænd på skibet«. »De vilde ikke betale, ti de vidste, at de skulde betale lige så meget, når de kom til Norge«; de slap med at betale halvdelen. Dette er meget interessant. 100, 0: 120, alen vadmæl, er netop 20 lovøre og 20 lovøre er netop 5 øre sølv; d. v. s. det er akkurat den samme sum, som Harald krævede og Are nævner. Der er mulig historisk sammenhæng heri.

Om landøreeftergivelse for dem, der deltog i hærtog, henvises til Gulþ.l. § 148 og Frostatingsl. XVI, 1.

Endelig gjorde den »gamle pagt« mellem Islænderne og kong Hakon 1262 ende på denne afgift; »landøre skal eftergives« (0: ophøre) hedder det i en af paragraferne.

20. En svá er sagt osv.] denne sætning har vakt anstød; den kommer tilsyneladende ret umotiveret, midt i en bestemt sammenhæng, som den ikke synes at have noget at gøre med. Det er i virkeligheden ret vanskeligt at forstå den her. På den anden side vægrer man sig ved at tro, at den ikke hidrører fra Are selv. Den er vistnok at forstå som en afslutning på alt det foregående, som et sidestykke til de to tidsbestemmelser, der indeholdes i bemærkningerne om Harald. Alt det foregående foregik i hans tid, og hvor lang denne var, får man en forestilling om ved denne bemærkning. Det følgende falder efter hans tid og er en historisk tillægsbemærkning om det, der er omtalt lige før. Således forstået er sætningen, kan man sige, velbegrunder.

Ser man nu på dette 1. kapitel, vil det vise sig at være vel ordnet. Det falder i følgende afsnit. 1, Islands bebyggelse og tiden derfor l. 1—8. 2, Den første landnamsmand, Ingolfr, l. 8—13. 3, Beskrivelse af landet l. 13. 4, Tidligere (irske) beboere l. 13—16; dette som et slags tillægsbemærkning. 5, Udvandringen, dens omfang og deraf følgende konflikt l. 16—20. 6, Dens udstrækning i tid, angivet ved Haralds levetid, l. 20—21. 7, Slutningsoplysning om landøre, et vigtig forhold, der i den følgende tid spillede en ikke ringe rolle i forholdet mellem Island og Norge.

II. [H]rollaugr sonr Rægvallz iarls á Møre bygði austr á Sípum. þá þan ero Sípumenn komner.

Ketilbiörn Ketils sonr maþr nórón bygði suþr at Mosfelli eno øfra. þá þan ero Mosfelliðar comner.

5 Öþr dóttir Ketils flatnefs hersis nóróns bygði vestr í Brēiþafirþi. þá þan ero Brēiþafirþingar comner.

Helgi enn magri nórón sonr Eyvindar æstmanz bygði norþr í Eyiafirþi. þá þan ero Eyfirþingar comner.

En þá es Ísland vas víða bygt orþit. þá hafði maþr æstrón fyrst lög
10 út hiðat úr Norvegi sá er Ulfljótr hét. Svá sagði Teitr oss. oc váro þá
Ulfljótz lög kollop. Han var faper Gunars er Diúpdóler ero comner frá í
Eyiafirþi. En þav váro flest sett at því sem þá váro Golapiðs lög eða róp
Þorleifs ens spaca Hørpacárasonar váro til hvar víð scyllði avca eða af
15 geit scor véri föstbróper hans sá er kanapi Ísland alt at rápi hans áþr

alþingi véri átt. en honom fecc hverr maþr pening til á landi hér. en hann gaf fé þat síþan til hofa.

3. -felle B; -felli A. — 4. Mosfill- A. — 11. diuff- AB.

I tilslutning til første kapitel nævnes her først 4 landnamsmænd, én fra hver fjærding af landet. Af disse tilhører de 3, Hrollaugr, Qþr [Auðr] og Helge, de ældste landnamsmænd, der kom til ganske ubebygget land og kunde tage i besiddelse så store strækninger, som de vilde. Grunden til, at netop disse landnamsmænd nævnes (og ikke f. eks. Ketil höng eller Skallagrim eller Ingimund d. gamle), må vistnok søges i det slægtskabsforhold, der var mellem Are selv og Hrollaugr og Qþr; Helge d. magre frembød sig så at sige af selv på grund af sin høje byrd. Når Ketilbjörn vælges som repræsentant for Sydlandet, må grunden dertil utvivlsomt søges, ikke blot i slægtens betydning, men også i Ares eget forhold til den. Endnu en — og måske ikke den ringeste — grund for Are til at vælge disse landnamsmænd var, at de blev stamfædre til de første islandske biskopper, jfr. det første tillæg til bogen.

Disse 4 småstykker er alle byggede nøjagtig ens: navn — fadernavn — antydning af hjemstavn (á Mæri er sidestykke til de andres (maþr, hersir, nórœnn) — bolig — efterkommere ved én fællesbetegnelse. Dette sidste minder om den måde, hvorpå Kolskeggr har formet sine meddelelser om Østlandets landnamsmænd.

1. Hrollaugr osv.] Se om ham Landn. s. 141. Síða har i oldtiden haft større udstrækning end senere og nutildags; jfr. herom Kálund, Isl. beskr. II, 312; hele Hrollaug's landnam har været indbefattet i den.

3. Mosfell et øfra] i Grímsnes; »det øvre« anses for at betegne en modsætning til Mosfell i Mosfellssveit; det er dog et højst mærkeligt tilfælde, da afstanden er så stor som den er; man ventede, at der ikke så langt fra dette Mosfell havde været et andet, et nedra, men et sådant er ukendt.

5. Qþr] således skrives navnet også i Till. I, men q er vist kun en betegnelse for Au, og mulig har der stået et tegn for dette i originalen, som Jón Erlendsson har misforstået. I de øvrige kilder findes navnet skrevet Auðr eller Unnr, Uðr.¹ Der er vist ingen tvivl om, at Auðr er den ægte navneform, og at alle de andre former² er forvanskninger deraf.

9. maþr æstrón] Ulfjótr er sikkert kommen til Island i en fremrykket alder. Han skulde være født o. 865, eftersom han siges at have været 60 år (en kilde 55) gammel, da han rejste til Norge for at skabe love for Island. Han er vist først kommet til Island noget efter 900; om ham se iøvrigt Landn. s. 139. Ulfjot må have været bleven velkendt blandt de andre hövdinger, siden det blev ham, der blev valgt til denne vigtige rejse. Andre grunde har der også været, nemlig at man vidste, at han var nærbeslægtet (søstersøn³) med Torleif den spake, »den lovkyndige«, og at de fleste af landnamsmændene var fra det vestlige Norge, netop dér, hvor Torleif havde hjemme.

¹ Se Lind: Dopnamn. ² Annar et sted i cod. Fris er uden al betydning. ³ Det er lidt tvivlsomt, hvorledes slægtskabet var; ifg. Landn. 139 skulde Ulfjótr have været Torleifs broderdattersøn. Men andetsteds kaldes han »søstersøn«, og det er rimeligere. Således også Þórðars. hreðu.

11. Han var osv.] denne bemærkning har man fundet noget mærkelig på dette sted, men den er vel blot et udslag af en tilbøjelighed til at gøre nærmere rede for personen ved at angive hans efterkommere ligesom i redegørelsen for landnamsmændene. Der er vist ingen grund til at mistænkeliggøre dens oprindeligthed. I Þórðars. hreðu nævnes også Gunnarr i forbindelse med det vigtige afsnit om Ulfjotsloven, der formenes at hidrøre fra den ældre Íslb.

12. Golaþings lög] om Golaþing haves efterretning i Egilssaga (kap. 56) i Erik blodøkses tid (933—34). Derefter skulde Gulatingslagen bestå af de 3 vestlandske hovedfylker: Firdafylke, Sogn og Hórdaland. Tinget holdtes på øen Gula (Guløy) lidt syd for munden af Sognefjorden. Om stedet kan henvises til O. Midtbø i Maal o. M. 1918 og 1920 og G. Indrebø i Syn og Segn 1917. Det er denne samme lov, der er bleven revideret af kong Hakon d. gode i forbindelse med den samme Torleiv spake¹ vel en 10—15 år efter Ulfjots samråd med Torleiv.

13. Þorleifs ens spaca] denne mand må betragtes som en fuldtud historisk person. Han havde en dattersøn af samme navn og tilnavn i Olaf Tryggvasons tid.² Men mulig er ikke alt historisk, hvad der meddeles om ham.

14. Ulfliótr—Lóni] se Landn. (s. 139); han købte Lónlandene af Þórðr skeggi, der havde bot dér i 10 år, men flyttede derfra, da han fik efterretning om ilanddrivningen af hans højsædesstøtter.

14. Grímr geitscor] er ellers ganske ukendt. Hans tilnavn skrives -scor, der både kan læses som skor, skór og skqr. 'Gedekløft' er lidet sandsynligt i og for sig; 'gedesko' er ellers ukendt i islandsk, men i norske dialekter (f. eks. i Sogn) findes et geitskor som navn på dueurten, epilobium angustifolium (Aasen). Det kunde være dette, som er anvendt til tilnavn. Rimeligst forekommer det dog at være, at ordet skal læses som -skqr 'gedehår'. Meddelelsen om Grímr har altid været forstået således, som om det var ham, der havde fundet stedet nord for (Tingvalla-)søen og bestemt det til at være den fremtidige tingplads. Herom siger Are dog i virkeligheden ikke et ord, men blot at han havde undersøgt landet. Imod den gængse opfattelse strider egenlig Ares oplysning i det næste kapitel; efter denne er stedet blevet valgt på grund af det tilfældige, at det var blevet konfiskeret ifølge en dom (vist fældet på Kjalarnæs-ting), altså var det på en måde herreløst land og derfor kunde det gøres til den »statsejendom«, det blev. Derefter skulde Grímr aldeles ikke være den, der havde valgt stedet. Om bægge dele kan forliges, synes mere end tvivlsomt.

16. pening] hermed menes vist den mindste kendte penge-enhed, ifg. Grågåsen $\frac{1}{10}$ af en eyrir, vistnok en lögeyrir (6 alen vadmæl). Det har sikkert ikke været en helt ringe sum, selv om hverr maðr kun betegner hverr bóndi. Om fordelingen af summen vides intet.

Ulfjotsloven, Ulfjótslög, var det naturligt at kalde disse ældste islandske love. Om deres udstrækning og indhold vides nu intet bestemt. I det bekendte afsnit, der findes i Hauksb., Melab., Þorsteins þ. uxafóts og Þórðars. hreðu findes den oplysning, at begyndelsen til »de hedenske love« var, »at man ikke måtte sejle til landet med gabende hoveder eller oplukkede gab [α: på dyre-

¹ Hkr. I, 182. ² Se Hallfreðarsaga.

og dragehovederne] så at landvætterne forskrækkedes derved«. (Þórðars.; omtr. det samme i de andre kilder). Den oprindelige lov er i tidens løb blevet ændret meget betydeligt, ikke mindst ved og på grund af kristendommens indførelse. Det er nu umuligt at sige, hvor meget der var tilbage af den oprindelige lov, da de isl. love første gang blev optegnede (Haflíðaskrá).

Endelig bemærkes, at Ulfjot siges at have været 3 år udenlands og i et par annaler, at han »kom med love til Island« 927, (i et par henføres dette til 928); hvis dette er rigtigt, måtte Ulfjot have været i Norge 924—27; de følgende år (928—29) må så tænkes at være gået med til samråd med de andre islandske hövdinger, som havde været med til at sende Ulfjot til Norge. To år er dog en ret rigelig tid dertil. Det er stor skade, at man intet ved om de forhandlinger, der må være førte mellem de islandske hövdinger i årene 928—29, ti det er klart, at alt må have været tilrettelagt før sommeren 930, da det første altingsmøde holdtes og den første lovsigemand begyndte sin virksomhed. Alt dette er ikke blevet til på engang fuldt færdigt som en Athena.

III. [A]lþingi vas sett at rápi Ulfliótz oc allra lanzmana þar er nú es. En ápr vas þiṅ á Kialarnesi þat es Þorstein Ingolfsonr lannáma mannz faþer Þorkels mána lōgsōgo manns hafpi þar oc hōfþingiār þeir es at þvi hurfu. En maþr hafpi secr orþit of þrēls morþ epa leysins sá er land átti í Bláscógom hann es nefndr Þórer croppinskeggi. En dóttor sonr hans es callaþr Þorvalldr croppinskeggi. sá es fór síþan í Austfirþo oc brendi þar ini Gunar bróþor sinn. Svá sagþi Hallr Órækiosonr. En sá hét Kolr es myrþr vas. Vip hann es kend geá sú es þar es kōlloþ síþan Cols geá sem hréen fundusc. Land þat varþ síþan allz heriar fé. En þat lōgþo landz menn til alþingis nayzlo. Af þvi es þar almenniṅ at vipa til alþingis í scógom. oc á heipom hagi til hrossa hafnar. þat sagþi Ulfheþin oss. Svá hava oc spacer menn sagt at á lx. vetra yrþi Ísland albygt, svá at eigi véri meir síþan. Þvi nēr tók Hramn lōgsōgo Høengssonr lanáma mansz. nēstr Ulflióti oc hafpi xx. sumor. Hann var yr Raṅár hverfi. þat var lx. vetrum epter dráp Eadmundar conuṅs. vetri epa tveim ápr Haralldr en hárfagri yrþi dæpr at tōlo spacrā mana. Þóraren Raga bróþer sonr Óleifs hialta tōc lōgsōgo nēstr Hramni. oc hafpi onnor xx. han vas borgfirþer.

2. mannz A. — 6. ine B. — 9. síþan B; mgl. A. — 14. vetrum vist fejl f. vetra. — 17. -firþer AB; c læst som e (AM).

1. Alþingi] navnet har sikkert fra begyndelsen af været bestemt, for derigennem at betone, at tinget skulde være for hele landets befolkning. Det er dog næppe originalt på Island. Således nævnes alþingi i Herjedalen.¹ Det findes også — ganske vist meget senere — brugt om Færingernes ting² og om et norsk lagting.³ Endvidere brugtes det i Gotland: Gutnalþing.³ Men ingen steder har navnet holdt sig eller været almindeligt undt. på Island.

¹ NgL. II, 489. ² Se gloss. til NgL. ³ Gutalag osv. (Pipping) s. 64—65. Der er ingen grund til at udfinde en skruet tolkning af dette ord istedenfor den ganske ligefremme: Gutna alþing.

at rápi] omfatter ikke blot råd eller en beslutning, men også den deraf følgende handling (udførelsen).

allra lanzmana] naturligvis hövdingernes og de mere betydelige bønders: jfr. hverr maþr (II, 16).

þar es nú es] dette betegner altså, at altinget fra første færd af holdtes på þingvöllum. Om Are med denne bemærkning skulde hentyde til, at tinget nogensinde er holdt et andet sted er, skönt ikke umuligt, dog ret urimeligt. Der foreligger nemlig en efterretning i Hænsaþóris saga,¹ der lyder: »men tinget holdtes da under Ármannsfell«. Sagaen hører, som bekendt, ikke til de mest pålidelige. Men bortset derfra er det et stort spørgsmål, om sagaens ord siger noget som helst andet end at tinget holdtes på þingvöllum. Tingpladsen er nemlig så nær ved (sydfor) Ármannsfell, at udtrykket, i alt fald i store dele af landet, godt kunde være brugt.² Det er kun ordet »da«, som kunde synes at være unaturligt eller ubehændigt, da det dog synes at måtte indeholde et eller andet modsætningsforhold. Sagaens forf. kan tænkes at have set dette udtryk og troet, at det betød en anden tingplads; da er hans udtryk forståeligt. Muligt er det, som prof. Ó. Lárusson har peget på (i Árbók hins ísl. fornleifafjel. 1925—26 s. 12), at bemærkningen i sagaen gælder stedet for fjærdingstingets afholdelse, og at forfatteren, af uvidenhed, har sammenblandet det med altinget. Efterretningen har vist ingen historisk værd. Ares ord betyder ikke andet end »hvor det nu er og altid har været«.

2—3. En áþr vas osv.] dette særtling på Kjalarnæs er ellers ukendt. At det holdtes dér — og ikke f. eks. i Reykjarvík — kommer rimeligvis deraf, at dér var bebyggelsen tættest (omkring Reykjarvík var der endnu ingen bebyggelse); dertil har sikkert folk fra det nuværende Mosfellssveit, mulig også fra Kjós, søgt. Her var flere hövdingar — landnamsmænd og deres sønner —; Helgi bjóla tog en stor del af Kjalarnæs i besiddelse og bode på Hof (han blev stamfader til biskop Jon Ögmundsson); Örlyg tog en anden del af Kjalarnæs og bode på Esjuberg; hans søn Valþjófr bosatte sig netop i Kjós; Þórðr skeggi, som først havde bot i Lón og af hvem Ulfjot købte landet, bosatte sig senere i Mosfellssveit; Hallr goðlauss bosatte sig nord for ham. Det er disse eller disses sønner, som Are betegner som »de hövdingar, der sluttete sig dertil«. I Kjalnesingas. siges Helge at have været gift med Ingólfs datter, Þórný. I Landn.³ står det samme som hos Are om Torstein; det er åbenbart hæntet fra Are. Derfra hidrører også hvad der berettes bagved Melabók⁴: »Torstein Ingolfsson lod først af alle sætte ting på Kjalarnæs, för altinget blev oprettet, efter samråd med Helge bjóla og Örlyg på Esjuberg og andre vise mænd, og derfor følger endnu indvielsen af altinget med det godord«.⁵

Hvor dette ting har været holdt siges ikke, naturligst er det at tænke sig, at det har været holdt på eller i nærheden af Hof, der ganske vist ligger meget vestlig på næsset, men det kunde ikke spille nogen rolle.

Foruden dette ting, om hvis skæbne senere intet vides, havde man også et andet særtling, på Torsnæs, hvorom der fortælles i Eyrbyggja.

¹ Ísls. II, 171. ² Jfr. A. Heusler: Zwei Isl. s.¹ XI, hvor der henvises til Maurers afhdl. om sagaen. Jfr. Kålunds Isl. beskr. I, 91 f. ³ S. 28. ⁴ Udg. s. 145. ⁵ Om sagen kan henvises til Árbók fornleif. 1881—82 s. 65 ff.

Disse ting har uden tvivl været indrettede efter norske ting. På Kjalarnesting er den straks efter nævnte Þórir bleven dømt. For så vidt er der en forbindelse mellem kapitlets begyndelse og fortsættelsen.

4. *segr orþit*] »dømt fredløs«; d. v. s. dømt til at forlade sin hjembygd (*heraðsekr*), han er rimeligvis draget til Østfjordene, eftersom hans dattersøn bode dér.

4. *sá er osv.*] *sá* går på *maþr*, men ikke *þrêls*. *Bláscógar* og det fra andre kilder kendte deraf afledede navn *Bláskógaheiðr* er nu ukendte navne. Men der er ingen tvivl om, at således kaldtes de højere liggende skovbevoksede hede-egne nord og vest for Tingvalla-sænkningen, navnet er såre betegnende på grund af det dunkle »blågrønne birkekrat, der her er spredt over den mørke grund«.¹

5. *Þórer croppinskeggi*] er ellers ukendt ligesom hans straks efter nævnte dattersønner. Den ene af disse, *Þorvaldr croppinsceggi*, kunde være den samme som den, der nævnes i *Njála* kap. 145; han faldt i Tingvalla-slaget 1011 og karakteriseres som *hit mesta illmenni*; han tilhørte *Flores skare*, men denne bestod for en stor del af mænd fra Østlandet. Han har slægtet sin bedstefar på. *Torvald* må ganske vist have været til års ved den tid, men der er intet til hinder for, at han er identisk med *Ares*.²

8. *Colsgéa*] dette navn kendes nu ikke.³ Efter *Arni Magnússon* anføres den oplysning, at denne kløft har været syd for de såkaldte *Leirur* nord for selve *Tingsletten*; *Sig. Vigfússon* mener, at det kunde være den senere såkaldte *Leiragjá*.

hrêen] er velkendt i plur. om ét lig.

10. *alþingis nayslo*] »brug for altinget«, d. v. s. for de besøgende, og da til bægge de ting, som straks efter nævnes.

12. *lx. vetra*] hermed menes år 930, hvilket bliver klart ved den følgende bestemmelse ved hjælp af *Edmunds* død 870; da blev *Hrafn* lovsigemand.

12. *albyggt*] ved altingets og »fristatens« oprettelse har man altså ment, at landet var faktisk fuldtud taget i besiddelse rundt om. Herimod taler ikke, at der senere kom enkelte indvandrere fra Norge, der da fik land enten som gave eller for penge.

15. *vetri eþa tveim*] se herom foran s. 10.

IV. [Þat vas oc þá es ener spocosto menn á lande hér hofþo talit í tveim misserom fióra daga ens fiórþa hundraps. þat verþa vicur ii. ens séttá tegar en mónopr xii. þritøgnáttar oc dagar iii. umbfram. þá mercþo þeir at sólargangi at sumaret munapi aptr til vársens en þat cunne eni segia þeim at degi einom vas fleira en heilom vicom gegndi í tveim misserom oc þat olli. En maþr hét Þorstein surtr han vas breiþfirþscr sonr Hallsteins Þórolpssonar morstrarsceggia landnáma mans oc Óscar Þorsteins dóttor ens rauþa. Han draymþi þat at hann hygpisc vesa at lögbergi þá es þar

¹ Kálund, *Isl. beskr.* I, 156, jfr. 312; *Árb. forn.* 1881-82 s. 38 f. ² Den i *Árbók forn.* fj. 1920 s. 9 udtalte opfattelse er næppe rigtig. ³ Kálund, *Isl. beskr.*, jfr. *Árbók forn.* 1881-82 s. 38.

var fiqlment oc vaca en hann hugpi alla menn apra sofa. en síþan
 10 hugþisc hann sofna. en hann hugpi þá alla apra vacna. þan draum réþ
 Ósýfr Helgasonr móþor faþer Gellis Þorkelssonar svá at aller menn myndi
 þagna við meþan hann melli at lögbergi. en síþan es hann þagnapi at þá
 myndi aller þat róma es hann hefpi melli. En þeir váro báþer spaker
 menn miqc. En síþan es menn qvómo til þins þá leitapi hann þess ráps
 15 at lögbergi at et siaunda hvert sumar scylldi auka vicu oc freista hvé þá
 hlýddi. En svá sem Ósýfr réþ draumenn þá vœcnoþo aller men við þat
 vel. oc vas þá þat þegar í lög leitt at rápi Þorkels mána oc annarra spacra
 manna. At rétto tali ero í hverio áre v. dagar ens fiórþa hundraps ef eigi
 es hlaupár en þá einom fleira. en at óro tali verþa ii. En þá es. aycsc at
 20 óro tali et siaunda hvert at vico en øngo at hinu þá verþa vii. ór saman
 iamn løy at hvórotveggia. En ef hlaupór verþa ii. á miþli þeira es aka scal
 þá þarf aka et sétta.

1. [Þ]at: [T]hat AB. lande: landi A. talit: taliþ A. — 4. sumar et AB. — 6. Enn A.
 — 7. mostrar- B. — 9. alla: menn ff. B. — 12. þagna við: Arne Magn.; þegn varþ AB.
 — 18. ero: ul. AB. hunþ- AB.

Afskrift af dette kapitel findes i det gamle hds. 1812, 40 i gml. kgl. saml. i Det kgl. bibliotek.¹ Afvigelser, der findes deri, er følgende: 1. Þat—es: ul. lande hér: Íslandi. hœþo talit: hugþo tal. — 2. fióra—hundraps: ccc. daga oc iiia. — 4. sumaret: sumar. vársens: várs. — 4—5. segia þeim: þeim at segia. — 5. fleira en: meirr an. heilom: ul. i—misserom: ul. — 6. maþr: breiþfirþer ff. og ul. sá: hann—breiþf. sonr: hann var sonr. — 7. Morstrar-: mostrar-. landnáma mans: þess er nam Þorsness lond. — 8. þat: ul. hygþisc vesa: væri. — 10. hann—þá: ul. þan: E(n) þann. — 11. svá at: suat. myndi: myndo. — 12. þagna við: þegia. at(2): ul. — 13. myndi: myndo. þat róma: omv. hefþe: hafþe. — 13—14. En—miqc: ul. — 14. En—qvómo: þa como menn. þá: oc. ráps: ul. — 15. hvé þá: huesso — 16. En svá osv.: for dette og alt det følgende har hds. forkortende blot: En menn toko vel under. De fleste af disse afvigelser er vistnok vilkårlige ændringer af afskriveren;² slutningen er på grund af pladsmangel så stærkt forkortet. På enkelte punkter har hds. måske det oprindelige som hugþo tal i. 1, udeladelsen af artiklen i l. 4, og enkelte skrivemåder som an l. 5. Af dette således bevarede kapitel kan intet sluttes om forholdet mellem den ældre og den yngre Isl.

2. missere] bet. 'halvár', jfr. þat er misseres tal at ii. missere heiter ár þat er vetr oc sumar.³

fiórþa hundraps osv.] hundrad = 120, ɔ: 364 dage; $52 \times 7 = 364$, $12 \times 30 + 4 = 364$. Hermed sammenligne man hvad der står i Rímbyggla:⁴ Í tveim misserum ero vikor ii ens sétta tegar oc nótt i. umbfram. Det er denne sidste nat (ɔ: den 365. dag), som man havde overset, hvorfor året stadig var blevet kortere og hvorved det hele.

4. munapi aþr til vársens] førtes længere tilbage (kom før end det skulde); munape af munar, af munr 'forskel', (har intet med verb. muna 'at langes' at göre).

6. Þorstein surtr] se slægtregistret ovf. s. IV.

¹ Se Larssons udg. s. 7—8. ² Om det hele kan henvises til Henning-Hoffory i Zs. f. deut. alt. XXVI, s. 178 ff. og mine bemærkninger i Íslb. 1887 s. XIV—XV; hvad der dér er bemærket, fastholder jeg. ³ 1812, Larssons udg. s. 19. ⁴ Sst. s. 24.

8. draymþi...at...hyggþisc] dette er netop den klassiske udtryksmåde, jfr. f. eks. þat dreymdi mik at ek þóttiz heima vera osv.¹

11. móþor faper] Torkel Eyjolfsson var den berönte Guðrún Ósýfrs-datters sidste mand; deres søn var Gellir, Ares farfar. Her er der således utvivlsomt tale om en overlevering i Ares egen familje; det er fra den, Are har sin meddelelse; han angiver undtagelsesvis ingen bestemt hjemmelsmand; man kommer til at tænke på Torkel Gellirs søn (jfr. kap. 6).

12. þagna við] dette er Arne Magnussons rettelse af þegn varþ, der er meningsløst; ordene har måske været udviskede i orig. Andre har villet rette til þegja við el. þogn varða, der jo ligger grafisk temmelig nær, men varða findes, som det synes, ellers ikke brugt således (i en betydn. som 'at iagttage, overholde').

15. siaunda hvert osv.] efter dette havde det været lige så simpelt at føje én dag til hvert år, hvorved man da havde fået de 365 dage. Men Schröter siger (Haandbog i kronologi II, 323): »Ved denne ejendommelige indskydningsmetode opnåede man at bibeholde det gamle forhold mellem måneds- og ugedagen, således at sommeren fremdeles altid begyndte en torsdag, vinteren en fredag«.

16. vöcnoþo...við þat vel] 'vågnede vel derved', v: lod som det var dem forståeligt, indlysende, og sluttede sig til forslaget.

17. at ráði Þorkels mána osv.] Torkel máne var lovsigemand 970—84; hvis det skulde være meningen, at reformen er vedtaget under ham som lovsigemand, står det for tidligt i den kronologiske fremstilling; det skulde snarere have stået efter det følgende kapitel. Men der er ingen grund til at antage en anakronisme her; Torkel kaldes ikke her 'lovsigemand'; han kan godt derfor have været virksom ved reformen som medlem af lovretten, og dette bestyrkes ved tilføjelsen: oc annarra spæcra manna. Afgørende er, at Torsteins død, — han druknede i Bredefjorden — efter alt at dømme må sættes til årene 950—60; Guðbr. Vigfússon sætter den til 960.

18. At rétto tali osv.] »den rigtige tælling« er den almindelige kirkelig-kalendariske med 365 dage i året og 1 dag mere, når det er skudår (hlaupár), som Are siger. I modsætning hertil står »vor tælling«, den særlig islandske, d. v. s. Torstein surts beregning. Endnu den dag i dag findes »sumarauki« i den islandske almanak, selv om den ingen praktisk betydning har mere (1928 var sumaraukiår). Når nu hvert 7. år forøges med 7 dage, bliver summen af de $6 \times 364 (= 2184) + 371$ (v: $364 + 7$) = 2555 dage, hvilket jo naturligvis nøje svarer til 365×7 . Skuddagen kendte Torstein intet til; den kom først med kirken. Trods Torsteins reform måtte der altså komme en fejl i tidsregningen, men den har man ikke lagt videre mærke til i det forholdsvis korte tidsrum, indtil skuddagen rådede bod på den. Are går ud fra, at den må lægges yderligere til, således at der faktisk bliver en 7-års periode på 2556 dage (den ene dag kom af sig selv til, hvad enten man »tæller« på den ene eller den anden måde), men når det tilfælde indtraf, at der var skudår to gange indenfor 7-års perioden, blev det én dag for meget, da måtte »det sjætte«, d. v. s. kun (eller allerede) det sjætte forlænges. Det er meningen af Ares

¹ Gunnl. s. 1916 s. 4.

»et séttá«. Det er således fuldkommen i sin orden, hvad Are siger. Tidligere har man misforstået hans ord, fordi man ikke har taget hensyn til forholdet med skudårene. I sin afhandling i Bussæus' udgave har J. Gam allerede givet denne ligefremme og rigtige forklaring; mærkeligt nok, at man i senere tider ikke synes at have taget hensyn til den.¹ Iøvrigt er der ingen grund til her at komme nærmere ind på den gamle tidsregning.

V. [Þ]iña deilid mikil varþ á mipli þeira Þórþar gellis sonar Óleifs feilans ýr Breiðafirði oc Odz þes er kallaþr var Tuðu-Oddr. han var borgfirþscr. Þorvalldr sonr hans vas at breno Þorkels Blunketils sonar með Hæsna-Þóri i Örnolfsdali en Þórþr geller varþ hofþingi at socene af því at Hersteinn Þorkels sonr Blunketils sonar átti Þórunni systordóttor hans. Hon vas Helgo dóttir oc Gunars syster Iófríþar es Þorsteinn átti Egilssonr. En þeir váro sötter á þingi því es var i Borgarfirði i þeim staþ es síþan es kallat Þignes. Þat váro þá lög at vígsacar skyldi sókia á því þingi es nést vas véttvani. En þeir þorþosc þar oc mátti þingit eigi heyiasc at lögum. Þar fell
10 Þórolfr refr bróþer Ólfs i Dölom úr lipi Þórþar gellis. En síþan fóro sacarnar til alþingis. oc þorþusc þeir þar þá en. þá fellu menn úr lipi Oddz. enda varþ secr han Hæsna-Þórir oc drepin síþan. oc fleiri þeir es at brenuni vóro. Þá talpi Þórþr geller tolo umb at lögbergi. hvé illa mōnom gegndi at fara i ócun þing at sókia of víg epa harma sína. oc talpi hvat
15 honom varþ fyrir áþr hann mētti því máli til laga coma. oc qvaþ ýmissa vandrēpi mōndo verþa ef eigi rēþisc bōtr á. þá vas landino scipt i fiórþunga. svá at iii. urþu þing i hveriom fiórþungi. oc scylldu þingunautar eiga hvar sacsócner saman. nema i Norþlendinga fiórþungi váro ii. af því at þeir urþu eigi á anat sätter. þeir er fyr norþan váro Eyiafiórþ villdu eigi þangat
20 sókia þingit oc eigi i Scagafiórþ þeir es þar váro fyr vestan. en þó scylldi iofn dómnefna oc lögretto scipon úr þeira fiórþungi sem ór einom hveriom qprom. En síþan váro sett fiórþungar þing. Svá sagþi oss Ulfheþinn Gunars sonr lōgsōgomapr. Þorkell máne Þorsteinssonr Ingolfssonar tōc lōgsōgo epter Þórarin Raga-bróþor oc hafþi xv. sumor. Þá hafþi Þorgeirr at Liósavatni
25 Þorkelssonr xvii. sumor.

9. -vagi AB. — 12. es mgl. AB. — 15. qvad AB. — 24. hafði A.

I de fleste håndskrifter af Hænsaþórisss. findes et stykke, der åbenbart er taget fra Islb. Varianter derfra er følgende efter den i udg. (Isls. II) trykte hovedtekst uden hensyn til de varianter til denne, der dér findes: stykket begynder i l. 13. — 13. Þá—umb: Þórðr gellir talaði þá langa tolu ok snjalla. hvé: ok tjáði þat hversu. ócun: ókunnig. — 14. sína: at reka tf. (læser altså sinna lige foran). talpi hvat: sagði nú hversu mikit. — 15. mētti—coma: gat þessu máli til skila komit. — 15—16. ýmissa—verþa: mōrgum manni mein mundu at verða þessu vandræði. — 16. rēþisc—á: væri bætr á ráðnar; her tfs. en uoprindelig sætning. þá: en þá er (l. v.). — 17. svá: var svá skipat. urþu: váru. — 17—18. oc—saman: ul. — 18. af því: ok því svá. — 20. þingit: þing. oc: enda (måske oprl.). — 20. þar: ul. — 21. oc—scipon: ul. — 22. qprom: af því skal einn maðr

¹ Om sagen kan iøvrigt henvises til Billfinger: Untersuchungen I (1899) s. 36 f og N. Beckman, Inledning til Isl. alfræði II, s. IV ff., G. Björnsson, Skirnir 1915.

þaðan sitja fyrir forráðs goðorð, at þeir goðar vildu allir setit hafa tf. flórþugar: fjórðungs. oss: mér. — 22—23. Gunnars sonr: hermed slutter stykket. Det er klart, at ingen af disse varianter har betydning for urteksten. Den under 22 anførte plussætning er sikkert ikke hæntet fra Are, men må stamme andetsteds fra (jfr. V. Finsens Frist. Inst. s. 77, 78 anm. 1).

1. Þórþar gellis] Ares egen farfar (se s. IV). Her kan der være tale om en gammel ætsoverlevering.

3. Þorvalldr... vas at brenna Þorkels osv.] de begivenheder, hvortil der her og i det følgende sigtes, er hovedindholdet i Hønsaþórissaga. I forhold til Ares beretning er sagaens i flere hovedpunkter urigtig, hvad K. Maurer i sin fortræffelige afhdl. om sagaen¹ udførlig har påvist. Hovedfejlen i sagaen er, at det var Blundketill, der blev indebrændt af Hönsetore, det samme findes i Isl. ann., der anfører »Brenna Blundketils« ved år 962 (dette er fremkommet ved en eller anden beregning, men er sandsynligvis rigtigt eller tilnærmelsesvis rigtigt). En kilde har dog bevaret mindet om det rigtige; det er den variant, der findes i Melabók og som beror på særligt kendskab til stedlige traditioner, der har levet til ind i 13. årh. og mulig på kendskab til Ares bog. I Melab. hedder det²: »Arnolfr hét maðr, er nam Norðtundu alla á milli Kjarrár ok Þverár ok bjó i Örnólfsdal; hans son var Blundketill, faðir Þorkels, er Hønsna-Þórir brendi inni. Þaðan af gerðiz deild þeira Þórðar gellis ok Tungu-Odds«.

4. varþ hqfþingi at socene] 'blev hovedmand med hensyn til sagen (processen)'. Det er blevet sagt, at denne betegnelse 'hovedmand' ikke egentlig var det rette juridiske udtryk, der måtte være aðili. Dette sidste er rigtigt. Sagen var den, at Tord var ikke »aðili« i sagen. Den rette sagsøger var Þorkels sön, Hersteinn, men denne kunde godt overdrage en anden at føre sagen; det er dette Hersteinn åbenbart må have gjort.³ Det er derfor, Are hellere vælger det nævnte udtryk; og man må ikke overse — hvad man vist altid har gjort —, at Are siger 'han blev' (ikke 'han var') i rigtig opfattelse af forholdet. Grunden til, at sønnen, der har følt sig svag til at føre drabsagen, henvendte sig til Tord geller, der var en stor hövding, var det svogerskab, der bestod mellem slægterne; Hersteinn var gift med Tords søsterdatter, Torunn, hvad Are direkte udtaler. Intet kunde da være naturligare end at Hersteinn overdrog sin hustrus morbroder at føre sagen, og det er dette Are mener.

7. á þingi því] 3: Tingnæsting, hvor vårtinget holdtes. Þingnes er på østsiden af hovedfloden Hvítá og var netop det ting, der var »nærmest ved drabsstedet«. Dette vårting var naturligvis (således også sagaen) det første, der holdtes efter indebrændingen, 3: 962.

síþan] må betegne i almlh. »fra den tid, da tinget blev oprettet«.

9. En þeir þorþose þar osv.] dette skildres i sagaen nogenlunde som her; ifg. sagaen kunde Tord geller ikke komme til selve tingstedet, ikke engang over elven, med andre ord: der blev slet intet ting holdt. Herefter hedder det i sagaen: Þórðr snýr nú málinu til alþingis, 3: samme sommer (962).

¹ Ueber die Hønsa-Þórissaga 1871; jfr. F. Jónssons litt. hist.² II, 738 f. jfr. 228 f. ² Kap. 45 s. 42 i udg. ³ Jfr. V. Finsen: Frist. Inst. s. 40.

9. Þar fell osv.] det samme fortæller sagaen ordret med undt. af ordene úr-Gellis. I Landn. (s. 67) hedder det: »Torolf ræv var også sön af Eystein, han som faldt på Tingnæsting af Tord gelles skare« (ór liði Þórðar gellis).

11. ok börþusc þeir þar þá en] sagaen fortæller, at Tord vilde værgе tingpladsen for Tungu-Oddr, hvorefter kampen opstod, »der blev mandefald og mange blev sårede«, og »der faldt seks mand af Odds følge«. Herefter kom der forlig i stand. Ifg. sagaen lykkedes det Hersteinn at dræbe Hönsetöre, endnu inden sagen var bilagt på altinget. Iøvrigt er der ikke grund til at komme nærmere ind på sagen.

13. Þá talpi osv.] efter Are sker dette på samme alting, c: 962; forudsat at dette årstal er det rigtige, må den reform, som Tord foranledigede, henføres til netop dette år. Reformen gik ud på, som V. Finsen siger,¹ at skabe bedre værnetingsordning, og i så henseende lægge vægten på, at »tingfæller skulde sagsøge hinanden«, d. v. s. på det ting, der i enhver sag var det selvfølgelig, og da naturligvis vårtinget. Hørte parterne til to forskellige ting, kunde sagen overhovedet ikke komme for på et vårting (altså kun på altinget).

16. Þá vas landino scipt osv.] det nye, som er følgen af Tords tale (og forslag?), er — ikke at der oprettes ting, ti de var der åbenbart lige siden altingets tilblivelse, da de lå til grund for lovrettens ordning, men — at de eksisterende 12 ting reguleres og indordnes under den nu bestemte inddeling af landet i 4 fjærdinger, samt at Nordlandsfjærdingen nu fik ét ting til, af den grund som Are anfører; derved blev der 3 tinggoder flere end för. Dette skulde dog ingen indflydelse have på dommernes antal (de gamle 36), og, som jeg mener, heller ikke på antallet af lovrettegoderne. Den ændring, at Nordlandets 4. ting fik indflydelse på lovrettens sammensætning, således at de 3 goder derfra fik sæde i lovretten, samt at denne blev udvidet med 3×3 fra de andre fjærdinger, hvorved lovrettemedlemmerne blev 48, — denne ændring må rettest henføres til 1004 og være samtidig med femterettens oprettelse.² Det vilde være en højst mærkelig udtryksmåde hos Are, hvis »jævn dommerudnævnelse« betød og forudsatte den tidligere tilstand uforandret (4×9), men »jævn lovrettesordning« en ny, der nu blev indført (d. v. s. $4 \times 9 + 3 + 3 \times 3$), og at i qfn (vel at mærke foran dómnefna) skulde antyde dette. Naturlig tale vilde det sidste ikke være, og ikke som Are ellers plejer at skrive. Sagens forløb har vel været følgende. Foreløbig beholdt man de gamle indretninger (som bekendt ændredes domstolene aldrig), men formentlig er Nordlandsfjærdingens 3 ekstra-goder bleven misfornøjede med helt at stå udenfor (politisk) legislativ indflydelse på altinget og har søgt at skaffe sig en sådan. Det er denne tilstand, der har medført et godt grundlag for Njals forslag og for en nyordning af lovretten, således at dens medlemsantal af 48 goder nu (1004) blev vedtaget.

22. En síþan váro osv.] disse fjærdingsting kom aldrig til at få nogen betydning; det hedder om Tord gelle — naturligt nok —, at han fik oprettet et sådant i Vestfjærdingen.³

¹ Frist. Inst. s. 42. ² Det er vist dette, der har foresvævet den, der skrev de dunkle ord i Njála k. 97; sagaens meddelelse om lovretten er iøvrigt falsk og meningsløs. ³ Se Landn. s. 59, Eyrb. s. 12; her kaldes tinget fjórðungsþing.

Til belysning af hvad der her meddeles om Tords reform tjæner et sted i Staðarhólsbók (§ 328), hvis begyndelse lyder: »Sakar þær allar, sem verða með mönnum, er rétt at sækja á alþingi, enda er rétt at sækja á heraðsþingum, hvárt sem þat er á fjórðunga þingum, þá er þau eru höfð ok fjórðungsmenn allir eiga þar saman sóknir, enda er rétt á várþingum þeim öllum, er aðiljar eru allir samþinga ok svá þeir menn allir, er fyrir sökum eru hafðir osv.«¹

Angående hele sagen kan henvises til den grundige afhandling af prof. Ólafur Lárusson i Árbók hins ísl. fornleifafjel. 1925—26 (s. 4—17), hvor han søger at påvise spor af fjærdingstingenes afholdelse og virksomhed, samt bestemme, hvor de er bleven afholdt (dette, på grundlag af den såkaldte Kirknaskrá, Dipl. Isl. XII; jfr. samme forfatters afhdl. derom i Skírnir 1925).

I forbindelse hermed er det kanske hensigtsmæssigt at se på det meget omtalte stykke, der findes i Hauksbók, Þorsteins þáttur uxafóts, Melabók og Þórðarsaga hreðu (i Vatshyrna). De to første er omtrent enslydende, og er afskrifter af samme grundtekst, hvis ikke Þorst. þ. ligefrem er afskrift af Hauksb. I de to andre er teksten noget anderledes og vistnok oprindeligt i Þórðars.

I Hauksb.—Þorst. þ. består stykket af følgende afsnit:

- 1, Om Tord skegge og Ulfljótr og hans love.
- 2, Altingets stiftelse og én lov for alle.
- 3, Lovenes ophav (skibenes gabende hoveder).
- 4, Edsringer og goderne.
- 5, Edsformularet (for sagens parter).
- 6, Da blev landet delt i fjærdinger og disse i 3 ting med 3 hovedhov hvert.
- 7, Goderne som hovindehavere; hovtold.

I Melabók er ordningen 1, 2, 6, 7 osv. og så et nyt (8.) afsnit om Nordlandsfjærdingen, »Nordlandsfjærdingen deltes i 4 ting, den var større end de andre fjærdinger«. Under 6 gives den vigtige tilføjelse, at landet deltes i fjærdinger »i Tord gellers dage«. Derefter følger 3, 4, et nyt (9.) om domkres, 5, og endelig (10.) en bemærkning om indvielsen af tinget efter allsherjargoden Tormods udsagn.

I Þórðars. er forholdet følgende: efter et langt slægtregister ned til Hörðakåre og hans efterkommere sker overgangen til 1 (men dette her ganske kort), hvorefter følger 2 og 3, 6 og 7, 4 og 5, og så bemærkningen om indvielsen (10); hertil knyttes en bemærkning om Ulfljots søn Gunnar (jfr. Islb. kap. 2) og Djupdölerne. Der mangler altså Melabóks nr. 8 og 9 samt dennes tidsbestemmelse under 6 (»i Tord gelles tid«).

Som bekendt har K. Maurer ment, at dette stykkes indhold berode på Ares Islb. den ældre; af en eller anden grund skulde det være udeladt i den yngre. Det er nu ikke let at se grunden til en sådan udeladelse, og Maurer har heller ikke kunnet fremføre nogen bindende grund. På den anden side synes det klart, at hele stykket er en kompilation af tildels uensartede dele. Et fælles grundlag er åbenbart at forudsætte, men dette er behandlet på en lidt forskellig måde i de 4 skrifter. Tiltrods for at Melabók-teksten er friest, har den dog bevaret (eller tilføjet?) den nævnte vigtige oplysning (okt. 6); den beror

¹ Dette sted har allerede Arne Magnusson fremdraget (Levned II, 55); jfr. V. Finzen, Frist. Inst. s. 43.

måske på læsning i Íslb. Når fjærðingsinddelingen i de andre kilder henføres til tiden for altingets oprettelse, må dette betegnes som absolut urigtigt.

Imod Maurers mening, at stykket hidrører fra Are, har V. Finsen udtalt sig i *Frist. Instit.*¹ Idet han påpeger, at den tilstand, stykket (÷ Melab.) forudsætter ved at omtale 3 ting i hver fjærðing (12 ialt), netop er den gamle, inden Nordlandsfjærðingen fik 4 (der efter Are må henføres til Tords reform), udtaler han, at det er mindre sandsynligt, at bemærkningen skulde være udeladt i den yngre bog: »Hvad særlig angår den heromhandlede del af notitsen om tinglagene og godedømmerne, vilde det også efter beskaffenheden af det således meddelte have formodningen for sig, at det, som siges om disse sidste eller en del deraf, vilde være blevet optaget i den nye bearbejdelse, dersom det havde stået i den første recension. Men i hvert fald synes den i notitsen indeholdte meddelelse om tinglagenes ordning at være så forskellig fra den tilsvarende meddelelse i *Íslendingabók*, idet notitsen kun taler om 12 tinglag i hele landet (tre tinglag i hver fjærðing), *Íslendingabók* derimod om 12 tinglag med tillæg af et 13. på Nordlandet, at der ikke synes her at kunne foreligge et forhold som mellem en ældre og en yngre recension af samme skrift . . . Os forekommer det sandsynligst, at den [notitsen] overhovedet ikke hidrører fra Are frode, og at den er en gammel, fra mund til mund gået beretning af sagamæssig karakter, hvorefter den altså i og for sig er af en mindre pålidelig beskaffenhed end Are frodes omhyggelige værk, medens det dog er en selvfølge, at den kan indeholde rigtige meddelelser, således som det her må antages, hvor en bestyrkelse findes ad andre veje«.

Hertil kan jeg i det hele og store slutte mig; blot må det tilføjes, at én oprindelig skreven urtekst må ligge til grund for hele stykket, men at denne er bleven tildels vilkårlig behandlet og interpoleret, og dette vistnok ved kendskab til Are frodes Íslb.

VI. [L]and þat es kallat es Grónland fanze oc bygþisc af Íslande. Eiríkr en rauþi hét maþr breiþfirþscr es fór út hepan þangat. oc nam þar land er sípan es kallapr Eiríksfirþr. Han gaf nafn landino oc kallapi Grónland. oc qvaþ menn þat myndu fýsa þangat farar at landit ætti nafn gótt. Þeir
5 fundu þar mana vister þépi austr oc vestr á landi. oc keiþla brot oc stein-
smíþi þat es af því má scilia at þar hafþi þess conar þióp farit es Vínland
hefir bygt oc Grœnlendingar calla Scœliða. En þat vas es hann tók bygva
landit xiiii. vetrom epa xv. fyrr en cristni qvæme hér á Ísland at því er
sá talþi fyrir Þorkeli Gellissyni á Grœnlannde er sialfr fylgþi Eiríke enom
10 rauþa út.

1. Eiríkr: Eiríkr B. — 9. lannde: B; landi A.

1. Grónland] mærkeligt nok findes her udelukkende denne form. Are har dog selv sikkert skrevet Gróna-, en form der findes mange steder.

Om Grónlands opdagelse og bebyggelse kan henvises til Erik d. rødes saga og til *Landnámabók*.²

¹ S. 70—71 anm. ² S. 61 ff.

2. breiðfirþscr] denne betegnelse kunde Are godt bruge, da Erik havde bot i de egne i længere tid. Efter alt at dømme var han født i Norge (Jæderen).

4. ok qvaf osv.] dette genfindes i Landn.: »ok hann kallaði Grænland, þviat hann lét þat menn njök mundu fýsa þangat, ef landit héti vel«; det er sikkert hæntet fra Are.

5. bēpi austr ok vestr] d. e. både i Øster- og Vesterbygden.

5—6. keiplabrot oc steinsmípi] 'brudstykker (dele) af småbåde og redskaber af sten'. keipull er et ord, der med én undtagelse ellers ikke synes at forekomme i litteraturen; det er diminutiv af keipr, der i Flóam. s.¹ bruges om en båd, i sammensætn. húðkeipr² om en skindbåd. I navneremserne findes keipull blandt skipaheiti.

6. þess conar pióp osv.] det er klart af Ares fremstilling, at man endnu ikke i hans dage kendte noget til 'Skrælinger' i selve Grönland; det er kun fra 'Vinland', at man har kendt dem; de 'Skrælinger', man forefandt i 'Vinland', har man — ved en vel forståelig og rimelig slutning — identificeret med de mænd, hvis efterladenskaber man fandt i de grönlandske bygder. Først langt senere — i det 13. årh. — gjorde Grönlænderne bekendtskab med eskimoer i det høje nord på Grönlands vestkyst. Navnet skrēlingar har været genstand for forskellige tolkninger. Nu til dags betyder ordet på Island en 'udannet, ubehövlet person', en 'barbar'. Intet er til hinder for, at denne betydning er nedarvet fra oldtiden, hvad så end ordets etymologiske betydning er. Når W. Thalbitzer har ment,³ at til grund derfor lå et eskimo-ord, så er dertil at sige, at man ved år 1100 ikke kan forudsætte et sådant samkvem med eskimoerne, at ordet kunde opstå på den måde. Snarest må man tænke sig, at ordet fra først af benyttedes af Grönlænderne, at ordet, m. a. o., har allerede tidligere eksisteret i sproget; jfr. Falk-Torps Etymol. ordbog: skral. I Hist. Norw. omtales Skrælinger på følgende måde:⁴ »Trans. Viridenses ad aquilonem quidam homunciones a venatoribus reperiuntur, quos Scraelinga appellant [så kommer en fabel om deres blod]. Sed ferri metallo penitus carent, dentibus cetinis pro missilibus, saxis acutis pro cultris utuntur«. Der er iøvrigt ingen grund til her at komme nærmere ind på Vinlandsspørsmålet.

8. xiiii. vetrom eþa xv.] efter hvad der för er bemærket om brugen af eþa skulde Are have antaget, at året 985 var Eriks rigtige udfærdsår for at bosætte sig i Grönland.

9. á Grænlannde] kan kun betyde, at Torkel har for en tid opholdt sig i Grönland.

fygþi] o: havde fulgt. — Når Torkel opholdt sig i Grönland, lader sig ikke afgøre. Gellir skulde være født o. 1012; så kunde Torkel være født o. 1040; 20 år gammel, o. 1060, kunde Torkel have været i Grönland; da må hans hjemmelsmand have været meget gammel, opimod 90 år.

I Landn.⁵ hedder det: »Således siger Are Torgilsson (sål. Hauksb., Melab., medens Sturlub. har 'kyndige mænd'), at den sommer sejlede 25 skibe til

¹ Fornsögur 1860 s. 177. ² Sst. 145 jfr. Flat. I, 541, hvor ordet bruges om Skrællingernes både. ³ Vidensk. selsk. oversigt 1905; han vil udlede det af det eskimo-ord karaleq, som eskimoerne bruger om dem selv. ⁴ Monum. hist. Norw. s. 76. ⁵ S. 62.

Grönland fra Bredefjorden og Borgarfjorden, men 14 kom hele vejen, nogle dreves tilbage, nogle forliste. Det var 15 år før end kristendommen blev lovetaget på Island«. Det er vel rimeligst, at Ares navn er rigtigt her, og at det er erstattet med 'vise mænd' og ikke omvendt; det støttes ved den sidste tidsbestemmelse, der er identisk med Ares. I så fald er der her tale om en bemærkning, som må have stået i den ældre bog, men som i den yngre er udfalden. Man kunde da snarest tænke på at — ikke Are, men — en afskriver havde oversprunget den. Sætningen kunde, ja måtte da have stået i slutningen af kapitlet. Det er fristende at gøre en formodning gældende; som kapitlet nu er, ender det med ordet út; efter Landn. kunde man antage, at hos Are havde der stået: þat sumar fóru xxv. skip til Grænlands ór Breiðafirði ok Borgarfirði en xiiii. kómuz út. På grund af dette — formodede — homöioleuton kunde en skriver have oversprunget sætningen; fortsættelsen: sum rak aþtr en sum týnduz kan hidrøre fra Landn.forfatteren selv.

VII. [Ó]láfr conungr Trygvasonr Óláfssonar Harallzsonar ens hárfagra com cristni i Norveg oc á Ísland. hann sendi hingat til lanz prest þann er hét Þangbrandr. oc hér kendi monnom cristni oc scirþi þá alla es víþ trú tóco. En Hallr á Síðu Þorsteins sonr lét scírase snimhendis oc Hiallti
5 Sceggiasonr ýr Þjórsárdali. oc Gizorr en hvíti Teitzsonr Ketilbiarnarsonar frá Mosfelli. oc marger hofþingiar áþrer. En þeir váro þó fleiri es i gegn mæltu oc neitto. En þá er hann hafþi hér verit einn vetr eþa ii. þá fór hann á braut. oc hafþe vegit hér ii. menn eþa iii. þá er hann hofþo nítt. En hann sagþi conuþinom Óláfi es hann com austr allt þat es hér hafþi
10 yfir hann giþit. oc lét orvént at hér mundi cristni enn tacasc. En hann varþ víþ þat reipr mioc. oc etlaþi at láta mæþa eþa drepa ossa landa fyrer þá es þar váro austr. En þat sumar et sama qvómo utan heþan þeir Gizorr oc Hiallti oc þógo þá undan víþ conuþenn. oc héto honom umbsýslo sini til á nýia leic at hér yrþi enn víþ cristnini tekit. oc léto sér eigi annars vön
15 en þar mundi hlýþa. En et nęsta sumar eþter fóro þeir austan oc prestr sá es Þormóþr hét. oc qvómo þá i Vestmanaeyiar es x. vicur váro af sumri oc hafþi allt farisc vel at. svá qvaþ Teitr þann segia es sialfr var þar. þá vas þat mælt et nęsta sumar áþr i lögom at menn scylldi svá coma til alþingis es x. vikur véri af sumri. en þangat til qvómo viku fyrr. En þeir
20 fóro þegar inn til meginlanz oc síþan til alþingis. oc góto at Hiallta at hann vas eþter i Laugardali meþ xii. man. af þvi at hann hafþi áþr secr orþit fiórþaugs maþr et nęsta sumar á alþingi of goþgó. En þat vas til þess haft at hann qvaþ at lögbergi qvipling þenna. Vil ec eigi goþ gýia gray þykir mer Frayia. En þeir Gizorr fóro unz þeir qvómo i staþ þann
25 i hiá Olfossvatni es kallaþr es Vellankatla. oc görþo orþ þapan til þings at á mót þeim scylldi coma aller fulltings menn þeira. af þvi at þeir hofþo spurt at andscotar þeira villdi veria þeim þingvöllenn. En fyrr en þeir fóri þapan þá kom þar riþandi Hiallti oc þeir er eþter váro meþ honom.

En síþan riþo þeir á þingit oc qvómu áþr á mót þeim frændr þeira oc
 vinir sem þeir höfþo ést. En ener heipnu menn hurfu saman meþ alvépni. 30
 oc hafþi svá nér at þeir myndi beriasc at eigi of sá á miþli. En annan
 dag epter gingo þeir Gizorr oc Hiallti til lögbergs. oc býro þar upp erindi
 sín. En svá er sagt at þat býri frá hvé vel þeir meltu. En þat gørbisc af
 því at þar nefnþi annarr maþr at øþrom vátta. oc søgbusc hvárer ýr lögom
 við apra ener cristnu menn oc ener heipno. oc giþo síþan frá lögbergi. Þá 35
 býþo ener cristno menn Hall á Síþo at hann scyllði lög þeira upp segia
 þau es cristnenne scyllde fylgia. En hann leystisc því undan við þá at hann
 caypti at Þorgeiri lögsoðumani at hann scyllði upp segia. en hann vas enn
 þá heipinn. En síþan es menn qvómo í búþer þá lagþisc hann niþr Þor-
 geir. oc breiddi felld sinn á sic. oc hvillþi þann dag allan oc nóttena epter 40
 oc qvaþ ecke orþ. En of morgonen epter settisc hann upp. oc gørbí orþ
 at menn scyllði ganga til lögbergis. En þá hóf hann tōlo sína upp es menn
 qvómo þar. oc sagþi at honom þótti þá comit hag mana í ónýtt efni ef
 menn scyllði eigi hafa aller lög ein á landi hér. oc talþi fyrer monom á
 marga vega at þat scyllði eigi láta verþa. oc sagþi at þat mundi at því 45
 ósætti verþa es vísa vōn vas at þer barsmiþer gørbisc á miþli manna es
 landet eyddisc af. Han sagþi frá því at conuþar ýr Norvegi oc ýr Dan-
 mōrco höfþo haft ófriþ oc orostor á miþli sín laþa tiþ til þess unz lan-
 menn gørbí friþ á miþli þeira þótt þeir villði eigi. En þat ráþ gørbisc svá
 at af stundu sendusc þeir gersemar á miþli. enda hellt friþr sá meþan þeir 50
 lifþu. En nú þykker mér þat ráþ qvaþ hann at vér látem oc eigi þá ráþa
 er mest vilia í gegn gangasc. oc miþlom svá mōl á miþli þeira at hverer
 tvegio havi nacqvāt síns máls. oc hōvom aller ein lög oc einn siþ. þat
 mon verþa satt es vér slítom í sundr lōgen. at vér monom slíta oc friþen.
 En hann lauc svá máli síno at hvárer tveggio iōtto því at aller scyllði ein 55
 lög hava þau sem hann réþi upp at segia. þá vas þat mēllt í lōgom at aller
 men scyllði cristner vesa oc scírn taca þeir er áþr vōro óscírþer á landi
 hér. En of barna útburþ scylldo standa en forno lōg oc of hrossakiōtz át.
 scylldo menn blōta á laun ef villdo. en varþa fiþrbaugs garþr ef vōttom
 of qvæmi við. En síþar fōm vetrom var sú heipni af numen sem onnor. 60
 Þena atburþ sagþi Teitr oss at því er cristni com á Ísland. En Óláfr Trygva-
 sonr fell et sama sumar at søgo Sēmundar prestz. þá barþisc hann við
 Svein Harallz son. Dana conung oc Ólaf enn sōnsca Eiricsson at Upsōlom
 Svía conuþs oc Eiric es síþan vas iarl at Norvegi Hōconarson. þat vas cxxx.
 vetrum epter dráp Eadmundar. en m. epter burþ Cristz at alþýþo tali. 65

1. conungr: rex AB. — 2. Noreg AB. — 17. þann: fork. i AB som þat ellers. — 27.
 vøllenn AB. — 31. beriast A. eigi mgl. AB. — 32. gingo: geingo (-u) AB. — 34. søgbusk A.
 — 40. hvillþi: sál. A ved rettelse; huillþi B. — 47. -et: -eþ AB.

1. conungr] rex AB, er blot at opfatte som en forkortelse.

Harallzsonar] en tilknytning til det foran bogen stående stykke.

2. cristni] er dativ; »fik kristendommen indført«.

sendi hingat til lanz osv.] om Tangbrand og hans færd i Island fortæles udførlig i Kristnis. kap. 5—6 og særlig kap. 7—9, Njála kap. 100—104.

3. Þangbrandr] om ham se K. Maurer: Die Bekehrung I, 382 ff.

4. snimhendis] er vist sammensat af snim og hendis, dannet af hǫnd. Jfr. Kristnis. kap. 7, Njála k. 100.

4—5. oc Hiallti osv.] se Kristnis. kap. 8.

6. marger hǫfþingiar] jfr. ok tóku þá margir menn við trú Kristnis. kap. 8. I Njála nævnes nogle ved navn (kap. 101); jfr. også Tjodrek k. 12.

7. einn vetr eða ii.] som sædvanlig bet. eða her »eller rettere«. Ifg. andre kilder er det sikkert, at Tangbrand var 2 vintre i Island, 997—98 og 998—99, hvorimod det beror på en fejl, når Kristnis. lader ham være der 3 år.

8. oc hafpe vegit osv.] jfr. En þá er Þangbrandr kendi trú fyrir mönnum á Íslandi, tóku margir menn þat til at níða hann Kristnis. kap. 9; både Torvald veile og Vetrilde digtede nidvers om Tangbrand; han dræbte dem bægge; i en kamp faldt 3 mand (med flere); Njála nævner (kap. 101) en Torkel i Stafafell, som Tangbrand dræbte, om ikke for nid, det er måske ham, Are også sigter til; jfr. iøvrigt kap. 102. I Laxdælas. siges, at Tangbrand dræbte 2 (s. 154); atter her bet. eða det samme som før.

10. oc lét—tacasc] jfr. ok kallaði enga ván, at kristni mundi þar við gangaz Kristnis. kap. 11.

10—11. En hann osv.] jfr. Kristnis. kap. 11, Njála kap. 104.

11. fyrer] bet. »derfor«, til straf, bod derfor.

13. oc þógo þá osv.] jfr. ok þágu þeir þá alla undan, Njála sst.

14. oc léto osv.] jfr. Gizurr sagði, at honum þótti ván at kristni mundi við gangaz á Íslandi, ef ráðum væri at farit Kristnis. k. 11.

15. þar] »dér«, på det punkt, i så henseende; bör ikke rettes til þat.

15—16. prestr sá osv.] denne nævnes også i Kristnis. kap. 12 og Tjodrek kap. 12 (»Thermonem presbyterum, quem illi materna lingua Þormoð appellabant«; det er ifg. Tjodrek som om denne var hovedmanden).

16. es x.—sumri] ordret ens i Njála.

18. mǫlt . . í lögom] egl. 'fremsagt i loven', blandt andre ting i loven; her bet. ordene blot »vedtaget som lov«.

20—21. oc góto osv.] jfr. Kristnis. kap. 12: en er þeir kómu í Laugardal, fengu þeir þat af Hjalta, at hann var eptir með tolpta mann, þvíat hann var sekr fjörbaugsmaðr.

22. En þat osv.] dette fortælles i Kristnis. i kap. 10, hvor kvædningen anføres, og i Njála kap. 102, hvor den anføres i den udvidede form, jfr. også Olaf Tryggv. s. (Odds og i Fms.). Med hensyn til hele dette afsnit kan jævnføres teksten i Odds Oláfssaga (AM 310), der her findes som Tillæg. Meget eller det meste deraf er omtrent ordret taget fra Are.

23. Vil ec osv.] verset har vist oprindelig lydt:

Vilkat goð geyja,

grey þykkjumk Freyja.

I andre kilder (Óláfss. og Njála) findes hertil föjede 2 linjer, der afgjort er tildigtning:

æ mun annat tveggja
Óðinn grey eða Freyja.

Det er usikkert om goþ er sing. mask. — altså de kristnes gud — eller plur. ntr. — altså de hedenske guder —; der er måske en tilsigtet tvetydighed i udtrykket. I det første tilfælde er der alvor, i det sidste ironi, der ligger bagved. Genzmers tolkning i Arkiv XLIV er fuldkommen uantagelig.

24—28. En þeir Gizorr osv.] dette genfindes, blot noget stilistisk ændret, i Kristnis. kap. 12. Til det følgende findes her paralleller, der åbenbart er påvirkede af Ares ordlyd, delvis anføres hans ord ordret; nogen tekstkritisk betydning har de dog ikke. Der er gjort flere tilføjelser og indskud i Ares tekst. Også i Njála findes store ligheder i ord og udtryk, så at en påvirkning fra Are synes umiskendelig.

31. at eigi of sá á miþli] 'at man ikke kunde se imellem', o: at man ikke kunde se, hvad udfaldet vilde blive (om det kom til kamp eller ej).

38. caypti] i Kristnis. hedder det, at Hallr gav Torgeir $\frac{1}{2}$ hundrede sølv for at »fresige« den nye lov, Njála nævner 3 mark sølv. Ifg. Grágás fik lovsigemanden 200 (240) alen vadmæl i lön, hvilket udgør $\frac{1}{2}$ hundrede sølv. At der her ikke er tale om nogen art af bestikkelse skulde man synes var overflødigt at bemærke. Hvis det havde været det, vilde »gaven« aldrig være kommen til nogens kundskab.

47. conugar] i Kristnis. nævnes de ved navn, Dagr og Tryggvi; hvis ikke Torgeir selv har lavet det hele, er den tildragelse, der mulig sigtes til, fuldstændig ukendt. Det er i hvert fald godt »lavet«. I Kristnis. er her ordlyden omtrent helt igennem Ares.

58. En of barna útburþ—lög] en lovbestemmelse herom er ukendt; den måtte også i fristatsloven helt falde bort i tidens løb.

hrossakiqtz át] hestekød var hovedfoden ved de hedenske offerfester; derfor anså de kristne, at det var en for dem usømmelig føde. Helt ned til vore dage har hestekød på Island været afskyt; kun de allerfattigste nød det; at kaldes »hestekødspiser« var nærmest et grovt skældsord. Fra Are synes meddelelsen i Grettiss. (s. 174) at stamme: »þat hafði verið lög hér á landi, at eigi var bannat at blóta á laun eða fremja aðra forneskju, en varðaði fjörbaugs-søk, ef opinbert yrði«.

59. fjörbaugsgarþr] Kristnis. har dativ -garði; straffen var altså 3 års landflygtighed.

60. En sípar fóm vetrum osv.] dette oplyses ved, hvad der fortælles i Olaf d. helliges saga¹: »Þeir (Islænderne) sögðu frá kristnihaldinu, at þat var lofat i lofum at eta hross ok bera út börn, sem heiðnir menn, ok enn fleiri hlutir«. »Þat var þá eptir er Íslendingar höfðu fært lög sín ok sett kristinn rétt eptir því sem orð hafði til send Óláfr konungr«. Dette må være sket o. 1020 og sigte til, hvad Are siger er sket »få vintre senere«.

62. at søgo Sǣmundar] om der her sigtes til en mundtlig meddelelse

¹ Hkr. II, 83. 272.

eller til Sæmunds skrift om de norske konger, er naturligvis usikkert. Snarest er det dog vel skriftet, der menes.

65. vetrum | er vel afskriverfejl for vetra.

at alþýðo tali] identisk med at almanna tali (i slutn. af kap. 10), d. v. s. almindelig tælling af år fra Kristi fødsel.

VIII. [Þ]essi ero nǫfn byscopa þeira es verit hafa á Íslandi útlender at sögo Teitz. Friþrekr com í heipni hér. en þeser váro síþan. Biarnharþr enn bókvisi v. ǫr. Colr fǫ ǫr. Hrǫpolfr xix. ǫr. Jafhan en írsci fǫ ǫr. Biarnharþr xix. ǫr. Heinrekr ii. ǫr. Enn qvómo hér aprer v. þeir er byscopar qvópose
 5 vesa. Ornolfr oc Gopiscolcr. oc iii. ermskir Petrús oc Abrahám oc Stephánús. Grímr at Mosfelli Svertingsson tók laðsögo epter Þorgeir. oc hafði ii. sumor. en þá fecc hann lof til þess at Scapti Þóroddz sonr hefði systor sonr hans af því at hann vas hásméltr sialfr. Scapti hafði lögsögo xxvii. sumor. Hann setti fimtardóms lög. oc þat at engi vegandi scylldi lýsa víg
 10 á hendr ǫþrom mani en sér. En áþr váro hér slíc lög of þat sem í Nórvegi. Á hans dögom urþo marger hǫfþingiar oc ríkismen seker eþa landflótta of víg eþa barsmíþer af ríkis sǫcom hans oc landstiórñ. En hann andapisc á eno sama áre oc Óláfr enn digre fell Harallz sonr Gopþrþarsonar Biarnarsonar Harallzsonar ens hárfagra. xxx. vetrum síþar en Óláfr felli
 15 Trygvasonr. Þá tók Stein Þorgestes sonr lögsögo oc hafði iii. sumor. Þá hafði Þorkell Tiǫrvasonr xx. sumor. þá hafði Geller Bolvercs sonr ix. sumor.

1. Þessi: hds. har [T]h. — 3. ǫr (bis): or A, ǫr B. — 4. ǫr: ligel. er: ed AB. — 13 andadisc A, anþapisc B. — 14. vetrum: vistnok fejl f. vetra. — Þorgestez A, e(2) er her blot etslags schwa-vokal.

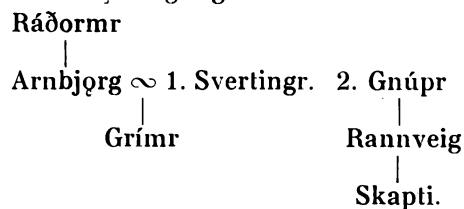
1—5. De her nævnte 'biskopper' nævnes i Hungrvaka (kap. 3), alle i biskop Isleifs tid undtagen Friðrekr; det er dog vist mindre rigtigt, hvis det er Isleifs 'bispetid' der menes. Her opregnes de i følgende orden: Friðrekr, Jón enn írski, Bjarnvarðr Vilráðsson enn bókvisi, Rúðolfr (tolket af nogle, siger Hungrvaka, som Úlf fra Rúða ɔ: Rouen!), »han var 19 vintre på Island [ɔ: 1030—49] og bode i Bær i Borgarfjorden«¹, Heinrekr, »2 ár på Island«, Bjarnvarðr enn saxlenzki, »var på Island 20 vintre«. Hungrvakas forfatter har ikke udskrevet Are. Han har lidt forskellige navneformer og rækkefølgen er en anden (1, 5, 2, 4, 7, 6). Om Friðrekr se særlig Kristnis. og Þorvaldsþ. og Olaf Tryggvas. s.; K. Maurer: Die Bekehrung I, 204 ff. Kolr er her helt udeladt. Han omtales derimod i Hungrv. i kap. 2; han døde under et besøg på Island »og blev begravet på Skalholt«. Derefter

¹ Det er denne biskop, som Hauksbók og Melabók (Landnáma) nævner (se udg. 1925 s. 36 anm.) i det legendariske afsnit om Ásolfr; det hedder her, at da Hrodolf forlod Bær, var der tilbage »3 munke« (hvoraf en drömte om Ásolfr osv.). Efter dette skulde Hrodolf ligefrem have indrettet etslags kloster på Bær; herom savnes ellers enhver efterretning. Denne Hrððolfr er vistnok identisk med den Rudolf, som ifg. engelske kilder var en slægtning af kong Edvard, af hvem han fik Abington abbedi 1050, han døde 1052 (på Island 1030—49?); jfr. P. A. Munch Afh. I, 2, 599 og B. Kahle Sagabibl. XI, 95, Safn IV, 823 f.

omtaler Hungrvaka (en anden) Kolr som discipel af Isleifr og siger, at han blev biskop i Viken i Norge. Denne Kolr »vikverjabyskup« var ifg. Landn.¹ en efterkommer af Ketilbjörn. Hungrvaka-forf. mener åbenbart, at denne Kolr var en anden end den, som »blev begravet på Skalholt«. Deri har han vist ret. I Víaglúmssaga (slutn.) siges Víaglúm at være døbt af »biskop Kolr« og at han døde i »hvideklæder«; dette er sket i de første år efter 1000; den her nævnte Kolr kan umulig være den samme som Oslo-bispen, men er snarest identisk med den af Are nævnte. Oslo-bispen nævnes i næste kap. Kollr, se herom nedenfor.

4. Enn qvómo osv.] de her nævnte »biskopper« er ellers ganske ukendte. De to første er vist tyske mænd: Arnulph og Godeskalk; bægge navne findes hos Förstemann (det sidste i lidt forskellige former), medens de 3 andre, der bærer latinsk-bibelske navne sikkert har stammet fra Sydevropa eller, hvis vi tør stole på Ares betegnelse ermskir, 3: armeniske, fra Lille-Asien. Ermland findes både som navn på Armenien og ligeledes på et område i Pröjsen.² I den såkaldte »Viðbætir«, der findes i nogle håndskrifter af Landn., opregnes³ »udenlandske« biskopper i en udvidet form; de 3 siges at have været »fra Armenia«, men det vides ikke, hvor gammelt dette »tillæg« er.

7—8. systorsonr hans] slægtestræt er:

Grímr og Rannveig var således halvsøskende.

9. Hann setti] udtrykket betegner naturligvis ikke andet end at Skapte var stærkt medvirkende ved forberedelsen og vedtagelsen af loven, der foregik i hans første funktionsår.

fimtardóms lög] loven om 'femteretten'; ordet er sammensat af fimt, der egl. skulde bet. 'et antal af fem'; men navnet har intet at gøre med retens sammensætning; subst. fimt er ene og alene brugt for at få et navn i formel grammatisk overensstemmelse med fjórðungs- (i fjórðungsdómar). Om anledningen til oprettelsen af denne domstol fortæller Njála, som bekendt, i kap. 97, vistnok i hovedsagen rigtig, selv om der har været flere andre og vigtigere motiver end de der anførte. Et af disse, som iøvrigt træder ret stærkt frem, er at sager ikke kunde få nogen afslutning for fjærdingsretterne, når dommerne ikke var enige; hvor ofte sligt er forekommet, vides ganske vist intet om. I femteretten skulde der sidde 48 mænd, hvilket igen forudsætter flere goder end de gamle 39 (eller 36); der skulde altså nye godord til (og det var dette, der for Njál siges at have været hovedmotivet til forslaget, der tillægges ham); af de nævnte 48 skulde imidlertid efter gammel skik kun de 36 dømme, 12 skulde udskydes, 6 af hver part eller alle af den ene. Ved voteringen gjaldt flertallet absolut. De sager, der skulde komme for den nye ret, var først

¹ S. 26. Jfr. Bisk. I, 153. 219, Sturl. I, 244. ² Jfr. Arne Magn. Levned II, 66. Jfr. også K. Maurer: Die Bekehrung II, 586 ff. ³ Udg. 1843, s. 331—32.

og fremmest alle de sager, der ikke var bleven afgjorte i fjærdingsretterne; så var der nogle sager, hvori retten var første instans.¹

oc þat at osv.] hvorledes den gamle lov (norsk og islandsk) har været angående den her omhandlede sag, er ukendt. Arne Magnussen gör opmærksom på² en lovbestemmelse i Gulatingsloven, der mulig kunde kaste lys over sagen; det hedder der: »Hvis nu 4 mænd går sammen ad en vej, og en af dem bliver en mands bane og angriber [o: dræber] en af sine ledsagere, så er den mands-bane, der er ene i sin sag (påstand; o: hvem de 2 andre udpeger som drabsmanden); hvis en træl er med dem, bliver han mands-bane, hvis de andre vil skylde ham derfor«³; Arne henviser også til et sted i Víglúms.⁴

11. Á hans dögum osv.] vi kan ikke nu sige, hvad det er eller hvilke tilfælde der her har haft i tankerne eller kendt. Man kunde pege på sådanne store sager som processen efter Hösuld eller Njal i Njálss. (efter sagaen havde dog Skafte kun lidet at sige m. h. t. domsafgørelsen). Flere domfældelser i drabssager kunde nævnes i Skaftes tid.

IX. Ísleifr Gizorarsonr ens hvíta vas vigþr til byscops á dögum Harallz Norvegs conuþs Sigurparsonar Halfdanarsonar Sigurparsonar hrisa Harallz sonar ens hárfagra. En es þat só hofþingiar oc góper menn at Ísleifr vas myklo nýtri en aprir kenimenn þeir es á þvísa landi népi þá selldo hon-
om marger sono sína til læringar oc léto vígia til presta. þeir urðu síþan 5
vigþer ii. til byscopa Collr er var í Víc austr. oc Ióan at Hólam. Ísleifr átti iii. sono. þeir urðu aller hofþingiar nýter. Gizorr byscop oc Teitr prestur faper Halls oc Þorvalldr. Teit fœddi Hallr í Haukadali. sá maþr es þat vas almélt at milldastr véri oc ágéstr at gópo á landi hér ólérþra mana. Ec kom
oc til Halls vii. vetra gamall. vetri epter þat es Geller Þorkelssonr foppor 10
faper minn oc fóstri andapisc. oc vas þar xiiii. vetr. Gunnarr enn spaci hafþi tekit lqsgogo þá es Geller lét af. oc hafþi iii. sumor. þá hafþi Colbein Flosasonr vi. Pat sumar er hann tóe lqsgogo fell Haralldr conungr á Eng-
landi. Þá hafþi Geller í anat sinn iii. sumor. þá hafþi Gunnarr í anat sinn 15
i. sumar. þá hafþi Sighvatr Surtssonr systorson Colbeins viii. Á þeim dögum com Sémundr Sigfússonr sunan af Fraclandi hingat til landz oc lét síþan vígiasc til prestz. Ísleifr vas vigþr til byscops þá es hann vas fimtøgr þá
vas Léó septimus páve. En hann vas enn nēsta vetr í Norvegi oc fór síþan út hingat. En hann andapisc í Scálaholli þá es hann hafþi allz verit
byscop iiii. vetr oc xx. Svá sagþi Teitr oss. þat var á dróttins dēgi vi. nótt- 20
om epter hátip þeira Pétars oc Póls lxxx. vetra epter Óláfs fall Trygva sonar. þar vas ec þá meþ Teiti fóstura mínom xii. vetra gamall. En Hallr sagþi oss svá es bépi vas minnigr oc ólyginn oc mundi sialfr þat es hann
var scirþr at Þangbrandr scirþi hann þrévetran. en þat var vetri fyrr en cristni véri hér í lqg tekin. en hann gørþi bú þritøgr oc bió lxiiii. vetr í 25
Haukadali. oc hafþi xciiii. vetr þá es hann andapisc. en þat vas of hótíp Martens byscops á enom x. vetri epter andlát Ísleifs byscops.

¹ Se herom fimtardómur i Finsens glossar, om hele sagen kan henvises til sammes Frist. Inst. s. 98 ff., især 106 ff. ² Levned II, 71 f. ³ Ngl. I, 61 (§ 154). ⁴ Isl. forn. I, 71.

2. Halfþan- AB. — 6. Collr: sál. AB. — 8. Þorvalldr: sál. Arne Magn.; Þorvallz AB. — 13. konungr: rex AB. — 24. -branþ- AB. — 27. Ísleifs: mgl. AB.

I Sturlunga (Kál. udg. I, 244 og 246) findes dette kapitel udskrevet; varianter derfra er: 1. Gizurars.—hvíta: ul. — 2. Norv. kgs.: ul. — 2—3. Halfdanars. — hárfagra: ul. — 3. es: ul. oc—menn: á Íslandi. Ísleifr: byskup tf. nýtri: meiri nytjamaðr. — 4. þeir — nēþi: hér á landi. — 5. léto: láta. urðu: váru. — 6. ii.: ul. Collr: Kolr. Ióan: er síðan varð byskup tf. — 6—17. Ísleifr—prestz: ul. her, men findes lidt senere. — 6. Ísleifr: byskup tf. — 7. urðu: váru. nýter: ul. — 7—9. Gizorr—manna: varieret. — 10. oc: ul. Halls: hans. — 10—11. fǫþorf.—fǫstri: ul. — 11—17. oc vasc—prestz: ul. men fortsættes med En Hallr (l. 22). — 18. septimus páve: papi, sá er inn ix. hefir verit með því nafni. Norvegi: Niðarósi. — 19. út hingat: til Íslands. En: ul. — 20. svá—oss: ul. vi.: vii. — 21. hátíþ—Pétars: Péturs messu. Óláfs fall: fall Óláfs konungs. Resten af kap. findes noget senere i Sturl. — 23—24. oss—þrétvetran: svá Ara presti enum fróða, at hann myndi, at hann var skirðr þrétvetr. — 25. hér: á Íslandi efter tekin. — 26. oc: hann. — 26—27. en—vetri: þat var Marteins messu x. vetrum.

I Kristnis. kap. 14 er Are også benyttet, men ikke udskrevet; sál. findes her Ísleifs alder (l. 17); for septimus står her: nonus (l. 17); l. 18 ff. findes næsten ordret. Derefter følger, hvad der findes l. 3—6. Derefter kommer bemærkningen om hans død; her siges han at være død iii. nonas julii (l. 20—21). Kap. slutter med disse ord: *Ari enn fróði stóð yfir grepli hans, xii. vetra gamall, er flest hefir sagt frá þessum líðendum, er hér eru rituð.*

1. Ísleifr] var født 1006; han blev viet til biskop 50 år gammel, var biskop 24 år, døde 80 år efter Olaf Tryggvasons fald (se senere i kapitlet).

4. es] er dativ.

6. Collr] se foran; om denne Collr, der vistnok ellers med urette kaldes Kolr, vides iøvrigt intet, undt. at han ifg. Landn. nedstammede fra Ketilbjörn, og var således i slægt med Ísleifr (Ketilbjörn—Teitr—Ketilbjörn—Kolr—Þorkell—Kolr; her findes kun formen med ét l).

8. sá maþr] det går på Hallr.

13. Þat sumar osv.] stemmer fuldkommen med lovsigemændenes øvrige års-tælling og det historiske år for Haralds fald.

15. Á þeim dögum] d. e. i årene 1076—83; Sæmund var født 1056; det er altså i et af hans 20.—27. år, hvilket passer særdeles godt.

18. septímus] er fejl; Leo den 7. var pave 936—39; det er Leo den 9., der menes, (1049—54), og »nonus« står i Kristnis. (kap. 14). Septimus — rimeligvis oprindelig skrevet med romertal (ix eller viii) — må bero på fejl-læsning eller misforståelse. Men heller ikke Leo IX mener man passer, ti han døde i april 1054. Det var Victor II, der var biskop 1056 (biskop 1055—57). Hungrvaka fortæller, at Ísleifr rejste til pave Leo, men at denne sendte ærkebiskop Adalbert i Bremen brev om, at han skulde vie Ísleifr til biskop. Det skete, han blev viet 14 dage før Columbadag (9. juni). Arne Magnusson har¹ udtalt, at Ísleifr var rejst udenlands 1052 eller 1053 og er virkelig kommet til Rom inden pave Leo døde, men at denne ikke havde nået at udfærdige brevet til ærkebispem; det må Victor II have gjort, men han blev først valgt omtrent et år efter Leos død. Ísleifr er så rejst til Bremen og er bleven viet der 1056. I Norge måtte han så vente en hel vinter (1056—57)² og derefter er han så kommen hjem. Den her fremførte opfattelse, at Ísleifr virkelig har

¹ Levned II, 76. ² Dette er også Isl. ann.s beregning, vist efter Are, og den opfattelse er dér, at 1056 var vielsesåret.

truffet Leo, er meget sandsynlig. Det forklarer, hvorledes Leo overhovedet er bleven nævnet; kun kunde man være tilbøjelig til at formode, at Leo i virkeligheden selv har nået at udfærdige brevet til Adalbert inden han døde, og at Isleifr faktisk er viet i maj 1055. I Hungrvaka står, at han blev viet 4 (iiii) dage för Kolumbamesse; forudsat at vielsen fandt sted 1056, er dette helt galt, man har da antaget, at et .x. var overset eller udfaldet i hds. og at der havde stået xiii (sål. allerede Arne Magn.). Langt mindre fejl vilde det imidlertid være, at antage, at der havde stået iiii (el. v.), og at dette var blevet til iiii; netop 5 dage för Kolumbamesse faldt pinsedag i 1055 (4. juni). Derefter har han så været vinteren 1055—56 i Norge, på Island regnede man hans bispeår imidlertid fra den tid, han virkelig fungerede som biskop, 3: fra og med 1056 (vinteren 1055—56 har man ikke regnet med). Jfr. K. Kålund i Sturl. I, 244, hvor der henvises til P. A. Munch, NfH II, 214—15, der antager, at Isleifr er bleven viet 1055. Det samme gör K. Maurer i Die Bekehrung II, 589 f. Adam af Bremen omtaler Isleifr i sin 4. bog (kap. 36), uden at bidrage til tidsregningen; han siger blot, at han er bleven sendt »ad pontificem« og at han »aliquandiu retentus est apud eum cum ingenti prorsus honore«. »Pontifex« kan ikke betyde andet end pave. Dette løser alle vanskeligheder. Mulig bør man da rykke Isleifs fødselsår et eller to år tilbage.

21. hátíp þeira Pétars ok Póls] 3: 29. juni.

26—27. hótíp Martens] 3: 11. nov. (1090).

X. [G]izorr byscop sonr Ísleifs vas vígðr til byscops at bón lanzmana á dögum Óláfs conungs Harallzsonar ii. vetrom epter þat es Ísleifr andapisc. þann vas hann annan hér á landi en annan á Gautlandi. En þá vas namn hans rótt at hann hét Gísrøpr. svá sagði hann oss. Marcús Scegia-
5 sonr hafði lögsgo nēstr Sighvati oc tók þat sumar es Gizorr byscop hafði einn vetr verit hér á landi. en fór með iiii. sumor oc .xx. At hans sgo er scrifð þvi allra lögsgomanna á bók þesi þeira es vðro fyrir vart minni. en honom sagði Þórarinn bróðir hans oc Sceggi faðir þeira oc fleiri spaker
men til þeira þvi es fyrir hans minni vðro at þvi es Biarni en spaki hafði
10 sagt. fopur faðir þeira es munði Þórarinn lögsgoman oc vi. apra síðan. Gizorr byscop vas ástsélli af öllum lannzmonom en hverr maðr anarra. þeira es vér vitem hér á landi hafa verit. Af ástsélp hans oc af tölom þeira Sémundar með umbráði Marcús lögsgomanz vas þat í lög leitt at aller
15 men tölðu oc virðu alt fé sitt oc sóro at rétt virt væri hvárt sem vas í lðndom eða í lausaurum oc gørdi tiund af síðan. Þat ero miclar iartecner
hvat hlýpner lanzmenn vðro þeim mani es hann com þvi framm at fé allt vas virt með swardögum þat es á Íslande vas oc landet sialft oc tiunder af gørvor. oc lög á lög at svá scal vesa meðan Ísland es bygt. Gizorr byscop lét oc lög leggja á þat at stóll byscops þess es á Íslandi væri scyllði í Scálaholtti
20 vesa en ápr vas hvergi. oc lagði hann þar til stólsins Scálaholttz land oc margra cynia auþófe önnor. bēpi í lðndom oc í lausom aurom. En þá es honom þótti sá staðr hava vel at avþóvom þróazk. þá gaf hann

meir en fiórþung byscopsdóms síns til þes at helldr véri ii. byscops stólar á landi hér en einn svá sem Norplendingar éstu hann til. En hann hafði áþr látet telia búendr á landi hér. oc váru þá í Austfirþinga fiórþungi vii. 25 hundroþ heil. en í Ragéinga fiórþungi x. en í Breipfirþinga fiórþungi ix. en í Ayfirþinga fiórþungi xii. en ótalþer vóro þeir es eigi ótto þingfarar caupi at gegna of allt Ísland.

[U]lvhepin Gunars sonr ens spaca tók lögsgo epter Marcús. oc hafði ix. sumor. þá hafði Bergþórr Hramfnssonr vi. En þá hafði Gopmundr 30 Þorgeirssonr xii. sumor. Et fyrsta sumar es Bergþórr sagði lög upp vas nýméli þat gørt. at lög ór scyllði scríva á bók at Havliða Móss sonar of vetren epter at sgo oc umbráði þeira Bergþórs oc anarra spaca mana þeira er til þess váro tecner. Scylldu þeir gørvá nýméli þar öll í lögom er þeim litisc þau betri en en forno lög. scyllði þav segia upp et nēsta sumar 35 epter í löggrétto. oc þar öll hallda es enn meire hlutr mana mēlti þá eigi gegn. En þat varþ at framfara. at þá vas scrívaþr Vigslópi oc margt anat í lögom. oc sagt upp í löggrétto af kenimōnom of sumaret epter. En þat licapi öllom vel. oc mēlti því mangi ígegn. þat vas oc et fyrsta sumar es Bergþórr sagði lög upp þá vas Gizorr byscop öþingfórr af sótt. Þá sendi hann orþ til alþingis 40 vinom sínom oc hōþpingiom at biþia scyllði Þorlác Rúnolfsson Þorleikssonar bróþor Halls í Haukadali at hann scyllði láta vigiase til byscops. En þat gerþo aller svá sem orþ hans qvómo til. oc fecsc þat af því at Gizorr hafði sialfr fyrr mioc beþit. oc fór hann utan þat sumar. en kom út et nēsta epter oc vas þá vigþr til byscops. Gizorr vas vigþr til byscops þá es 45 hann vas fertøgr. Þá vas Gregórius septimus pápe. en síþan vas hann enn nēsta vetr í Danmørco oc kom of sumarit epter hiqat til lanz. En þá es han hafði verit xxiii. vetr byscop svá sem faþer hans. þá vas Ióan Ogmundarsonr vigþr til byscops fyrstr til stóls at Hólom. Þá vas hann vetri miþr en hálfsextøgr. En xii. vetrom síþar þá es Gizorr hafði alls verit 50 byscop xxxvi. vetr. þá vas Þorlác vigþr til byscops. hann lét Gizorr vigia til stóls í Scálaholtti at sér livanda. þá vas Þorlác ii. vetrom meir en xxx. En Gizorr byscop andapisc xxx. nóttom síþar í Scálaholtti á enom þriþia degi í vicu v. kalend. Iunii. Á því áre eno sama andapisc Páschalis secundus pápe fyr en Gizorr byscop. oc Baldvine Iórsala conuþr. oc Arnaldus 55 patriarcha í Hierúsalem. oc Philippus Svía conuþr. En síþar et sama sumar Alexiús Grikkia conuþr. þá hafði hann xxxviii. vetr setit at stóli í Miclagarþi. En ii vetrom síþar varþ alldamót. Þá hōþo þeir Eysteinn oc Sigurþr verit xvii. vetr conuþar í Norvegi epter Magnús fopor sinn Óláfsson Harallzsonar. Þat vas cxx. vetrum epter fall Óláfs Tryggvasonar. en ccl. epter 60 dráp Eadmundar Engla conuþs. en dxvi. vetrum epter andlát Gregórius páva þess es cristni com á England at því es talit es. En hann andapisc á qþro áre conuþdóms Fóco keisara. dciiii vetrom epter burþ Cristz at almana tali. þat verþr allt saman mcxx ór. Hér lýxc siá bók.

10. mundi A. — 12. vitem: vitam AB. — 15. lqndom: lonþom AB. — 17. -dpgom: þogom AB. — 26. Breiþfirþiþa: Breiþiþa AB. — 36. þav: B; þau A. — 50. sextogr: Arne Magn., fertogr AB. — 54. v.: mgl. AB. andapisc: obiit AB.

I Kristnis. kap. 15—17 findes mere eller mindre nøjagtige udtog af dette kapitel. Således þá vas osv. l. 46, l. 10, 11—28, 29—39, her mærkes, at sætningen om Goðmundr Þorgeirssonr l. 30—1 mangler, 45—6, 47—49, 51—2, 53—4 »quinto calendis junii« har sa-gaen, 54—57, 63 (fra Kristi fødsel).

I Hungrvaka findes naturligvis paralleller til kapitlet; særlig kan nævnes bøndernes antal i hver fjærding; tallene er de samme. Ligeledes findes de synkronistiske angivel-ser l. 54—57.

I Sturlunga findes en afskrift af kapitlet¹: der findes følgende varianter (enkelte af mindre betydning medtages ikke): l. 2—3. þat—andapisc: andlát fðður síns. — 3. hér á landi: á Íslandi. þá: þat. — 4. røtt: rétt. — 4. oss: Ara presti. — 4—10. Marcus—siþan: ul. — 11. ástselli: betr þokkaðr. — 11—12. hverr—verit: aðrir menn á Íslandi. — 12. ást-selð hans: ástsemd við hann. tölum: fortölum. — 13. lqgs. m.: ok enn fleiri spakra manna tf. — 14. men: á Íslandi þeir er eigi váru frá numnir tf. — 15. lausaaurum: lausum eyri. ero—jart.: var með miklum jartegnum. — 17. á Ísl.: hér á landi. — 18. lqg á lqgþ: lqgleiddi. — 20. en—hvergi: ul. — 24. svá—til: ul. — 26. heil: ul. — 28. of—Ísl.: ul. — 29. ens spaca: ul. — 30—39. En—vas oc: ul. — 40. af sótt: ul. — 41. ok hofþingiom: ul. — 41—42. Þorleikss.: ul. — 43—44. oc—beþit: ul. — 46. septimus: sá er hinn vii. hefir verit með því nafni. — 49. fyrstr—Hólom: ul. — 50. vetri—sextogr: fjór-um vetrum meir en fimtogr (vistnok ved en rigtig ændring). — 51—52. hann—sér: i Skálaholt at Gizuri byskupi. — 52. Þá—xxx.: ul. — 52—53. xxx.—siþar: ul. — 53—54. á—Junii: ul. — 54—55. secundus: ul. — 56. En—sumar: ul. — 57—60. Þá—Har.sonar: ul. — 60. cxx.: cxviii (selvstændig rettelse på grund af at bemærkningen om aldamót er ul.). Tryggvas.: en cc. ok l. eptir þat er Ingólfr landnámsmaðr kom til Íslands tf. Re-sten er udeladt. Også i Jóns saga byskups findes et stykke afskrevet (og Are er cite-ret; Bisk. I, 158); det begynder med biskop Isleifs død, hvorefter der fortsættes med Gizurs præstevielse efter Hungrvaka. Så følger stykket l. 12—21, ret ordret; men der er ingen grund til at anføre varianter derfra.

3. á Gautlandi] l. 46—7 siger Are, at Gizurr var den næste vinter efter sin indvielse i Danmark og derefter siger Kristnis. det samme. Hvorledes så Gautland er at forstå, er ikke klart. Efter Hungrvaka rejste Gizurr først til Saxland og så til paven; denne sendte ham til erkebispem i Magdeburg og dér blev han viet d. 4. sept. (1082); vinteren 1082—83 skulde han så have været i Götland—Danmark og være kommen til Island 1083. Götland må være Vestergötland; grunden til hans ophold dér er ukendt. I Jónssaga siges Gizurr at have været en del af vinteren i Danmark, og en del af den i Götland; dette er vel kun en kontamination af bægge de benyttede kilder, men måske rigtigt.

3—4. En þá vas osv.] her må der sigtes til Gizurs Tysklandsophold. Det følgende ord røtt (sål. hds.) kan opfattes på to måder, dels som røtt, d. s. v. 'opfattet i tale', dels som rétt (Konr. Gísl. Aarb. 1870 s. 130). Dette sidste mener jeg ikke er rigtigt, men at røtt bet. røtt; K. Gíslason vil ikke anerkende en betydning 'udtale' i at røða, men det kan dog sikkert gengives således, hvad meningen angår. Navnet Gizurr var ukendt i Tyskland og så kaldte man — ikke Gizurr selv — ham med et tysk navn, som lignede det noget, og da var Gisfrid (som Gizurr har islandiseret til Gisrøðr) det nærmest liggende; det er dette navn, Tyskerne har givet ham og kaldt ham

¹ I, 244 ff.

med; hans navn blev »talt«, således, at han blev kaldt G. Denne fremgangs-
måde er så almenkendt fra alle tider, at der intet påfaldende er i at finde et
eksempel derpå her. Den gamle opfattelse må sikkert opretholdes.

10. Þóraren—sípan] d. v. s. hele lovsigemandsrækken — med und-
tagelse af den første, Hrafn — fra 950 til 1053.

13—14. aller men tölpo osv.] dette er snarest sket 1096; det er tiende-
loven, der findes i Konungsbók af Grágåsen.

15. iartecner] om dette er Ares form, turde være tvivlsomt; i Larssons
Ordförrådet findes iartein- og ved siden deraf iartegn-.

22. Þá gaf hann osv.] oprettelsen af bispesædet på Holar må være fore-
gået 1104 eller så, da den 1. biskop her, Jóan Ögmundarson, tiltrådte embe-
det 1106, og blev viet 1105.

24. En hann hafði ápr osv.] herom kan der især henvises til B. M.
Ólsens grundige afhandling: Um skattbændatal¹; han sætter denne 'bondetæl-
ling' i forbindelse med tiendeloven og det er vist rigtigt. Herefter har man
forsøgt at udregne, hvor mange der dengang bode i Island, men beregningen
er meget usikker.

27. þingfarar caup] 'tingrejselön' modtog de bønder, der af pligt
rejste til altinget, medens de, der forblev hjemme, skulde betale (betalingen,
hvis sum er ukendt, anvendtes så til dem, der rejste).

30—31. En þá—sumor] Gudmund var lovsigemand 1123—34; efter dette
skulde man antage, at Íslb.² var skrevet efter 1134; man har dog fundet dette
urimeligt og antaget, at denne sætning er senere tilföjet, måske dog af Are
selv. Det er nu i og for sig mest sandsynligt, at den er et indskud, fordi
denne lovsigemandstid går ud over det tidspunkt, Are vilde føre sin fremstil-
ling ned til, nemlig Gizurs død 1118 eller højst til aldamót 1120. Dette var
hans værks grænse. Det var ham en bevidst grænse; derfor er det heller ikke
sandsynligt, at han senere skulde have tilföjet sætningen. Derimod kunde man
godt tiltro en afskriver, der afskrev originalen efter 1134, at have föjet Gud-
mund til. Som det af de ovf. anførte parallelstykker fremgår, vil det ses, at
sætningen mangler både i Kristnis. og Sturl. Der kan dog desværre intet med
sikkerhed sluttes heraf. I Kristnis., hvor teksten er noget fordærvet, kunde
forfatteren på grund af sammenhængen godt af sig selv have udeladt sætnin-
gen, selv om den havde stået i originalen. I Sturl. er her et helt stykke, be-
gyndende med omtalte sætning, udeladt, så at det viser heller ikke noget. Men
der er et vigtigt moment, der synes at udpege sætningen som indskud; den
adskiller på en unaturlig måde nævnelsen af Bergþórr som lovsigemand og
den vigtige begivenhed, der stod i den nøjeste forbindelse med ham, lovopteg-
nelsen. Der er det mærkelige forhold i hds. af Kristnis., at sætningen »Da tog
Bergtor Hrafnsson lovsigemandsembedet« er udfalden, hvilket åbenbart er en
afskriverfejl, mens der fortsættes med »og den første sommer, da han frem-
sagde loven«. Dette »han« er vist Ares udtryk,²

36. mana] d. e. goderne, der havde sæde i lovretten.

37. framfara] er vel subst. framfari 'hvad der går frem, udvirkes'; jfr.
framfór 'fremgang, trivsel'.

¹ Safn til sögu Íslands IV, især s. 349 ff. ² Jfr. A. Bley om sagen i hans afhdl. s. 346 f.

margt annat] desværre kan man ikke nøjere bestemme, hvad Are sigter til.
 38. sagt upp] må her bet. 'oplæst'; mærk, at det er de gejstlige, de eneste
 skrivekyndige, der foretager denne første oplæsning.

45. vas þá vígþr] »var da bleven viet«.

47. í Danmörco] se foran ved l. 4.

50. halfsextøgr] således må hds. rettes (AM); f og x er blevet læst som
 f og r, hvad der var let nok; jfr. fjóra vetr ens sétta tegar i Kristnis.

54. v. kalendas junii] d. e. 28. maj.

58. alldamót] med öld menes her en cyclus lunaris (19 år); afslutningen
 af en sådan og begyndelsen til en ny faldt netop i 1120.

60. cxx.] her og i det følg. bet. c, som ellers, 100, ikke 120.

Tillæg I. Þetta es cyn byscopa Íslendiþa oc ættartala.

[K]etilbiörn landnámsmaþr sá es bygþi suþr at Mosfelli eno øfra vas
 faþer Teitz fþor Gizorar ens hvíta fþor Ísleifs es fyrstr vas byscop í Scála-
 holli faþer Gizorar byskops.

5 [H]rollaugr landnámsmaþr sá es bygþi aþtr á Sípu á Breiþabólstaþ vas
 faþer Ozorar fþor Þórdísar móþor Halls á Sípu fþor Egils fþor Þorgerþar
 móþor Íóans es fyrstr vas byscop at Hólom.

Öþr landnámscona es bygþi vestr í Breiþafirþi í Hvammi vas móþer
 Þorsteins ens rauþa fþor Óleifs feilans fþor Þórþar gelles fþor Þórhildar
 10 riúpu móþor Þórþar hesthøfþa fþor Carlsefnes fþor Snorra fþor Hall-
 friþar móþor Þorlács es nú es byscop í Scálaholli næstr Gizori.

Helgi en magri landnámamaþr sá es bygþi norþr í Eyiafirþi í Cristnesi
 vas faþer Helgo móþor Einars fþor Eyiølf Valgerþar sonar fþor Gøþ-
 mundar fþor Eyiølf fþor Þorsteins fþor Ketils es nú es byscop at Hólom
 15 næstr Íóani.

5. aþtr: austr A. — 10—11. Hallfriþar AB.

Med hensyn til disse 4 bispeslægtregistre lægge man mærke til den nøj-
 agtig gennemførte parallellisme i sætningsfølge og ordvalg. Ligeledes ses, at
 kun de første biskopper, den ene til Skalholt, den anden til Hólar, nævnes
 og så deres eftermænd i samme rækkefølge. Slutningen er ganske ens. Slægt-
 registrene er i fuld overensstemmelse med alle andre kilder (f. eks. Landnáma).
 Endelig lægge man mærke til — jfr. ovf. — den lighed, der er mellem disse
 stykker og den første halvdel af kap. 2.

Endnu mærkes, at der over Hallr (på Sida), Þórþr (hesthøfþe) og Gøþmundr
 (på Møðruvellir) findes et kors, der rimeligvis, som nævnt i Landn. 1843-ud-
 gaven, skal betegne de 3 som slægtens første kristne; rimeligvis har der da
 også stået et sådant over Gizurr (hvíti) i det første stykke, men er blevet
 overset.

Stykkerne er i hvert fald skrevne før 1133 (det år da Torlak døde). Det
 er rimeligst at antage, at de forudsætter selve Islb. Om de også har stået
 bagved den ældre, er det umuligt at afgøre. I hvert fald kan de ikke være
 en del af dennes egenlige åttartala.

Tillæg II. Pesí ero nöfn langfepga Ynglinga oc Breipfirþinga.

1. [Y]ngvi Tyrkia konungr. ii. Niörþr Svía~konungr. iii. Freyr. iiiii. Fiölnr
 sá er dó at Friþfróþa. v. Svegþer. vi. Vanlandi. vii. Visbur. viii. Dómaldr.
 ix. Dómar. x. Dygve. xi. Dagr. xii. Alrecr. xiii. Agne. xiiii. Yngvi. xv.
 Iorundr. xvi. Aun enn gamli. xvii. Egill vendilcráca. xviii. Óttarr. xix. Apísl 5
 at Uppsölom. xx. Eysteinn. xxi. Yngvar. xxii. Bratönundr. xxiii. Ingialldr
 enn illráþi. xxiiii. Óláfr trételgia. xxv. Halfdan hvítbein Upplendinga konungr.
 xxvi. Goprøþr. xxvii. Óláfr. xxviii. Helgi. xxix. Ingialldr dóttorsonr Sigurþar
 Ragnars sonar lopbrócar. xxx. Óleifr en hvíti. xxxi. Þorstein enn rauþi.
 xxxii. Óleifr feilan es fyrstr bygþi þeira á Íslandi. xxxiii. Þórþr geller. 10
 xxxiiii. Eyiolfur es skirþr vas i elli sini þá es cristni com á Ísland. xxxv.
 Þorkell. xxxvi. Geller faþer þeira Þorkels föþor Branz oc Þorgils föþor
 míns. en ec heitec Are.

3. Friþ-: Frid- A. — 13. heitec: heiter AB.

Med dette slægtregister kan sammenlignes det, der findes i Ynglingatal og Historia Norvegiæ.

1. Breipfirþinga] således betegner Are sin egen slægt, d. v. s. Auðr djúpúðgas efterkommere, og med rette.

2. Yngvi] »Freyr hét Yngvi öðru nafni«, Yngls. Tyrkia konungr kal-des han her; det er samme historiske teori, der genfindes hos Snorre (Yngls. kap. 5; prologen til Edda; her nævnes netop Yngvi som Odins søn, og Odins folk identificeres med »Tyarker« fra Troja).

Fiölnr] jfr. 1. vers i Ynglt. og Hist. N. »qui in dolio medonis dimer-sus est«.

3. Svegþer] sål. også Hist. N.; den rette form er Sveigðir, som 2 hds. af Hkr. har.

Dómaldr] Dómaldi Ynglt., Domald Hist. N.

4. Alrecr] sål. også Ynglt., Alric Hist. N.

Agne] Hist. N. har ved fejl Hognæ.

Yngvi] sål. også Ynglt., Ingialdr Hist. N.

5. Aun] Auchun Hist. N.

vendilcráca] sål. også Hist. N., medens Ynglt. henførte dette tilnavn (jfr. Yngls.) til hans søn Óttarr, og det er vist rigtigere.

8. Goprøþr] herefter kommer en anden gren af slægten; jfr. Landn. s. 63.

Helgi] der altså var gift med en (ukendt) datter af Sigurðr ormr—í—auga, er ellers ukendt; jfr. þátr af Upplendinga konungum (Hauksb.).

IV.

OVERSÆTTELSE.

Islædingebogen gjorde jeg først for vore biskopper, Torlak og Ketil, og jeg viste den både til dem og Sæmund præst; men da det behagede dem, at den skulde være således [som den var] eller noget føjes til, skrev jeg denne på samme måde, men uden ættetal og kongers liv, og føjede til, hvad jeg senere fik nærmere viden om og som nu er fuldstændigere meddelt i denne end i hin. Men [med hensyn til] alt hvad der er mindre rigtigt fortalt i denne historiske fremstilling, er det ens pligt hellere at følge det, der viser sig at være rigtigst.

Halfdan hvidben, Oplædingernes konge, søn af Olaf træhugger Svearnes konge, var fader til Eystein fjært, fader til Halfdan den gavmilde og mædkarrige, fader til Godrød jagtkonge, fader til Halfdan svarte, fader til Harald hårfagre, der først i den slægt blev enekonge over hele Norge.

I denne bog findes følgende kapitler:

1. Om Islands bebyggelse.
2. Om landnamsmænd og lovsætning.
3. Om altingets oprettelse.
4. Om årsberegning.
5. Om fjærdingsinddeling.
6. Om Grönlands bebyggelse.
7. Om hvorledes kristendommen blev indført i Island.
8. Om udenlandske biskopper.
9. Om biskop Isleif.
10. Om biskop Gissur.

Her begynder Islædingebogen.

I. Island blev først bebygget fra Norge i Harald hårfagre, Halfdan den svartes søns dage, ved den tid — efter beregning og tælling af min fostre Teit, den mand, som jeg har kendt som den viseste, han var søn af biskop Isleif, og [efter beregning af] min farbroder Torkel Gellæssön, som huskede langt tilbage, samt af Torid, Snorre godes datter, som både var meget kyndig

og hvis kundskaber var sikre — [ved den tid] da Ivar, Ragnar lodbrogs søn, lod Eadmund d. hellige, Anglernes konge, dræbe, men det var 870 vintre efter Kristi fødsel, således som det er skrevet i hans historie.

Ingolf hed en norsk mand, om hvem det med sandhed siges, at han drog først derfra (o: fra Noige) til Island, dengang Harald hårfagre var 16 vintre gammel, men for anden gang nogle få vintre senere. Han tog sig bopæl i Reykjarvik sydpå. Der hedder det Ingolfshöfde øst for Mintaksør, hvor han først landede, men der Ingolfsfell, vest for Ölfosså, hvor(fra) han tog land i besiddelse. I den tid var Island bevokset med skov fra fjære til fjæld.

Da var her kristne mænd, som Nordmændene kalder paper, men de drog siden bort, fordi de ikke vilde være her sammen med hedenske mænd, og efterlod sig irske bøger og klokker og krumstave; deraf kunde man forstå, at de var irske.

Men så foregik der en stor udvandring af mænd hertil fra Norge, indtil kong Harald forbød den, ti han syntes, at landet blev øde derved. Da forligtes de om, at hver mand, som ikke blev undtaget derfra og drog derfra og herhen, skulde betale kongen 5 øre.

Det fortælles, at Harald var 70 år konge og blev 80 år.

Dette [sagte] har været ophavet til den afgift, som nu kaldes landøre, men der betaltes snart mere, snart mindre, indtil Olaf d. digre fastsatte, at enhver mand, som rejste mellem Norge og Island, med undtagelse af kvinder eller af dem, som han (selv) undtog, skulde betale kongen en halv mark. Dette fortalte Torkel Gellæssön mig.

II. Hrollaug, søn af Rögnvald jarl på Möre, bosatte sig østerpå, på Sida. Fra ham nedstammer Sidamændene.

Ketilbjörn Ketilssön, en norsk mand, bosatte sig sydpå, på øvre Mosfell. Fra ham nedstammer Mosfellingerne.

Auðr, datter af Ketil fladnæb, en norsk herse, bosatte sig vesterpå, i Bredefjorden. Fra hende nedstammer Bredefjordsmændene.

Helge den magre, en norsk mand, søn af Eyvind østmand, bosatte sig nordpå, i Øfjorden. Fra ham nedstammer Øfjordsmændene.

Men da Island var blevet bebygget videnom, bragte en norsk mand først en lov hertil fra Norge; han hed Ulfljotr; det fortalte Teit mig; det blev kaldt Ulfljotsloven. Han var fader til Gunnar, fra hvem Djupdölerne i Øfjorden stammer. Men de (lovene) var for det meste indrettede som Gulatingsloven dengang var eller som Torleif den vise Hördakåressöns råd var om, hvor noget skulde tilføjes eller fjærnes eller ændres. Ulfljot bode østerpå i Lon; men det fortælles, at Grim gedehoved var hans fostbroder, han som ifølge hans (Ulfljots) råd undersøgte hele Island, för altinget blev holdt (stiftet); han gav enhver mand i landet en penning derfor, men de penge skænkede han siden til hovenene.

III. Altinget blev indrettet efter råd af Ulfljot og alle landets mænd, hvor det holdes nu, men för var der ting på Kjalarnes, som Torstein, søn af landnamsmanden Ingolf, fader til Torkel måne lovsigemand, holdt dér tillige med de hövdinger, som sluttede sig dertil. En mand var bleven dømt fredløs på grund af drab på en træ eller frigiven; han ejede et stykke land i Blåskovene; han hed Tore krympeskæg — hans dattersøn hed Torvald krympeskæg; han begav sig siden til Østfjordene og indebrændte dér sin broder Gunnar; det fortalte Hallr Orøkjassön —; men han, som var bleven myrdet, hed Kol; efter ham er den kløft opkaldt, som siden hedder Kolskløft, hvor liget fandtes. Det land (som Tore havde ejet) blev siden statsejendom, og landets mænd bestemte det til benyttelse for altinget. Derfor er der dér en alminding, hvor man kan skaffe sig ved (brændsel) i skovene til altingsbrug og lade sine heste græsse på hederne. Det fortalte Ulvhedin mig.

Således har også vise mænd sagt, at i løbet af 60 år blev Island helt bebygget, således at det ikke har været mere (befolket) senere. Ved den tid overtog Hrafn, søn af Høing landnamsmand, lovfremsigelsen næst efter Ulvljot, og havde det hverv i 20 somre. Han var fra Rangåbygden. Det var 60 vintre efter kong Eadmunds drab, én vinter eller to förend Harald hårfagre døde ifølge vise mænds beregning. Toraren Ragesbroder, søn af Oleif hjalte, overtog lovfremsigelsen næst efter Hrafn og havde det hverv andre 20 somre. Han var fra Borgarfjorden.

IV. Det skete også, da de viseste mænd her i landet trode, at antallet (af dage) i to halvår var 4 dage på det 4. hundrede (364), hvilket bliver 52 uger, men 12 måneder hver på 30 nætter og desuden 4 dage, så iagttog de efter solens gang, at sommeren trak sig tilbage til foråret (begyndte for tidlig), men ingen vidste at sige dem, at der var én dag mere end hele uger (d. e. de 52) i to halvår, og det var grunden. Men en mand hed Torstein surt, han var fra Bredefjorden, en søn af Hallstein, søn af Torolv mostrskæg landnamsmand, og af Osk, datter af Torstein røde. Han drömte, at han var på lovbjærget, da der var mange tilstede, og at han var vågen, medens alle andre sov; derpå drömte han, at han faldt i sövn, medens alle andre vågnede (og var vågne). Den dröm tydede Osyfr Helgesön, Geller Torkelssons morfader, således, at alle mænd vilde blive tavse, medens han talte på lovbjærget, men så, når han tav, vilde alle bifalde det, som han havde sagt. Men de var bægge meget vise mænd. Senere, da man kom til tinget, foreslog Torstein på lovbjærget, at man skulde øge hver 7. sommer med en uge og forsøge, hvilken virkning det vilde gøre, og således som Osyfr havde tydet drømmen, »vågnede« alle mænd vel derved (de sluttede sig dertil), og det blev da straks ifølge Torkel månes og andre vise mænds råd vedtaget som lov. Ifølge rigtig tælling er der i hvert år 5 dage på 4. hundrede (365), når der ikke er skudår, men da én mere; efter vor tælling bliver det 4 (dage), men når hvert år ved vor tælling forøges med én uge

hver 7. sommer, men med intet ifølge den anden, bliver 7 år lige lange tilsammen efter bægge, men hvis 2 skudår kommer imellem de år, der skal forøges, skal man øge det sjätte.

V. Der opstod en tingstrid mellem Tord geller, søn af Olaf feilan fra Bredefjorden, og Odd, som kaldtes Tunge-Odd; han var fra Borgefjorden. Hans søn Torvald havde deltaget i indebrændingen af Torkel Blundketils-søn sammen men Hönsetore i Örnolfsdal. Tord geller blev hovedsagsøgeren i sagen, ti Hersteinn, søn af Torkel Blundketilssøn, var gift med hans søsterdatter Torun. Hun var en datter af Helga og Gunnar og søster til Jofrid, som Torstein Egilssøn var gift med. Men de (Torvald og Hönsetore) blev sagsøgte på det ting, som holdtes i Borgefjorden på det sted, der deraf kaldes Tingnes. Det var dengang lov, at drabsager skulde forfølges på det ting, som var nærmest ved drabstedet. Men de kæmpede dér, og tinget kunde ikke holdes på lovlig vis. Dér faldt Torolv ræv, broder til Alf i Dalene, af Tord gellers mandskab. Siden kom sagen til altinget, og de kæmpede dér igen. Da faldt der (nogle) mænd af Odds skare. Da blev Hönsetore dømt fredløs og siden dræbt tilligemed flere, som havde deltaget i indebrændingen. Så holdt Tord geller en tale på lovhjærget om, hvor uheldigt det var for folk at drage til fremmede tinglag for at sagsøge på grund af drab eller de (dem tilføjede) krænkelser, og omtalte, hvor store vanskeligheder han havde haft at kæmpe med, för end det var lykkedes ham at få en lovlig (og retfærdig) afgørelse af sagen, og han sagde, at det vilde volde mange fortræd, hvis der ikke blev rådet bod på (vanskeligheden). Da blev landet inddelt i fjærdinger, således at der blev 3 tinglag i hver fjærding, og (kun) tinglagsfællerne skulde allevegne føre proces med hinanden (∴ på det fælles varting), men i Nordlandsfjærdingen blev der 4 tinglag, ti de kunde ikke enes om andet; de som var nord (∴ øst) for Øfjorden, vilde ikke søge tinget dér, og de ikke (tinget) i Skagefjorden, som bode der vestfor; dog skulde der være den samme domsudnævnelse og lovrettesordning for den fjærdings vedkommende som for enhver af de andre. Derefter blev fjærdingsting oprettede. Det fortalte lovsigemanden Ulvhedin Gunnarssøn mig.

Torkel måne, søn af Torstein Ingolfssøn, overtog lovfremsigelsen efter Toraren Ragesbroder, og havde den i 15 somre; så havde Torgeir Torkels-søn fra Ljosavatn den i 17 somre.

VI. Det land, som kaldes Grönland, fandtes og bebyggedes fra Island. Erik den røde hed en mand, fra Bredefjorden, som drog derhen herfra, og tog dér land i besiddelse, hvor det siden hedder Eriksfjorden. Han gav landet navn og kaldte det Grönland, og sagde, at det vilde lokke folk til at komme derover, når landet havde et godt navn. De fandt dér (tegn på) mænds ophold både øster- og vesterpå i landet, samt brudstykker af både og sådanne stenredskaber, at man deraf kunde forstå, at dér havde færdes den slags folk, som har befolket Vinland og som Grönlænderne kalder

Skrælinger. Men det var 14 eller 15 vintre før end kristendommen blev indført her i landet, at han begyndte at bebygge landet, efter hvad den mand meddelte Torkel Gellæssön i Grönland, som selv havde fulgt Erik den røde derhen.

VII. Kong Olaf sön af Tryggve, sön af Olaf, sön af Harald hårfagre, fik kristendommen indført i Norge og på Island. Han sendte her til landet den præst, der hed Tangbrand; han underviste her folk i kristentroen og døbte alle dem, som modtog den. Men Hall på Sida Torsteinssön lod sig tidlig døbe, så og Hjalte Skeggessön fra Tjorsådal og Gizur den hvide, sön af Teit Ketilbjörnssön fra Mosfell, samt mange andre hövdinger. Men flest var dog de, som talte derimod og nægtede (at tage ved troen). Men da Tangbrand havde været her en vinter eller to, drog han bort; da havde han dræbt 2 eller 3 mænd, som havde digtet nidvers om ham. Da han kom til Norge, fortalte han kong Olaf alt hvad der var overgået ham, og erklærede, at der var ringe udsigt til, at kristendommen vilde få indpas dér i fremtiden. Olaf blev derover meget vred og truede med at ville lem-læste eller dræbe vore landsmænd, der da var i Norge. Den samme sommer kom til Norge Gizur og Hjalte og bevægede kongen til at lade dem [vore landsmænd] gå fri og lovede (til gengæld) påny at ville virke for, at man her skulde modtage kristendommen; de erklærede, at de ikke kunde vænte andet end at det vilde lade sig gøre. Sommeren derefter drog de østerfra og (med dem) den præst, som hed Tormod; de kom til Vestmann-øerne, da der var gået 10 uger af sommeren og hele rejsen var gået godt; det sagde Teit, at den mand, som selv var der, havde fortalt. Da var det blevet vedtaget som lov sommeren i forvejen, at folk skulde komme til altinget, når der var gået 10 uger af sommeren (19. el. 20. juni), men indtil da var man mødt frem en uge tidligere. De tog straks til fastlandet og derpå til altinget, men bevægede Hjalte selvtolvt til at blive tilbage i Laugar-dalen, fordi han sommeren i forvejen var bleven dømt til 3 års fredløshed på grund af gudsbespottelse. Grundlaget derfor var, at han havde fremsagt følgende kvædning på lovbjærget:

Gud(er) jeg ikke vil smæde,

Freyja mig tykkes en tæve.

Men Gizur og de andre rejste, til de kom til det sted ved Ölfosssøen, der kaldes Vellandkatla; de sendte bud derfra til tinget om, at alle deres hjælpere skulde komme dem imøde, ti de havde erfaret, at deres fjender agtede at værge tingsletten for dem ved kamp. Men før end de red derfra, kom Hjalte ridende dér og de, som var bleven tilbage med ham. Derpå red de ind på tingsletten; deres frænder og venner var i forvejen kommen dem i møde, som de havde ønsket. De hedenske mænd sluttede sig sammen fuldt bevæbnede, og det var så nær ved, at de vilde kæmpe, at man ikke kunde se nogen (anden) udvej. Men dagen efter gik Gizur og Hjalte til lovbjærget og fremførte dér deres ærinde. Det siges, at det overgik alt andet, hvor

fortrinlig de talte. Men derefter skete det, at bægge parter, den ene efter den anden, nævnede vidner og meldte sig ud af retsforbindelsen med den anden, de kristne og de hedenske, og gik så bort fra lovbjærget. Da bad de kristne Hall på Sida, at han skulde fremsige den lov, der skulde følge med (gælde for) kristendommen. Men han fik sig fritagen derfor hos dem, derved, at han for løn fik lovsigemanden Torgeir — men han var endnu hedensk — til at fremsige loven. Da folk nu kom til deres boder, lagde Torgeir sig ned og bredte en skindkappe over sig og lå (således) hele den dag og den følgende nat uden at sige et ord. Men om morgenen efter rejste han sig op og sendte bud omkring, at man skulde begive sig til lovbjærget. Da begyndte han, efter at folk var komne tilstede, sin tale og sagde, at han syntes at der var fare påfærde, hvis ikke alle skulde have (leve under) en og samme lov i landet, og formanede på mange måder til, at det ikke skulde ske; han sagde, at det vilde føre til en sådan splid, at man tilvisse kunde gå ud fra, at deraf opstod sådanne kampe mellem folk, at det vilde lægge landet øde. Han fortalte om, at konger i Norge og Danmark (engang) havde haft ufred og kampe i lange tider med hinanden, indtil landets indbyggere sluttede fred indbyrdes mellem dem, hvad enten de vilde eller ej. Men deraf fulgte, at på stedet (kort tid efter) sendte de hinanden kostbarheder, og freden holdt sig sålænge de levede — »og nu synes jeg det rådeligst, sagde han, at vi heller ikke lader dem råde, der stærkest vil gå imod hinanden, men lad os mægle således mellem bægge parter, at de hver for sig opnår noget efter deres ønske; lad os alle have en og samme lov og en og samme tro. Det vil blive sandhed, at når vi har revet loven itu, bryder vi også freden itu«. Han sluttede sin tale således, at begge parter gik ind på, at alle skulde have en og samme lov og den, som han vilde fremsige. Da blev det vedtaget som lov, at alle de, som i forvejen ikke var bleven døbt her i landet, skulde være kristne og tage imod dåben. Men angående børns udsættelse og nydelse af hestekød skulde den gamle lov (fremdeles) gælde, og man skulde have lov til at blote i al hemmelighed, hvis man vilde, men ifalde 3 års landflygtighed, hvis man fik vidner derpå. Nogle få vintre senere blev imidlertid dette hedenskab, som alt andet, fjærnet. Disse tildragelser, hvorledes kristendommen blev indført i Island, fortalte Teit mig. Men Olaf Tryggvasön faldt den samme sommer efter Sæmund præsts fortælling. Da kæmpede han med Danerkongen Sven Haraldssön og Sveakongen Olaf den svenske Eriksön i Upsala, og Erik Håkonssön, som så blev jarl over Norge. Det var 130 år efter Eadmunds drab, men 1000 år efter Kristi fødsel ifølge almindelig tidsregning.

VIII. Disse er navnene på de fremmede biskopper, der har været her på Island, efter Teits meddelelse. Fredrik kom hertil i hedenskabets tid, men følgende har været her senere: Bjarnhard den bogkyndige 5 år, Kol nogle få år, Rudolf 19 år, Joan den irske få år, Bjarnhard 19 år, Henrik

2 år. Fremdeles kom her andre 5, der sagde sig at være biskopper: Arnulf og Godeskalk, samt 3 armeniske: Petrus og Abraham og Stephanus.

Grim Svertingssön på Mosfell overtog lovfremsigelsen efter Torgeir og havde den i 2 somre; da fik han tilladelse (hos lovretten) til at Skapte Toroddssön, hans søstersön, overtog den, fordi han selv var hæs. Skapte havde lovfremsigelsen i 27 somre. Han satte femteretsloven og det, at ingen drabsmand skulde (have lov til at) erklære nogen anden for drabsmanden end sig selv, men för gjaldt derom den samme lov som i Norge. I hans dage blev mange hövdinger og mægtige mænd dømt fredløse og landflygtige på grund af drab eller lemlæstelser takket være hans magt og landsstyrelse. Han døde samme år som Olaf den digre, søn af Harald, søn af Godrod, søn af Björn, søn af Harald hårfagre, faldt, 30 år efter at Olaf Tryggvason faldt. Da overtog Stein Torgestssön lovfremsigelsen og havde den i 3 somre, så havde Torkel Tjörvesön den i 20, derefter Geller Bölverkssön i 9 somre.

IX. Isleif, søn af Gizur den hvide, blev viet til biskop i Harald, Norges konges tid, han der var søn af Sigurd, søn af Halfdan, søn af Sigurd hrise, søn af Harald hårfagre. Men da hövdinger og andre gode mænd så, at Isleif var langt dygtigere end andre gejstlige, der fandtes i dette land, overdrog mange ham deres sønner til undervisning og lod dem præstevie. Deraf blev senere to viet til biskopper, Koll, der var østerpå i Viken, og Joan (biskop) til Holar. Isleif havde 3 sønner, der alle blev dygtige hövdinger, biskop Gizur og Teit præst, fader til Hall, og Torvald. Teit blev opfostret af Hall i Haukadal, den mand, om hvem alles dom var ens, (nemlig) at han var den gavmildeste og mest udmærkede i alt godt af ulærde folk her i landet. Jeg kom også til Hall 7 vintre gammel, en vinter efter at min farfader og fosterfader Geller Torkelssön døde, og jeg var der 14 vintre.

Gunnar den vise havde overtaget lovfremsigelsen, da Geller opgav den, og havde den 3 somre. Så havde Kolbein Flosesön den i 6. Den sommer, han overtog den, faldt kong Harald i England. Så havde Geller den for anden gang i 3 somre, så Gunnar for anden gang én sommer, dernæst Sighvat Surtssön, Kolbeins søstersön, i 8. I de dage kom Sæmund Sigfusön hjem til landet fra Frankland og lod sig derpå præstevie.

Isleif blev viet til biskop, da han var halvtres år, da var Leo IX. pave. Han var den følgende vinter i Norge og kom så her til landet, men han døde i Skalholt, da han havde været biskop ialt 24 år. Det fortalte Teit mig. Det var søndagen 6 nætter efter Peters og Pauls messe, 80 vintre efter Olaf Tryggvesöns fald. Der var jeg dengang hos min fostre Teit 12 vintre gammel, men Hall fortalte mig dette, han som både havde stærk hukommelse og var sanddru og som selv huskede da han blev døbt, at Tangbrand døbte ham 3 vintre gammel, men det var én vinter för end kristendommen her blev lovtagen. Han stiftede bo 30 vintre gammel og bode

64 vintre i Haukadal og var 94 vintre gammel da han døde, men det var på biskop Martens dag i den 10. vinter efter biskop Isleifs død.

X. Gizur biskop, søn af Isleif, blev viet til biskop efter landets mænds ønske i kong Olaf Haraldssøns (kyrres) dage, 2 vintre efter at Isleif døde. Deraf var han den ene vinter her i landet, den anden i Götland. Da blev hans navn udtalt som Gistrød. Det fortalte han mig.

Markus Skeggessøn havde lovfremsigelsen næst efter Sighvat og overtog den den sommer, da Gizur havde været en vinter her i landet, og havde den i 24 somre. Efter hans meddelelse er alle lovsigemændenes virkeår skrevne i denne bog, (det vil sige) deres, der levede før den tid, jeg erindrer. Men han fortalte hans broder Toraren, samt deres fader Skegge og flere (andre) vise mænd, deres virkeår, der levede før han kunde huske, efter hvad Bjarne den vise, deres farfader havde sagt; han huskede Toraren lovsigemand og 6 andre derefter.

Biskop Gizur var mere afholdt af alle landets mænd end nogen anden af dem, vi har kendt her i landet. På grund af den yndest han nød og hans og Sæmunds taler (formaninger) samt ved lovsigemanden Markus' støtte blev det lovtaget, at alle mænd talte og vurderede deres ejendele og svor, at de var rigtig vurderede, hvad enten det var jord eller løsøre, og udredede derefter tiende deraf. Det er et stort bevis for, hvor föjelige landets mænd var imod den mand, at han fik det udvirket, at alt gods, som der var i landet og landet selv blev edelig vurderet og tiende givet deraf, og det ved lov bestemt, at således skal det være, sålænge Island er bebygget. Gizur biskop lod også det ved lov bestemme, at den bispestol, der skulde være i Island, skulde være i Skalholt, men för var en sådan ingensteds, og han gav til bispesædet Skalholt's land (tilliggende) og mange slags andre rigdomme, bestående både af jordegods og løsøre. Men da han fandt, at den stad var bleven stærk ved rigdom, bortskænkede han mere end en fjærdedel af sit bispedömm, for at der hellere skulde være to bispesæder her i landet end ét, således som Nordlænderne bad ham om. För havde han ladet alle bønder her i landet tælle, og da var der i Østfjordingernes fjærding 7 hele hundreder, i Rangåmændenes 10, i Bredfjordingernes 9, og Øfjordingernes fjærding 12; ikke medregnede var de i hele Island, der ikke skulde betale tingrejselön.

Ulvhedin, Gunnar den vises søn, overtog lovfremsigelsen efter Markus og havde den i 9 somre; så havde Bergtor Hrafnssøn den i 6 [så havde Godmund Torgeirssøn den i 12 somre]. Den første sommer, som Bergtor fremsagde loven, blev den nylov vedtagen, at vore love skulde skrives i bog hos Haflide Mårssøn i løbet af den følgende vinter efter Bergtors og andre dertil valgte vise mænds foresigelse og rad. De skulde foreslå alle sådanne nylove, som de syntes var bedre end de gamle love: de skulde fremsiges den følgende sommer i lovretten, og alle de love skulde holdes, som ikke et flertal af mænd (goderne) da gjorde indsigelse imod. Men det

blev udvirket, at da blev Vigslode og meget andet af love optegnet og fremsagt i lovretten af gejstlige sommeren efter. Alle syntes godt derom og ingen kom med indsigelser derimod.

Det skete også den første sommer, da Bergtor fremsagde loven, at Gizur biskop var på grund af sygdom ude af stand til at ride til tings. Da sendte han bud til altinget til sine venner og til hövdingerne, at man skulde bede Torlak, søn af Runolf, søn af Torleik, Hall i Haukadals broder, at han skulde lade sig bispevie. Men alle gjorde således som hans ord (ønske) var, og det opnåedes, fordi Gizur tidligere havde indtrængende bedt derom, og han (Torlak) rejste udenlands den sommer og kom tilbage den næstfølgende, og var da bleven viet til biskop. Gizur blev bispeviet, da han var 40 år; da var Gregor den 7. pave, men derpå var Gizur den følgende vinter i Danmark og kom sommeren efter hid til landet. Men da han, som hans fader, havde været 24 vintre biskop, blev Joan Ögmundsson viet til biskop, som den første til Holar. Da var han 54 vintre gammel. Men 12 vintre efter, da Gizur havde været 36 vintre biskop ialt, blev Torlak viet til biskop. Gizur lod ham vie til Skalholt bispesæde endnu medens han selv var i live. Da var Torlak 32 vintre gammel. Men biskop Gizur døde 30 nætter senere i Skalholt den 3. dag i ugen, den 28. maj.

Det samme år døde pave Paschalis den 2. før end Gizur, Baldvine konge i Jerusalem, Arnaldus, patriark i Jerusalem, og Sveakongen Philippus, og senere den samme sommer Grækernes konge Alexius. Da havde han været konge i Miklagård i 38 vintre. To vintre efter sluttede en måneperiode og en ny begyndte. Da havde Eystein og Sigurd været 17 vintre konger i Norge efter deres fader Magnus, søn af Olaf Haraldssøn. Det var 120 vintre efter Olaf Tryggvasøns fald, men 250 efter Eadmund, Anglernes konges drab, men 516 vintre efter pave Gregors død, han som fik kristendommen indført i England efter hvad der bliver beregnet. Men han døde i kejser Fokas 2. regeringsår, 604 vintre efter Kristi fødsel, efter almindelig tidsregning. Det bliver ialt 1120 år.

Her slutes denne bog.

Tillæg I. Dette er Islands biskoppers slægt og ættetal.

Ketilbjörn landnamsmand, som bosatte sig sydpå på det øvre Mosfell, var fader til Teit, fader til Gizur den hvide, fader til Isleif, der var den første biskop i Skalholt, fader til biskop Gizur.

Hrollaug landnamsmand, som bosatte sig østerpå på Sida på Bredebolstad, var fader til Özur, fader til Tordis, moder til Hall på Sida, fader til Egil, fader til Torgerd, moder til Joan, som var den første biskop til Holar.

Auðr landnamskvinde, som bosatte sig vesterpå i Bredefjorden i Hvamm,

var moder til Torstein den røde, fader til Oleif feilan, fader til Tord geller, fader til Torhild rype, moder til Tord hestehoved, fader til Karlsevne, fader til Snorre, fader til Hallfrid, moder til Torlak, der nu er biskop i Skalholt næst efter Gizur.

Helge den magre landnamsmand, som bosatte sig nordpå i Øfjorden i Kristnes, var fader til Helga, moder til Einar, fader til Eyjolf Valgerdssön, fader til Godmund, fader til Eyjolf, fader til Torstein, fader til Ketil, som nu er biskop til Holar næst efter Joan.

Tillæg II. Dette er navnene på Ynglingernes og
Bredfjordingernes forfædre.

- I. Yngve Tyrkekonge.
- II. Njord Sveakonge.
- III. Frey.
- III. Fjolne som døde hos Fridfrode.
- V. Sveigder.
- VI. Vanlande.
- VII. Visbur.
- VIII. Domald.
- IX. Domar.
- X. Dyggve.
- XI. Dag.
- XII. Alrek.
- XIII. Agne.
- XIII. Yngve.
- XV. Jörund.
- XVI. Aun den gamle.
- XVII. Egil vendelkrage.
- XVIII. Ottar.
- XIX. Athisl i Upsala.
- XX. Eystein.
- XXI. Yngvar.
- XXII. Brautönund.
- XXIII. Ingjald ildråde.
- XXIII. Olaf træhugger.
- XXV. Halfdan hvidben, Oplændinge-konge.
- XXVI. Godrød.
- XXVII. Olaf.
- XXVIII. Helge.
- XXIX. Ingjald, dattersön af Sigurd, sön af Ragnar
lodbrog.
- XXX. Oleif den hvide.

- XXXI. Torstein den røde.
XXXII. Oleif feilan, som først af dem var bosat på Island.
XXXIII. Tord geller.
XXXIII. Eyjolf, som blev døbt i sin alderdom, da
kristendommen kom til Island.
XXXV. Torkel.
XXXVI. Geller, fader til Torkel, fader til Brand, og til Torgils, min
fader, men jeg hedder Are.
-

V.

LOVSIGEMANDSRÆKKEN.

I Konungsbók af Grágás findes et afsnit om lovsigemanden, Løgsgumannspátttr. Her findes bestemte regler om ham, hans valg og virksomhed. Her skal kun bemærkes, at lovsigemanden blev valgt på 3 år ad gangen, men kunde genvælges — så ofte det skulde være —, han skulde dog fremsige tingsordningen den 4. sommer, på tingets første dag (fredagen), hvorefter man skred til nyvalg. Det forudsættes naturligvis, at han er den, som til hver tid kender loven bedst og fuldstændigst. Han fik som løn 200 (240) alen vadmel af 'lovrettesindtægterne', og halvdelen af alle idømte mulktter. Hvis han, uden lovligt forfald, ikke var kommen den nævnte fredag, ifaldt han 3 marks bøde, og man kunde vælge en ny i hans sted.

Efter Ares udtryk (slutn. af 3. kap.) skulde man tro, at han havde regnet Ulfjótr som den første lovsigemand (»Hrafn . . . nærmest efter Ulfjótr«). Det har dog næppe været Ares egenlige mening. På en måde kan udtrykket være rigtigt eller dog forståeligt. Fremgangsmåden 930 har vel været følgende: Efter at alle var samlede på tingstedet har Ulfjótr fremsagt sin i forvejen forfattede og rimeligvis af de andre hövdinger bifaldte lov, der nu blev officielt vedtaget. Derefter har man skredet til valget af den første virkelige lovsigemand, Hrafn, der altså med rette må siges at åbne den lange række af lovsigemænd. Men på grund af den nævnte fremsigelse siges Ulfjótr i lovsigemandsförtegnelsen i Uppsalaedda at have først fremsagt love på Island; der tilføjes ret ejendommeligt, lydende som en ren modsigelse: »men han havde dog ikke lovfremsigelse på Island, såvidt man ved«. Dette kan kun forstås som: »men han var ikke en virkelig lovsigemand« (valgt på så og mange år).

Når vi nu skal gennemgå rækken, bemærkes, at Jón Sigurðssons »Lögsgumanna tal og lögmanna« i Safn til sögu Íslands II har ydet en fortrinlig støtte.

1. Hrafn Hœingssonr. 930—49. Han var en søn af Ketill hœingr, der vilde hævne Torolf Kveldulfsson og måtte udvandre til Island, hvor han tog land, hele landet mellem Tjorså og Markarfljot. Hans hustru fødte ham en søn kort efter, det var Hrafn, der således er en af de ældste »indfødte«.¹ Både i Uppsalaþók og Melabók — hvor lovsigemandsrækken findes — kaldes han den første lovsigemand. Jfr. også Egilssaga. Om ham vides ellers intet; sikkert har han bot på Rangárvellir. Hvorledes han er kommen i besiddelse af sine lovkundskaber vides ikke. Han havde sønnen Sæbjörn eller Sveinhjörn, der kaldes gode,² og datteren Þorlaug, moder til

¹ Se herom Landn. s. 10—11; her siges han at have først fremsagt love i Island.
² Landn. 11.

Valgarðr gode. Þorgeirr Ásgrímsson skal have købt af Hrafn Odde m. m.¹, der havde tilhørt hans faders landnam.

2. Þórarinn Ragabróðir. 950—69. Han var en søn af den fra Egils-saga kendte Óleifr hjalti, der fik land af Skallagrim i Borgarfjorden.² Þórarinn bode på gården Varmalœkr og var gift med Tordis, en datter af Olaf feilan.³ Deres datter var Vigdis, gift med Steinn Þorfinnsson.³ Hans broder var Ragi, efter hvem han fik sit tilnavn (vist nok fordi dette navn, vel egentlig tilnavn, lød så skæmtsomt); denne siges at have været »stor drabsmand«. En tredje broder var den kun fra Njála kendte Glúmr, der blev Hallgerds 2. mand og som også bode på Varmalœkr. Þórarinn kaldes »en vis mand«.⁴ I hans lovsigemandstid blev Tord gellirs forslag om fjærdings-ting og værneting vedtaget (Islb. kap. 5). Nogen forbindelse mellem ham og Hrafn er ukendt.

3. Þorkell máni Þorsteinssonr. 970—84. Han var sønnesøn af Ingolfur og bode i Reykjavík. Hans moder var Þóra, en datter af landnamsmanden Hrólfur rauðskeggr⁵; hans søn var Þormóðr, der var »allsherjargoði«, da kristendommen blev indført.⁶ Om Torkel bruges meget hædrende udtryk for hans tro og opfattelse.⁶ Han siges at have afgivet et juridisk votum om jorders ret til drivgods,⁷ men det er ikke rigtigt.

4. Þorgeirr Þorkelsson. 985—1001. Han var en søn af Þorkell ifg. Landn.,⁸ men ifg. Njála⁹ af Tjorvi Þorkelsson, hvilket vistnok er rigtigere. Hans moder var Þórunn, en datter af Ása, der var søster til Þóra, moder til Þorkell máni. Her er der således en mærkelig slægtskabsforbindelse til stede, og det ligger da nær at antage, at Þorgeir er blevet påvirket af sin frænde Torkel, og at det er denne påvirkning, der har gjort udslaget med hensyn til hans stilling til kristendommen år 1000. Þorgeir var 3 gange gift, med Þorkatla Dalakollsdatter, Guðrið Þorkelsdatter og Alfgerðr¹⁰ Arngeirsdatter, og havde mange børn, også flere uægte. Þorgeir kendes bl. a. fra Ljósvetningasaga. I hans tid blev der vedtaget en lov om sagsøgerret i drabssager (Eyrb.), en bestemmelse om, at tinget skulde begynde en uge senere end før (999), samt den berømte lov om kristendommens indførelse (vistnok d. 24. juni 1000).

5. Grímr Svertingssonr. 1002—03. Han var søn af Svertingr Hrolleifssonr og Arnbjörg Ráðormsdatter. Arnbjörg blev senere gift med Gnúpr, deres datter var Rannveig, moder til Skapti Þóróddsson.¹¹ Grímr bode på Mosfell i Mosfellssveit og siges at have været »rig og ætstor«¹²; han var gift med Tordis, Egils broderdatter, og hos dem var Egill sine sidste leveår. Herom henvises til sagaen. At Grímr så kort en tid var lovsigemand forklares ved, som Are siger, at han led af hæshed og derfor fik sin søstersøn valgt i steden.

6. Skapti Þóróddsson. 1004—30. Den der af alle klædte stillingen længst, og lige til sin død. Han var, som sagt, en søstersøn af Grímr og søn af den bekendte Þóróddr på Hjalli i Olfos og der bode han selv. Han nævnes i mange sagaer, f. eks. i Njála, hvis forfatter ikke er særlig vel stemt imod ham. Han nød dog en stor anseelse både som lovkyndig og som menneske. Han var tillige skjald. Han var gift med Tora Steinsdatter.¹³ Deres søn var Steinn skjald. Are meddeler selv det vigtigste af hvad der foregik i hans embedstid. Dertil kan føjes, at i hans tid blev holmgang ved lov forbudt.

7. Steinn Þorgestssonr. 1031—33. Han var en søn af Þorgestr, søn af landnamsmanden Steinn mjöksiglandi. Þorgestr var gift med Arnóra, en datter af Þórðr gellir,¹⁴ altså var Steinn en slægting til Are frode. Steinn

¹ Landn. 17. ² Sst. s. 40. Egilss. s. 95. ³ Landn. s. 67. ⁴ Njála kap. 13. ⁵ Landn. s. 15. ⁶ Sst. s. 28. ⁷ Grettiss. k. 12. ⁸ Landn. s. 124. ⁹ Kap. 105. ¹⁰ Landn. s. 124. ¹¹ Landn. s. 19, jfr. 29. ¹² Egilss. s. 282. ¹³ Landn. s. 137. ¹⁴ Sst. 61.

hørte til egnen Skógaströnd og bode måske på dens hovedgård Breiðabólstaðr, hvor hans far og farfader bode.¹ I Grettiss.² kaldes han 'en vis mand'; han erklærede, at enhver, der havde været fredløs i 20 år, skulde være fri og frels derefter. Ved den her antydede lejlighed blev det vedtaget, at alle troldkyndige personer skulde være fredløse. Grettis drabsmand fik intet af de penge, der var udlovede, »fordi Steinn lovsigemand vilde ikke, at de skulde betales for en niddingsdåd«.

8. Þorkell Þjörvasonr. 1034—53. Om ham vides, mærkeligt nok, intet. Jón Sigurðsson formodede, at han havde været en søn af Þjörve, søn af Þorgeir gode fra Ljosavatn, hvilket er meget sandsynligt.

9. 12. Gellir Þolverkssonr. 1054—62 og 1072—74. Også Gellir hørte til »Bredfjordingerne« (Are frodes slægt). Han var en søn af Þolverkr, søn af Eyjolfr enn grái, og Ísgerðr Þorsteinsdatter,³ men Eyjolfr var en søn af Þórðr gellir (nr. 34 i Ares slægtregister). Gellirs broder var den fra Njála kendte unge jurist Eyjolfr.

10. 13. Gunnarr enn spaki. 1063—65 og 1075. Han kaldes Þorgrims-sonr i Uppsalaedda og Melabók. Han var fader til lovsigemanden Ulfhæðinn; da nu Ulfjótr havde en søn ved navn Gunnarr (kap. 2) og da vi finder her Ulf- i 2 ret sjældne navne, er der næppe tvivl om, at Gunnarr er en efterkommer af Ulfjótr (dennes søn Gunnars sønnesøn f. eks.?). Iøvrigt er denne Gunnarr ukendt.⁴

11. Kolbeinn Flosasonr. 1066—71. Denne mand er ellers næsten ukendt, men hans navn og hans faders navn henviser tydelig til Østfjordene. I Þorsteins s. stangarhöggs⁵ siges han at have været gift med Guðriðr, en datter af Bjarne Broddhelgason⁶ på Hof i Vopnafjorden, og dette bestyrker antagelsen. I Ljósvetningasaga⁷ nævnes Kolbeinn og Guðriðr; deres datter skal have været Gudrun, Sæmund frodes hustru; efter andre kilder er hun en datter af Kolbeinn, en sønnesøn af Vallabrandr. Denne Kolbeinn skal være bleven begravet i Fljótshverfi.⁸ Jón Sigurðsson har ment, at Kolbeinn enten har været netop søn af den fra Njála kendte Flose eller en søn af Flose Vallabrandssonr; denne Kolbeins datter Gudrun var gift med Sæmund frode.

14. Sighvatr Surtssonr. 1076—83. Denne var ifg. Are en søstersøn af den nævnte Kolbeinn. Selv var Sighvatr en søn af Surtr Þorsteinssonr i Kirkjubær, men Þorsteinn var en sønnesøn af Ketill fifiski.⁹ Navnet på Sighvats moder er ukendt, men han havde en søn ved navn Kolbeinn. Þorsteinn var gift med Þórdís, en datter af Helgi skarfr, en broder til Oddleifr, fader til den vise Gestr. Iøvrigt er Sighvatr ukendt. Han har vel bot på sin fædregård Kirkjubær.

15. Markús Skeggjason. 1084—1107. Det er den bekendte skjald og hövding; han kaldes i Kristnis. »den viseste lovsigemand foruden Skapte«. Han hørte til samme slægt som Torkel måne og Torgeirr fra Ljosavatn: han nedstammede fra Helga, en søster til Ása, Torgeirs bedstemoder, og til Tora, moder til Torkel.¹⁰ Som Are siger støttede Markus biskop Gizurr ved gennemførelsen af tiendeloven. Iøvrigt skal vi ikke her komme nærmere ind på Markus' liv. Om hans bedstefader Bjarne se nedenfor.

16. Ulfhæðinn Gunnarssonr. 1108—16. Han var en søn af ovennævnte Gunnarr og døde 1116. Hans moder var Vigdís, en datterdatter af Húnrøðr Vefrødssøn; men Húnrøðr var bedstefader til Hallide Mársson.¹¹ Iøvrigt er Ulfhæðinn ukendt.

¹ Hans søn var Þorgestr, den som var uven med Erik d. røde, se dennes saga.
² Kap. 77 (Boers udg.). ³ Landn. s. 79. ⁴ Þorkell Þorkelsson har forsøgt at henføre Gunnarr til Ljosavatnsslægten (Skirnir 1926, s. 58—59). ⁵ Austfirð. s. s. 86. 92. ⁶ Eller af Helga Bjarnes datter. ⁷ Isl. forns. I, 131. ⁸ Om hele sagen henvises til B. Melsted Isl. saga III, 34 f., og M. Þórðarson i Arbók Fornl. 1919 s. 13—15. ⁹ Landn. s. 78. 143, Laxdæla s. 1—2. ¹⁰ Se Landn. s. 16; om Haldora, Markus' moder, se sst. s. 123. 130.
¹¹ Landn. s. 102.

17. Bergþórr Hrafnssonr. 1117—22. Mærkeligt nok er denne mands æt ukendt, og vi ved kun om ham hvad Are meddeler, og at han døde 1123.¹

[18. Gopmundr Þorgeirsson. 1123—34. Om ham eller hans herkomst vides intet. Jón Sigurðsson formoder, at han har været fra Nordlandet og fader til præsten Þorgeirr Gopmundarson, der nævnes i (Ares) præstefortegnelse, se foran s. VI. I hans første embedsår blev Kristenretten vedtagen. Det er ham, der nævnes i Grágås² et par gange som lovforklarer eller lovforslagsstiller.]

¹ Hungrvaka k. 12, Bisk. I, 75. ² Kgsbók Ia 184, Ib 23.

VI.

ARES HJEMMELSMÆND.

1. Hallr Þórarinnssonr (996—1090) i Haukadal; se foran om ham, og Ares kap. 9. Fra ham siger Are at han har angivelsen af, hvor mange år der gik fra Olaf Tryggvasons fald til biskop Isleifs død. Men ganske sikkert hidrører meget af, hvad Teitr meddelte Are, fra Hallr.

2. Teitr Ísleifssonr (d. 1110); om ham, hvem Are kalder sin 'fostre', d. v. s. vejleder og læremester, se foran s. I-II. Ham nævner Are hyppigst som sin hjemmelsmand; fra ham har han tidsregning (kap. 1), meddelelsen om Ulfjotsloven (kap. 2), om Hjalte og Gizurr og deres færd og forkyndelse (kap. 7), de udenlandske biskopper (kap. 8), om biskop Isleifs vielse og død (kap. 9) og vistnok endnu mere.

3. Sæmundr fróði Sigfússonr (1056—1133). Ham nævner Are som hjemmelsmand for Olaf Tryggvasons dødsår (kap. 7). Der er ingen tvivl om, at Are oftere har forhandlet med Sæmund, især om tidsregning, ligesom der er alt, der taler for, at deres tidsregning har faldet sammen og at Are har set op til ham som en stor historisk autoritet.

4. Gizorr Ísleifssonr (1042—1118). Fra ham har Are meddelelsen om, hvorledes hans eget navn opfattedes (og forvanskedes) i Tyskland (kap. 10).

5. Markús Skeggjasonr (d. 1107). Fra ham siger Are, at han har overhovedet alt, hvad han meddeler om lovsigemændene (kap. 3, 5, 8, 9; se særlig 10) for Ares dage, men han havde igen sin viden fra sin broder Torarin, deres fader Skegge, samt flere andre, og Skegges fader Bjarne den vise, der huskede 7 lovsigemænd efter Hrafn. Derfor er lovsigemændenes funktionstid hos Are fuldtud pålidelig, såvidt det overhovedet er muligt at sige dette.

6. Þorkell Gellissonr (11. årh.), Ares farbroder. Han nævnes i Laxdæla et par gange.¹ Han overtog sin fader Gellirs gård Helgafell efter hans død. Landn.² har fra ham en meddelelse om Are, der skal være kommen til Hvidemændsland. Torkel var Ares hjemmelsmand for tiden for Islands bebyggelse (kap. 1), for oprindelsen til landøreafgiften (sst.), samt for Grönlands bebyggelse (kap. 6); Torkel må vel selv, efter Ares ord at dømme, have været i Grönland (se ovf. 27). Torkels hjemmelsmand var igen en af Eriks egne ledsagere, hvad Are ikke undlader at meddele.

7. Þóripr Snorradóttir gopa (d. 1112; hendes fader døde 1031); hun var en af dem, der gav Are meddelelse om Islands bebyggelsestid. Hun var gift med Gunnlaugr Steinþórsson fra Eyrr og kaldes 'den vise'.³

8. Hallr Órækjasonr er ellers ganske ukendt. Fra ham har Are meddelelsen om Torvald kroppinskeggi (kap. 3). Der er formodning for, at han

¹ S. 287 og 289. ² S. 74. ³ Landn. s. 56.

har stammet fra Østfjordene; han var mulig en sön af Órækja Holmsteinssonr, der nævnes i Landn.¹; han vilde da have været (ældre) samtidig med Are.

9. Ulfheðinn Gunnarssonr, lovsigemanden. Fra ham fik Are meddelelsen om alles ret til at hugge i skoven under altingstiden (kap. 3) og om fjærðingeinddelingen (kap. 5). Hvor meget der — på sidste sted — tilhører Ulfhedin er måske ikke helt sikkert.

Are henviser desuden til 'vise mænd' (3. kap.) og i almindelighed til, hvad der fortælles (1, 2. og 7. kap.), samt til Eadmund d. helliges vita.

Der er nogle få ting, som Are dog ikke afhjemler; opregningen af de 4 landnamsmænd (kap. 2), men dette var noget som var så at sige allemandsviden; — sommerforøgelsens opdagelse og Torstein surt (kap. 4), dette var vel en tradition i Ares egen familie; — tingstriden mellem Tord geller og Tungu-Oddr (kap. 5), uden tvivl også en familjetradition.

¹ S. 133 og i Þorsteins þ. Síðuhallss., 44 Prøver s. 53.

VII.

HÅNDSKRIFTLIG OVERLEVERING. RETSKRIVNING.

Det håndskrift, Jón Erlendsson skrev to gange af for biskop Brynjólfur Sveinsson, AM 113a og b fol., har åbenbart været et håndskrift fra o. 1200 eller lidt før. Det har været skrevet med ret store og fyldige bogstaver, hvad Jón Erlendssons ene afskrift (A, ɔ: 113b) klart viser. Denne er i det hele taget mere tro end den anden (B, ɔ: 113a), og dog har denne på et par steder vistnok det mere oprindelige. Efter de tiders opfattelse og forståelse må afskrifterne, især A, betegnes som agtværdige. Ved afslutningen af B skriver Jón:

»Pessar Schedæ¹ Ara prestz fröda og fräsögn er skriffud epter hanz Eigenn handskriff aa bökfelle (ad menn meina) i Willingaholli aff Ione p. Ellendssyne Anno Dñi 1651. manudaginn næstann epter Dominicam jubilate.²

Ion Ellendsson p. Mpp.«

Dette håndskrift ejedes senere af præsten Torfi Jonsson i Gaulverjabær. A er vel skrevet omtrent samtidig.

A fik Arne Magnusson fra præsten Þórður Jónsson på Staðarstaður. Arne oplyser, at det har været indbundet i en bog, som tilhørte Þorbjörg Vigfusdatter, præstens faster, men at Þórður havde skåret det ud. B fik Arne fra Þorlákur Þórðarson; også det havde været indbundet sammen med noget andet (»en stor bog«). Mere kan der vist ikke oplyses med hensyn til disse afskrifter.

Teksten er i det hele rigtig; på et par steder har originalen vel været noget utydelig og Jón søgt at efterligne, hvad han mente at se. Et par fejl (udeladelse af ord) har originalen også haft; herom henvises til anmærkningerne under teksten.

Hvad gengivelsen af originalen angår, er den i det hele og store pålidelig. Men Jón har flere steder — i begge afskrifter — ikke undgået at indblande sin tids skrivemåder; det er let nok at udskille dem. Således n (= nn i ubetonede endelser, þ (d) for t, æ, é for ó, d for þ, -ur for -r, rr for r i nom. sing., ss for s (Einarss); skrivemåden aj er uden tvivl en gengivelse af ay, d. e. sammenslynget a og y; y er sikkert en gengivelse af f (i Olafr) og lign. eller for y (i ýr). Alt dette er her i udgaven fjærnet, og det rigtige (ɔ: hvad der formentlig har stået i orig.) indsat uden nærmere omtale. v og u er »normaliserede«; u-omlyd af a er allevegne betegnet med ɔ. en og enn er »normaliseret«. Aksenter, der kun nogle få gange findes, er overalt indsatte, hvor de skal stå; hvor en — senere — forlæn-

¹ Det er vist første gang, at dette umulige navn optræder, der senere desværre blev så tit brugt. ² ɔ: 3. søndag efter påske.

gelse endnu ikke var gennemført i Ares (eller afskriverens) tid, er aksenten ikke tilføjet. Hvor B skønnes at have den rigtigere skrivemåde, er den optaget uden videre.

Iøvrigt er det klart, at retskrivningen i originalen og brugen af tegn (bogstaver) ikke har været konsekvent; i udgaven 1887 har man søgt at give en konsekvent retskrivning på grundlag af håndskrifterne. Dette er ikke gjort her, men de, og da hovedsagelig A, er gengivne, som de er, med de nævnte afvigelser og undtagelser. I nævnte udgave er der gjort en så udførlig rede for håndskrifternes »retskrivning«, at det må betragtes som overflødigt at gentage det her. u—o og e—i i endelser er brugt i flæng, især det sidste; denne inkonsekvens er bibeholdt; o = negt. ó, er skrevet ó. Et par gange skrives dt for tt, dette er gengivet ved det sidste; ligeledes er rdt (én gang) gengivet ved rt (virt). Iøvrigt er enkelte vigtigere skrivemåder anførte under teksten.

Da udgaven indeholder en fototypisk gengivelse af A, er det vistnok ikke nødvendigt her at gøre nærmere rede for hele denne sag. Det skal bemærkes, at de af Arne Magnússon i A tilskrevne varianter er alle hændte fra B, hvad han selv oplyser på et vedföjet blad (se også Katalog I, 75): »Variæ lectiones, sem hier allstadar annoteradar eru med minne hende, eru teknar ur Exemplare ödru med hendi Sr Jons Erlendz sonar ritudu 1651« (o: B).

VIII.

TILLÆG AF ODDS OLAFSSAGA.

Nocquoru¹ aðr hafði Olafr konungr sent orð til Islandz. prest þann er Þangbrandr het. Saxnescan at kyni. hann kendi mannum tru [a Islandi]. oc skirði alla þa er við tru tocu. En Hallr a Sipu Þorsteins son [Boðuars sonar hins huita af Vors er lond nam i Alptafirði hinum syðra. hann] let skiraz snimmendis oc þeir Hiallte Skeggiason or Þiorsárdal. oc Gitsurr hinn huiti Teitzson oc margir aðrir hofþingiar. En þo varo þeir fleiri er imoti melto. [En Þangbrandr com skipi sinu i Alptafirð oc var at Þuera um uetrin.] oc er hann hafði her verit i. uetr eða ij. þa for hann abrot oc hafði hann þa uegit ij menn eða iij. [þa er imoti hafðu mællt. Oc ipenna tima com Þangbrandr af Islandi. oc segir konungi sitt örendi litið orðit. en quað menn mikin upocka lyst hava við hann. lezk hann boðit hava monnum cristni a Islandi. en þeir buðu mer bardaga imot]. konungr varð uð þetta reiðr miok. oc let [taka islendzka menn oc let suma ræna. en] suma dræpa. en suma meiða. Oc þat hit sama sumar comu þeir Hiallti Skeggiason. oc Gitsurr [huiti oc foru a konungs fund. oc toluðu mal Islendinga. oc sogðu at menn myndu við taca cristni a Islandi æf raðum veri at farit. En quapu Þangbrandr við fa menn vingaz hava a Islandi. Olafr konungr mælti þa. Ef þit vilit þessa menn undan þiggja þa scolu fara til Islandz. oc boða þar helga tru. þessu iata þeir. Oc let nu konungr alla islenzka menn fara ifriði firir þeira sakir. nema fiora Kiartan Olafsson oc Sverting Runolfsson guða oc ij. aðra. segir konungr at frendr þeira munu raða. huart þeir scolu hava allgott örendi eða eigi. þui at þeir manu her vera igislingu þar til er hann spyr af Islandi. þeir Hiallti oc Gitsurr varu með konungi um vetrin.] En at sumre [biogguz þeir ut með konungs örendi. fær hann þeim ihendr mikit fe. at vingasc við hofþingia]. prestr sa for með þeim er Þormoðr het. Oc quomu þeir ut i Vestmanna eyiom er x vicur varo af sumre. Annat sumar aðr var þat logtekit at menn scyldu sua coma til þings. en þar til hofðu menn comit vicu fyrr. Oc þeir foru þegar inn til landz or eyionum. oc sipan til þings. En Hiallti var eptir i Laugardal med xij. mann. þui at hann hafði aðr orðit sekr fiorbaugs maðr hit næsta sumar um guðga. En þat varð til þess. at hann hafði quepit quiðling þenna at logbergi.

Vil ec eigi guð geyia
grey þycki mer Freyia.
[æ man annat tueggia
Oðin grey eða Freyia].

¹ Af Oddr Snorrasons Olafssaga, AM 310, 40, skrevet ud af Ares kap. 7. I Stockh. hds. er det hele meget kortfattet; her slutter fremstillingen således: ok komo þeir [Gizurr og Hjalte] síðan vt hingat ok til alþingis sem seger i Islendinga bok ok varð þa alcrestið allt Island af hans raðum ok hafa menn þer miniar hans þingat til landz. Men Ares tekst er i 310 udvidet; udvidelserne er her sat i skarpe klammer.

Þeir Gitsurr foru nu til þess er þeir comu í þann stað hia Olvusvatni er Vællancatla heitir. þeir gerðu þá orð vinum sínum til Þingvallar. at þeir kómi i moti þeim. þui at þeir hafðu spurt at uvinir þeira ætluðu at veria þeim vigi þingvollin. Oc aðr þeir riði þaðan kómr þar Hiallti. oc þeir menn er með honum varo. [Hiallti hafði ut haft ij. crossa mikla. oc var annarr hæð Olafs konungs. oc hafði Hiallti þá með ser til þings.] Riðu þeir nu avollin oc comu frendr þeir aðr imoti þeim. oc vinir. Nu samnaz saman hinir heiðnu menn með alvæpni. oc lá við at menn myndu beriaz. En annan dag eptir gengu menn til logbergs oc sua þeir Gitsurr oc Hiallti. [oc let Hiallti þá bera crossana. til logbergs]. oc bera þeir up örendi sin. Oc þotti allum mikils um vert huersu uel þeir toluðu. [Safnuðuz þá saman þeir er við cristni höfðu tekit. oc i annan stað hinir heiðnu]. Oc þá nefnir huerr vatta at aðrum oc segiaz or logum huarir við aðra hinir heiðnu oc hinir cristnu. oc gengu síþan hinir heiðnu fra logbergi. Síþan báðu hinir cristnu menn. Hall af Sípu at hann segði up log þau er cristninni eigu at fylgia. En hann leystiz þui af at hann keypti at Þorgeiri logsogumanni halfri mork silfrs at hann segði up. Oc hann sagði up. oc var hann þá heiðin. Oc síþan gengu menn til buða. Oc þá lagðisc Þorgeirr niðr. oc breiddi felld sín ahofuð ser. oc lá hann þann dag allan oc nöttina eptir. sua at hann mælti ecki orð. Um morginix eptir gerði hann orð ibuðir at menn scylldu ganga til logbergs. Oc er menn comu þar sagði hann sua at honum þotti hag manna comit i vænnt æfni. ef menn scylldu eigi ein log hava her alandi. talði hann nu a marga uega firir monnum. oc sagði usætt myndu af standa sua at landauðn myndi af geraz. hann sagði oc fra þui at konungarnir i Noregi oc Danmork hafðu ufrið langa æfi sin imilli. allt til þess er landzmenn huars-tueggia gerðu frið milli þeira þo at þeir villdi eigi. En eptir þat sendi huarr þeira aðrum giavir oc helldz sa friðr meþan þeir lifðu. Þycki mer oc þat rað at ver latim þá eigi raða er mest vilia ósa ufrið oc miðlunk sua mal við at huarir tueggio hefði nocquot til sins mals. en hafum allir ein log oc einn sið. Oc sua lauc hann sinu mali at allir iattu þui at þeir scylldu ein log hava. þau sem hann villdi up segia. [þui at hinir hæiðnu menn væntu at eptir þeira vilia myndi gert vera þui at sa var heiðin er up scylldi segia. En hinir cristnu hugðu at hann myndi gera eptir kaupmala þeira Hallz.] þá mælti Þorgeirr þat vil ec fyrst at allir menn se cristnir oc taki retta tru þeir er eigi ero apr skirpir. En um utburð barna scolu standa hin fornu log. oc um hrossa slatrs át. blota scolu menn alaun ef vilia. en varþa fiorbaugsgarð. ef vattum kómi við. En fám uetrum síþarr var su heiðni af tekin. Penna atburð sagði Teitr Isleifsson. er cristni com a Island. [oc apui sumri varþ landit alcristit af tilsetningu Olafs konungs Tryggvasonar oc hava menn þær miniar hans a Islandi. at hann hefir cristnat landit.]

IX.

CITATER AF DEN ÆLDRE ÍSLENDINGABÓK.

I. Vedrørende Conunga ævi:

1. Þat [Sigurd jarls indebrænding] var tveim vetrom síðarr en Hacon konungur fell at sogo Ara prestz ens froða Þorgilssonar. *Ól. helg. 1853 s. 10.*

2. Svá segir Ari prestur Þorgilsson, at Hákon jarl væri xiii. vetr yfir fðurleifð sinni i Þrándheimi, áðr Haraldr gráfeldr fell, en vi. vetr ina síðorstu, er Haraldr gráfeldr lifði, segir Ari, at Gunnhildarsynir ok Hákon þórðusk, ok stukku ýmsir ór landi. *Hkr. I, 277.*

3. Þat finnz i frasogn Ara hins froða oc eru þeir fleire er þat sanna at Olafr Tryggvason hafi ii. vetr haft oc xx. er hann com i land oc tok ríki en hann reð firir v. vetr. *Odds Olafssaga i AM 310 (Groth s. 44), men i Sth.-hds. (P, A. Munch s. 22) lyder stykket således:*

Þat segir Ari enn froðe oc margir sanna þat at Olafr hafe ii. vetr oc xxx. haft er hann kom i land ok tok ríki oc reð landino fim vetr.

Det er klart, at denne tekst er den rigtigste. Hertil føjes hvad der senere følger i samme kapitel:

En þessir menn samþykia þetta með þessum hetti Sæmundr hinn froði oc Ari hinn froði er huarstueggia sogn er trulig, at Hakon hafi styrt ríkinu xxxiiij. uetr síðan er fell Haraldr grafeldr. En þat þykir þa miok saman bera oc þessi frasogn. *AM 310.*

Ok þessir menn samþykiaz Sæmundr enn froðe ok Aren froðe Þorgils sonr. At Hacon hafe styrt ríkeno þria vetr ens fiorþa tigar. síðan er Haraldr fell grafeldr oc þat þykir saman koma ok þesse frasogn. *Sth.-hds.*

4. Óláfr konungur (c: den hellige) hafði þá verit konungur i Nóregi xv. vetr, með þeim vetri, er þeir Sveinn jarl váru báðir i landi, ok þessum, er nú um hrið hefir verit frá sagt, ok þá var liðit um jöl fram, er hann lét skip sín ok gekk á land upp, sem nú var sagt. Þessa grein konungdóms hans ritaði fyrst Ari prestur Þorgilsson inn fróði osv. *Hkr. II, 417.*

5. Svá segja menn þeir er glöggliga telja [her sigtes der sikkert også til Are], at Ólafr inn helgi væri konungur yfir Nóregi xv. vetr, síðan er Sveinn jarl fór ór landi, en áðr um vetrinn tók hann konungs nafn af Uplendingum [et vers af Sigvatr]. Óláfr konungur inn helgi var þá hálfertøgr at aldri, er hann fell at sogo Ara prests ins fróða. *Hkr. II, 522.*

II. Vedrørende Áttartala:

1. Svá segir Ari Þorgilsson enn fróði um líflát Þorsteins, at hann felli á Katanesi [at—Katanesi mgl. i den ene hds.-gruppe; hvis disse ord er en senere tilføjelse, viser Svá til det foregående: Skotar heldu eigi lengi sættina, því at þeir sviku hann (c: Þorstein) i tryggð]. *Laxdæla s. 7.*

2. Síðan andaðisk Snorri goði. Hann hafði þá sjau vetr ens sjaunda tigar. Þat var einum vetri eptir fall Óláfs konungs ens helga; svá sagði Ari prestur enn fróði. *Sst.* 286.

3. Þórólfr mostrarskegg kvángaðiz i elli sinni ok fekk þeirar konu, er Unnr hét, segja sumir, at hon væri dóttir Þorsteins rauðs, en Ari Þorgilsson enn fróði telur hana eigi með hans börnum. *Eyrbyggja s. 8.*

4. [Þorgrímr hét faðir Snorra ok var son Þorsteins þorskabits, Þórólfs sonar mostrarskeggs, Ornólfs sonar fiskreka] en Ari enn fróði segir hann [v: Þórólfr] vera son Þorgils reyðarsíðu. *Njála I, 584.*

5. Svá segir Ari Þorgilsson [*sáledes Hauksb.-Melab.*, segja fróðir menn *Sturlub.*], at þat sumar fóru xxv. skipa til Grænlands ór Breiðafirði ok Borgarfirði, en xiiii. kómuz út: sum rak aptr en sum týnduz; þat var xv. [xvi. *Hauksb.*] vetrum fyrr en kristni væri í lög tekin á Íslandi. *Landnámab. (1925) s. 62.*

6. A þeiri visu [*som lige er bleven anført*] þóttiz Sigvaldi jarl kenna mark sitt ok fyrir þá sök lét hann drepa Stefni. Svá hefir Ari hinn gamli sagt. *Kristnisaga, Hauksb. s. 144.*

X.

REGISTRE.

1. PERSONREGISTER.

Abrahám, armenisk »biskop«, ellers ukendt. 32.

Agne Alrecssonr, en Ynglingekonge; se om ham Hkr. I, 34, men her er han en søn af Dagr; Hist. Norv. = Are, medens Alrekr er efter Hkr. søn af Agne. Agne var gift med Skjolf, der lod ham dræbe. 41.

Alexíus, den 1., kejser i Miklagård 1081—1118; det er ham, der i isl. kilder nævnes Kirjalax. 37.

Alfr í Dølum, 10. årh., nævnes adskillige gange i Landn. i slægtforbindelser; han var søn af Eysteinn meinfretr, og var gift med Halldís Erpsdatter; han havde flere børn (se Landn. s. 67); jfr. om ham også Laxdælas. osv. 22.

Alrekr Dagssonr, en Ynglingekonge (jfr. Agne); om ham se Hkr. I, 36ff. 41.

Are prestir Þorgilssonr (1067—1148). 41.

Arnaldus, patriark i Jerusalem 1112—18, nævnes på tilsvarende sted i Kristnis., Hungrv. (Arnhallr) og Jónss. Han skal egl. have heddet Arnulf, se Arne Magnusson, Levned II, 81. 37.

Aun enn gamle Jörundarsonr, en Ynglingekonge, der mod at ofre sine sønner fik et meget langt liv; se om ham Hkr. I, 45 ff. 41.

Auþr, djúpúðga, Ketilsdóttir, landnamskvinde (skr. Qþr; også ofte kaldet Unnr), om hende se Landn. og Laxdælas., beg. 14. 40.

Ay- se Ey-.

Apísl Öttarssonr, en Ynglingekonge, om ham se Hkr. I, 54 f. og Saxo. 41.

Baldvine, Balduin I, konge af Jerusalem, 1100—18, en broder til Gøtfred af Bouillon og hans efterfølger, d. 1118. 37.

Bergþórr Hrafnssonr, lovsigemand. 37.
Biarnharþr enn bókvise, 3: »den latínlærde«, udenlandsk biskop på Island i 11. årh., kaldes i Hungrv. Bjarnvarðr Vilráðsson, om hvem »nogle sagde, at han var fra England og var kommen [til Norge] med kong Olaf d. hellige«; dette er sandsynligvis rigtigt. Han har måske opholdt sig på Island 1016—21. Adam af Bremen nævner (II, 57) en Bernard med kong Olaf; jfr. Hist. Norv. s. 124. Jfr. K. Maurer: Die Bekehrung I, 593 ff. 32.

Bjarnharþr, en fremmed biskop på Island i 11. årh., er identisk med den i Hungrv. nævnte Bjarnvarðr enn saxlenski, der var hos kong Magnus d. gode, men opholdt sig på Island under kong Harald hårdråde, de to kunde ikke enes; efter Haralds død begav han sig tilbage til Norge og blev, efter en rejse til Rom, biskop i Selja og døde i Bergen. Han kaldes »den største merkis-maðr«. I Hungrv. siges han at have bot på Giljá og Steinsstaðir (Nordlandet) og viet mange ting (kirker og klokker, broer og brønde m. m.). Om hans virksomhed iøvrigt vides intet; hans hovedvirksomhed har vist bestået i undervisning af gejstlige, ligesom den anden Bjarnhards. Om ham se P. A. Munch, NFH II, pas-

- sim og K. Maurer: Die Bekehrung I, 594 f. 32.
- Bjarne enn space Þorsteinssonr (o. 1000); Þorsteinn var gode (Landn. s. 16) og var gift med Asborg Odds datter (i slægt med Þorgeir på Ljosavatn); Bjarne og Skapte Torodds-son var næstsøskendebörn (Landn. 24-5) og Bjarnes sönneson var Markus lovsigemand. Man ser der er kundskaber, især lovkyndighed, i slægten. Iøvrigt vides intet om Bjarne. 36.
- Biörn Harallssonr ens hárfagra (kaupmaðr eller farmaðr), se Hkr. I, 151—51. 32.
- Blundketill Örnolfssonr, fader til Torkel, der blev indebrændt, Landn. s. 44 (Melabók); 10. årh. 22.
- Brandr Þorkelssonr, en fætter til Are frode og vistnok præst, se anm. 41.
- Brautönundur Yngvarssonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 60 f. 41.
- Bølverkr Eyjólfssonr grá (o. 1000), fader til Geller lovsigemand; han var gift med Ísgerðr, datter af Þorsteinn Oddleifsson, en broder til den vise Gestr (Landn. s. 79). 32.
- Dagr Dyggvasonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 33 f. 41.
- Dómaldr Vísbússonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 30 f., her og i Yngl. tal Dómaldi. 41.
- Dómarr Dómaldssonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 31. 41.
- Dyggve Dómarsson, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 32 f. 41.
- Eadmundr enn helge, Euglakonungr, se anm. 9. 17. 29. 37.
- Egill vendilkráka, en Ynglingekonge, se anm. og Hkr. I, 48 f. 41.
- Egill Hallssonr (11. årh.), søn af Hallr på Síða, han var udenlands hos kong Olaf d. hellige i årene 1026—27; om hans forhold til kongen fortælles Hkr. II, 374—75, Ólafss. leg. (1849) s. 38 ff., Sex söguþættir s. 1—12. Han var gift med en Þorlaug. 40.
- Egill Skallagrímssonr (o. 900—83), den navnkundige skjald. 22.
- Einarr Auðunarsonr rotins, (10. årh.), han var en dattersøn af Helge magre, han bode på Saurbær i Øfjordsdalen, og var gift med Valgerðr Rúnolfsdatter (Landn. s. 120). 40.
- Eiríkr Biarnarson, konge i Upsala (o. 950—1000), »den sejrige«, overvandt Styrbjörn i Fyrissletteslaget. 29.
- Eiríkr Hókonarsonr, jarl over Norge, d. 1022 efter i 1014 at have forladt Norge og være draget til England; berømt for sin deltagelse i Joms-vikingslaget og Svolderslaget. 29.
- Eiríkr Þorvaldssonr enn raupe (o. 1000), om ham se Landn. og Eiríks saga. 26.
- Eyiofr Gopmundarsonr ens ríka, den bekendte hövding på Möðruvellir i Øfjorden (11. årh.), især kendt fra Ljósvetningasaga. 40.
- Eyiofr Valgerparsonr (10. årh.), søn af Einarr Auðunarson, nævnes oftere i Landn. og især i Vígaglúms og Ljósvetningasaga; han bode på Möðruvellir i Øfjorden. 40.
- Eyiofr Þórðarsonr gellis (gammel o. 1000), med tilnavnet enn grái; han bode på Otrardalr, og nævnes i Eyrbyggjas., Laxdælas., Njála og Landn., særlig er han kendt fra sagaen om Gísli Súrsson, hvem han efterstræbte og tilsidst fik taget af dage. 41.
- Eysteinn Apíslssonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 57 f. 41.
- Eysteinn Halfdanarsonr hvítbeins fretr, konge på Oplandene (o. 700, se Hkr. I, 77. 41).
- Eysteinn Magnússonr, konge i Norge 1103—22, se Hkr. III. 37.
- Eyvindr austmaðr, Bjarnarsonr (9. årh.), Helge d. magres fader, kendes fra Landn., se især kap. 264 (s. 111); hans fader Björn skal have været fra Götland. 14.
- Fiolner Freyssonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 24 f. 41.
- Floose, fader til lovsigemanden Kolbeinn, vistnok Vallabrandsson, se anm. 34.
- Fóka, Fokas kejser i Miklagård 602—10. 37.
- Freyia, kærlighedens gudinde i den gamle mytologi. 28.
- Freyr Niarparsonr, regnes til Ynglingekonger, se Hkr. I, 23 f. 41.

Friþfrópe, sagnkonge i Danmark. 41.
 Friþrekr, tysk missionsbiskop, der
 sammen med Torvald vidförlé søgte
 at kristne Island i årene 981—85;
 om ham se særlig Kristnis. 32.

Geller Þolverkssonr, lovsigemand. 32.
 Geller Þorkelssonr, Ares farfader (1017
 —73), søn af Þorkell Eyjolfsson og
 Goðrún Ósvífrsdatter; det meste af
 hvad der vides om ham findes i
 Islb. 20. 26. 34.

Gisrøpr, forvanskning af Gizors navn
 i Tyskland. 36.

Gizorr Ísleifssonr, biskop over Island
 1082—1106 og over Skalhólts bispe-
 dømme 1106—18; d. 1118. 34. 36.
 37. 40.

Gizorr Teitssonr enn hvíte, biskop Ís-
 leifs fader, fik sammen med andre
 kristendommen vedtaget på altinget
 år 1000, var sønnesøn af Ketilbjörn
 den gamle på Mosfell. 8. 28. 29.
 34. 40.

Goþiskolkr, en tysk »biskop« (mis-
 sionær) på Island (11. årh.). 32.

Goþmundr Eyjolfssonr enn ríke, på
 Möðruvellir (d. o. 1024), kendes fra
 mange sagaer (og Landn.), især fra
 Ljósvetningasaga. 40.

Goþmundr Þorgeirssonr, lovsigemand.
 37.

Goþrøpr Bjarnarsonr, konge på Vest-
 fold, Olaf d. helliges farfader (10.
 årh.), se om ham Hkr. I, passim;
 Harald gráfeld tog ham af dage
 (Hkr. I, 243). 32.

Goþrøpr Halfdanarsonr hvítbeins, kon-
 ge, nævnes også Hkr. I, 77. 41.

Goþrøpr Halfdanarsonr ens milda ok
 ens matarilla, kaldt enn mikilláte
 eller veiðikonungr, konge i det syd-
 østlige Norge (o. 800). 41.

Grégóríús, pave, I, d. store (590—604).
 37.

Grégóríús, pave, VII (1073—85). 37.

Grímr geitskøpr, Ulfjots fostbroder, er
 ellers ganske ukendt. 14.

Grímr Svertingssonr, lovsigemand. 32.

Gunnarr, en broder til Þorvaldr kropp-
 inskegge og indebrændt af ham, ellers
 ukendt. 17.

Gunnarr [Hlifarson] (10. årh.), han var
 gift med Helga, en datter af Olaf feilan,
 om ham se særlig Høensapóris. 22.

Gunnarr Ulfjótssonr (10. årh.) er ellers
 ukendt, undt. at han var gift med
 Tora, Helge magres datter (Landn.
 s. 120, hvor deres børn opregnes);
 han bode i Djúpadalr, en sidedal i
 Øfjordsdalen. 14.

Gunnarr enn spake [Þorgrímssonr],
 lovsigemand. 22. 34. 37.

Haflípe Mósssonr (d. 1130), en isl. höv-
 ding på Breiðabólstaþr i Vestrhóp,
 om ham se særlig Haflíða saga ok
 Þorgils i Sturlungasamlingen. 37.

Halfdan Eysteinnssonr enn milde ok enn
 matarille, konge på Oplandene, om
 ham se Hkr. I, 80 f. 41.

Halfdan Goþrøparsonr enn svarte (9.
 årh.), konge i Oplandene, se hans
 saga i Hkr. I. 9.

Halfdan Ólafssonr trételgiu hvítbeinn,
 konge på Oplandene (8. årh.), se
 om ham Hkr. I, 77. 41.

Halfdan Sigurðarsonr hrísa (11. årh.),
 Harald hårdrådes farfader. 34.

Hallfrípr Snorradóttir (11. årh.), gift
 med Rúnolfr Þorláksson og moder
 til biskop Þorlák. 40.

Hallr Órækjasonr (12. årh.). 17.

Hallr Teitssonr (12. årh.), hans moder
 var Jórunn Einarsdatter (Landn.
 116), og han var Gizurr jarls olde-
 fader. 34.

Hallr Þórarinnssonr, i Haukadallr (996
 —1090), den hövding, hos hvem Are
 opfostredes; det meste der vides om
 ham, er hvad der findes i Islb.
 Hans herkomst, direkte efterkommer
 af Brøndolfr Naddoddsson, medde-
 les i Landn. s. 25. 34. 37.

Hallr Þorsteinssonr (o. 950—1020), den
 berømte hövding på Þvátta, kaldt
 Síðu-Hallr, forekommer i mange
 sagaer og Landn. 28. 29. 40.

Hallsteinn Þórolfssonr (o. 900), søn
 af Torolv mostrarskegge, bode i
 Torskefjorden, se f. eks. Landn. s.
 59 og særlig 75. 19.

Harald Gormssonr blátönn, konge i
 Danmark (d. o. 987). 29.

Haraldr Goþrøparsonr enn grenske
 (10. årh.), konge på Vestfold, Olaf
 d. helliges fader, se om ham Hkr. I. 32.

Haraldr Halfdanarsonr enn hárfagre,
 konge over Norge (852—932). 9. 17.
 28. 32. 34.

- Haraldr Sigurðarsonr enn harþráþe, konge over Norge (1015—66). 34. 36.
- Heinrekr, udenlandsk »biskop« (missionær) på Island (11. årh.), ellers ukendt. Om ham se K. Maurer: Die Bekehrung II, 585 f. 32.
- Helga Helgadóttir ens magra, gift med Auþun rotinn og moder til Einarr. 40.
- Helga Ólafsdóttir feilans, gift med Gunnarr Hlífarsonr. 22.
- Helge Eyvindarsonr enn magre, isl. landnamsmand, se om ham særlig Landn. s. 112 ff. 14. 40.
- Helge Ólafssonr, et medlem af Ynglingeslægten. 41.
- Helge Óttarsson (o. 900), var gift med Nidbjörg, en datter af kong Bjolan og Kadlin, datter af Ganger-Rolf; deres søn Ósýfr, se Landn. s. 57. 20.
- Hersteinn Þorkelssonr (10. årh.), søn af den indebrændte Torkel (jfr. Høensapóris), og den egenlige søger i sagen. 22.
- Hialte Skeggjasonr í Þjórsardale, var gift med Gizurr den hvides datter Vilborg og en af kristendomsforkynderne år 1000; desuden er han af Olaf d. helliges saga kendt for den rolle, han spillede under striden mellem Olaf d. hellige og Olaf den svenske. 28. 29.
- Hókon Sigurðarsonr jarl enn ríke, den navnkundige styrer af Norge, d. 995. 29.
- Hramn, Bergþórs fader. 37.
- Hramn Høeingssonr, lovsigemand (10. årh.). 17.
- Hrollaugr Rognvaldssonr Mœrajarls, landnamsmand, se om ham særlig Landn. s. 140 ff. 14. 40.
- Hróþolfr, en udenlandsk (engelsk) »biskop« på Island (11. årh.), se anm. 32.
- Høeingr, ɔ: Ketill høeingr (9. årh.), isl. landnamsmand, se om ham særlig Egilss. s. 69 ff. og Landn. 10 ff. 17.
- Høensapórir, en mand af ringe herkomst (10. årh.), der indebrændte Torkel, se om ham den ikke i alt historiske saga. 22.
- Hørpacáre, en norsk høvding (9. årh.), der oftere nævnes i slægtregistre, han nævnes etsteds Áslákssonr; se særlig om ham Hkr. I, 363. 14.
- Ingjaldr Brautønundarsonr enn illráðe, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 64 f. 41.
- Ingjaldr Helgasonr, af Ynglingeslægten. 41.
- Ingolfr Arnarsonr, den første landnamsmand (9. årh.). 9. 17. 22.
- Ísleifr Gizorarsonr ens hvíta, Islands første biskop (1006—80). 8. 9. 34. 36. 40.
- Ívarr Ragnarssonr loðbrókar, enn beinlause (9. årh.). 9.
- Jauhan enn írske, udenlandsk »biskop« på Island i 11. årh.; ifg. Hungrv. (kap. 3) skulde han senere være taget til Vendland for at forkynde kristendommen og dér have lidt martyrdøden. Denne mand er uden tvivl identisk med den af Adam af Bremen nævnte Johannes Scotus og som blev dræbt (pint) af »Sclaverne« 1066. Jfr. K. Maurer: Die Bekehrung II, 583 f., ifg. hvilken Jauhan skulde have opholdt sig på Island i årene 1045—50. 32.
- Jóan Ögmundarsonr, »den hellige«, den første biskop til Hólar (1106—21), om ham haves en saga (af Gunnlaugr munk). 34. 37. 40.
- Jófríðr Gunnarsdóttir, datter af Gunnarr Hlífarson, gift først med Þór-oddr Tungu-Oddssonr og siden med Þorsteinn Egilssonr på Borg. 22.
- Jørundr Yngvasonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 41 f. 41.
- Karlsefne Þórþarsonr, egl. Þorfinnr karlsefne, mest kendt af sine Grönlands- og Vinlandsrejser, se Eiríks saga rauða; han var gift med Guðríðr Þorbjarnardóttir. 40.
- Ketelbjörn Ketelssonr, enn gamle, at Mosfelle, landnamsmand, om ham se Landn. 26 f. (og oftere). 14. 28. 40.
- Ketell, Ketelbjörns fader (9. årh.). 14.
- Ketell flatnefr (9. årh.) herse, se om ham Landn., Eyrbyggjas. og Laxdælas. 14.
- Ketell Þorsteinssonr, biskop til Hólar 1122—45, se om ham bl. a. Hungrvaka passim; han var gift med Gróa, biskop Gizurs datter. 1. 40.
- Kolbeinn Flosasonr, lovsigemand. 34.
- Kolr, træ eller frigiven (o. 900). 17.

Kolr, udenlandsk biskop i Island i 11. årh., se anm. 32.

Kollr [Þorkelssonr], biskop i Viken i Norge (11. årh.), se anm. 34.

Kristr. 9. 29. 37.

Léo páfe, »den syvende«, skal være den 9. (1048—54), jfr. anm. 34.

Magnús Ólafssonr berfœttr, konge i Norge 1093—1103. 37.

Markús Skeggjasonr, lovsigemand og skjald (d. 1107). 36. 37.

Márr [Húnrøðarsonr], Haflides fader (11. årh.), hans slægt i Landn. 102. 37.

Martenn byskup, den hellige, af Tours, hvis dag er 11. novbr. 34.

Njorþr, Sveakonge (α: guden Njord). 41.

Oddr, Tungo-Oddr, borgfjordsk hövding (10. årh.), særlig kendt fra Egilss., søn af landnamsmanden Önundr breiðskeggr, se Landn. 40. 22.

Óláfr Eiríkssonr enn sænske, konge i Sverrig (d. 1024). 29.

Óláfr Gopþorparsonr, norsk kongeætling. 41.

Óláfr Haraldssonr hárfagra, Olaf Tryggvason's farfader (d. o. 933), om ham se Hkr. I. 28.

Óláfr Haraldssonr enn digre, den hellige, konge i Norge 1015—30. 9. 32.

Óláfr Haraldssonr, enn kyrre, konge i Norge 1067—93. 36. 37.

Óláfr Ingjaldssonr trételgja, en Ynglingekonge, om ham se Hkr. I, 74 f. 41.

Óláfr Tryggvasonr, konge i Norge (d. 1000). 28. 29. 32. 34. 37.

Óleifr hialte, landnamsmand, om ham se Egilss. og Landn. s. 40; fader til Þórarinn lovsigemand; bode på Varmalœkr (10. årh.). 17.

Óleifr Ingjaldssonr enn hvíte, hærkonge (9. årh.), gift med Auðr og fader til Þorsteinn rauðr, nævnes i flere kilder, som Landn. s. 63. 41.

Óleifr feilan, søn af Þorsteinn rauðr og Þuríðr Helge magres søster, gift med Alfdís den barrøske, se om ham Laxdælas. og Landn. s. 63 og

67; hans søn var Tord geller. 22. 40. 41.

Órækia, ellers ukendt. 17.

Ósk Þorsteinsdóttir ens rauða, gift med Hallsteinn Þórolfssonr. 19.

Ósýfr Helgasonr enn spake, søn af Helge og Nidbjörg, levede til noget ind i 11. årh., fader til Goprun. 20.

Óttarr Egilssonr vendelkráku, en Ynglingekonge, se om ham Hkr. I, 51 ff. 41.

Páschalis páfe, den anden, 1099—1118. 37.

Pétarr, apostlen Petrus. 34.

Petrus. en armenisk biskop. 32.

Philippus, Sveakonge (d. 1118). 37.

Póll, apostlen Paulus. 34.

Rage, en søn af Óleifr hjalte, biskop Torlaks farfader, Landn. s. 40. 17. 22.

Ragnarr loðbrók, oldkonge (9. årh.), 9. 41.

Rúnolfr Þorleikssonr, en brodersøn af Hallr i Haukadalsr (11. årh.), fader til biskop Torlak, Landn. s. 25. 37.

Rognvaldr [Eysteinnssonr glumru], jarl på Möre, Harald hárfagres ven (10. årh.), indebrændt af hans sønner. 14.

Sigfúss [Loðmundarsonr], præst, fader til Sæmund frode, Landn. s. 18. 34.

Sighvatr Surtssonr, lovsigemand. 34. 36.

Sigurðr Halfdanarson, sýr (d. 1018), om ham se særlig Olaf d. helliges saga. 34.

Sigurðr Haraldssonr hrise, en af Harald hárfagres sønner (o. 900). 34.

Sigurðr Magnússonr, jorsalfar, konge 1103—30. 37.

Sigurðr Ragnarssonr loðbrókar, ormrí-auga, sagnkonge. 41.

Skapte Þóroddssonr, den berømte lovsigemand. 32.

Skegge Biarnarsonr, Markus' fader. 36.

Skegge Þorgeirssonr, Hjaltes fader (10. årh.), om hans slægt se Landn. s. 19. 28.

Snorre Karlsefnessonr, født i Vinland kort efter 1000, se Erik d. rødes saga, han var biskop Torlaks morfader. 40.

- Snorre Þorgrímssonr, gode, hovedpersonen i Eyrbyggjasaga (d. 1031). 9.
 Steinn Þorgestssonr, lovsigemand. 32.
 Stephánuš, armenisk »biskop« (missionær). 32.
 Surtr [Þorsteinssonr], i Kirkjubær, fader til lovsigemanden Sighvatr. 34.
 Svegþer Fiðlnessonn (rett. Sveigðir), en Ynglingekonge, om ham se Hkr. I, 26. 41.
 Sveinn Haraldssonr, tjúguskegg, dansk konge (d. 1014). 29.
 Svertingr [Hrolleifssonr], lovsigemanden Gríms fader (10. årh.), Landn. 19. 32.
 Sæmundr Sigfússonr enn frópe (1056—1133), den berømte præst og historiker. 1. 29. 34. 36.
 Teitr Ísleifssonr, præst (d. 1110), Ares »fostre«, se foran. 9. 14. 28. 29. 32. 34.
 Teitr Ketelbiarnarsonr (10. årh.), Gizurr d. hvides fader, han var gift med Álof, datter af Þoðvarr Víkingakárasonn og således i slægt med Olaf Tryggvason, se Landn. 96 og Hungrv. kap. 2, her siges han at have opført gården Skálaholt. 28. 40.
 Tiðrve, fader til lovsigemanden Þorkell, rimeligvis af Ljosavatnsslægten. 32.
 Tryggve Ólafssonr, Olaf Tryggvasons fader (10. årh.), om ham se Hkr. I. 28. 29.
 Tungo-Oddr, se Oddr.
 Ulfheþenn Gunnarssonr, lovsigemand. 17. 22. 37.
 Ulfliótr, lovistandbringeren, se foran. 14. 17.
 Valgerþr Rúnolfsdóttir, Einarr Auðunarsons hustru (10. årh.). 40.
 Vanlande Sveigþessonn, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 27 f. 41.
 Vísburrr Vanlandasonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 29. 41.
 Yngvarr Eysteinnssonr, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 59. 41.
 Yngve Tyrkja konungr, den første i Ares slægtregister (o: = Freyr). 41.
 Yngve Agnasonn, en Ynglingekonge, se Hkr. I, 38f. (her søn af Alrekr). 41.
 Þangbrandr, tysk, missionær på Island 997—99, om ham se bl. a. Kristnis. og Njála. 28. 34.
 Þórarenn Ragabróþer, lovsigemand. 17. 22.
 Þórarenn Skeggiasonn, broder til Markus. 36.
 Þórdís Qzurardóttir, Hallr på Sidas moder (10. årh.), gift med Þorsteinn Þoðvarssonr og datter af Qzurr keilis-elgr Hrollaugssonr. 40.
 Þórer kroppenskegge (10. årh.). 17.
 Þorgeirr Þorkelssonr, gode på Ljosavatn, lovsigemand. 22. 29. 32.
 Þorgeirr, fader til lovsigemanden Gopmundr (o. 1100). 37.
 Þorgerþr Egilsdóttir, biskop Joans moder, datter af Egell Sípuhallssonr. 40.
 Þorgestr, fader til Steinn lovsigemand, se foran. 32.
 Þorgils Gellesonn, Ares fader. 41.
 Þórhildr Þórþardóttir riúpa, gift med Snorre Høfþa-Þórþarsonr, Landn. s. 108. 40.
 Þóríþr Snorradóttir goþa, se foran (d. 1112). 9.
 Þorkell, fader til Þorgeirr på Ljosavatn, se foran. 22.
 Þorkell Blundketilssonr, indebrændt 962. 22.
 Þorkell Eyjolfssonr, den store hövding o. 1000, gift med Gopruín Ósýfrsdatter, og fader til Geller. 20.
 Þorkell Gellesonn, Ares farbroder (11. årh.). 9. 26. 41.
 Þorkell Tiðrvasonn, lovsigemand. 32.
 Þorkell Þorsteinssonr, máne, lovsigemand. 17. 20. 22.
 Þorlákr Rúnolfssonr, biskop i Skálholt 1118—33 (f. 1086), se om ham Hungrv. 1. 37. 40.
 Þorleifr Hørpakárasonn enn spake (o. 900), se ovf. 14.
 Þorleikr Þórarenssohn, broder til Hallr i Haukadalr, han var gift med Þórný, en sønne-datterdatter af Rage. 37.
 Þormóþr, en norsk(?) præst (o. 1000). 28.
 Þóroddr [Eyvindarson] gope, se om ham Landn. 29; han var gift med Rannveig Gnúpsdatter, deres søn Skapte lovsigemand. 32.
 Þórolfr mostrarskegge, landnamsmand, om ham se særlig Eyrbyggjas. og Landn. s. 58. 19.

Þórolfr refr, sön af Eysteinn mein-
fretr, se Landn. 67, hvor det samme
fortælles om hans død. 22.
Þorsteinn [Þóðvarsson], Sidu-Halls fa-
der. 28.
Þorsteinn Egilsson, på Borg, se om
ham særlig Egilss. (10—11 årh.). 22.
Þorsteinn Eyjólfsson, biskop Ketils
fader (o. 1100). 40.
Þorsteinn Hallsteinsson surtr, »som
fandt sommerforøgelsen« (10. årh.);
hans moder var Osk, datter af Tor-
stein den røde. 19.
Þorsteinn Ingólfsson (10. årh.). 17. 22.
Þorsteinn Óleifsson enn raupe (10.
årh.), faldt i Skotland, hans moder
var Auðr en djúpúðga. 19. 40.
Þórunn Gunnarsdóttir, gift med Her-
steinn Þorkelsson (10. årh.). 22.
Þorvaldr kroppenskegge (10. årh.), ellers
ukendt. 17.

Þorvaldr Ísleifssonr byskops (11. årh.),
isl. hövding. 34.
Þorvaldr Tungo-Oddssonr, se om ham
Høensapóris. (10. årh.). 22.
Þórpr Óleifssonr geller, Ares farfader,
gift med Hródný Skeggjadóttir (10.
årh.). 22. 40.
Þórpr Snorrasonr hesthøfpe (10. årh.),
hans moder var Þórhildr riúpa, en
datter af Þórpr geller, Landn. s. 108.
40.
Qgmundr Þorkelssonr (11. årh.), fader
til biskop Jóan, se Landn. s. 9. 37.
Qrnolfr, udenlandsk (tysk) »biskop«
(missionær). 32.
Qzur Hrollaugssonr keiliselgr (10. årh.),
biskop Joans farfader; han var gift
med Gróa, en datter af Þórpr illuge,
Landn. s. 141. 40.
Qpr, se Auðr.

2. FOLKENAVNE OG LIGN.

Breipfirþingar, folkene ved (omkring)
Bredefjorden, særlig om Auðr's efter-
kommere. 14. 41.
Daner, de Danske. 29.
Diúpðæler, slægt, knyttet til Djúpadalr
i Øfjorden (Gunnarr Ulfljóttssons ef-
terkommere). 14.
Englar, Angler, Angelsakser. 37.
Eyfirþingar, beboerne af Eyafjórpr,
særlig brugt om Helge magres efter-
kommere. 14.
Grikker, Grækere. 37.
Grænlingar, de islandske nybyg-
gere i Grönland. 26.
Islandi = Islendingar. 9.
Íslendingar, beboere af Island. 40.
Mosfellingar, slægten på Mosfell (et
øfra), Ketelbiqrns efterkommere. 14.

Norplendingar, beboerne af Islands
nordfjærding. 37.
Norpmenn, Norges beboere. 9.
Papar, irske eneboere (på Island). 9.
Sípomenn, mændene i Sípa, den syd-
østlige del af Island, særlig om
Hrollaug's efterkommere. 14.
Skrælingar, Grönlændernes (og Islæn-
dernes) navn på de vilde stammer,
de traf på i Vinland og som snarest
var eskimoer. 26.
Svíar, Svearne. 37. 41.
Tyrker, Tyrker o: Trojanere. 41.
Upplendingar, beboere af Upplønd i
Norge. 41.
Ynglingar, den Upsalske kongeslægt.
41.

3. STEDNAVNE.

Austfirþer, Østfjordene, den østlige
fjordkyst i Island. 17.
Austfirþinga fiórþungr, Østlandsfjærd-
ingen i Island. 37.
Bláskógar, de lave skovbevoksede he-
der nord og vest for Þingvøllr. 17.
Borgarfjórpr, i det vestlige Island, lan-
det syd og øst for Hvítá. 22.
Breipabólstaþr á Sípa, i Fellshverfe
(se Kálund, Isl. beskr. II, 276). 40.
Breipafjórpr, den brede bugt i Vest-
Island og egnene øst for den, det

nuværende Dalesyssel omlent. 14.
22. 40.
Breipfirþinga fiórþungr, Islands vest-
lige fjærding, senere kaldt Vestfirð-
inga fjórðungr. 37.
Daler, Bredefjordsdalene i Vest-Island.
22.
Danmørk, Danmark. 29. 37.
Eiríksfjórpr, i Grönland, nu Tunugd-
liarflík. 26.
England, (egl. for Englaland). 34. 37.
Eyfirþingafjórþungr, Islands Nord-

fjærðing, senere Norþlendingafjórþungr. 37.
 Eyiafjórþr, Øfjorden, i Nord-Island. 14. 22. 40.
 Frakland, Frankernes land, Karl d. stores rige og Frankrig. 34.
 Gautland, vistnok Vester-Götland. 36.
 Grœnland, egl. Grœnaland, Grönland. 8. 26.
 Haukadallr, gård i Arnessyssel, nord-øst for Geysir, hvoraf den berømte familje, Haukdölerne, havde navn. 34. 37.
 Hierúsalem, Jerusalem. 37.
 Hólar, i Hjaltadalen, Skagafjordssyssel, det berømte bispesæde. 34. 37. 40.
 Hvammr, gård ved Hvammsfjordens inderste del, Dalesyssel, en præstegård. 40.
 Ingolfssfell, et fritstående fjæld i Qlfosseggen, Arnessyssel. 9.
 Ingolfshöfþe, et forbjerg i Østerskaftafellssyssel. 9.
 Ísland. 8. 9. 14. 17. 26. 28. 29. 32. 37. 41.
 Jórsaler, Jerusalem. 37.
 Kialarnes, næsset ligeover for Reykjavík med fjældet Esja, Kjossyssel. 17.
 Kolsgeö, en kløft på Þingvöllr (jfr. anm.). 17.
 Kristnes, Helge magres gård i Øfjordsdalen, (Kálund, Isl. beskr. II, 111). 40.
 Laugardallr, en dal (egn) i Arnessyssel (Kálund, Isl. beskr. I, 157 f.). 28.
 Liósavatn, sø og gård i Sønder-Tingøssyssel i den østligste del af Liósavatsskarð. 22.
 Lón, gård i Østerskaftafellssyssel (Kálund, Isl. beskr. II, 268 f.). 14.
 Miklagarþr, Konstantinopel. 37.
 Minþakseyrr (se anm. og Kálund, Isl. beskr. II, 344 f.). 9.
 Mosfell et øfra, i Grímsnes, Arnessyssel, Ketilbjörns og hans familjes gård (Kálund, Isl. beskr. I, 185 f.). 14. 28. 40.
 Mosfell, i Mosfellssveit, Kjossyssel (Kálund, Isl. beskr. I, 48.). 32.
 Mœrr, Möre, Söndmör i Norge. 14.
 Norvegr, Norge. 9. 14. 28. 29. 32. 34. 37.
 Norþlendingafjórþungr = Eyfirþingafjórþungr (s. d.). 22.
 Rangárhverfe, eggen mellem de to

Rangær, = Rangárvellir (Kálund, Isl. beskr. I, 217). 17.
 Rangæingafjórþungr, Islands sydfjærðing, således kaldt i tilknytning til Ketill høingr og hans landnam, senere Sunnlendingafjórþungr. 37.
 Reykjavík, nu Reykjavík, Islands hovedstad. 9.
 Síða, Islands sydøstligste del (jfr. anm., Kálund, Isl. beskr. II, 305 ff.). 14. 28. 29. 40.
 Skagafjórþr, fjord og eggen i Nord-Island. 22.
 Skálaholt, det berømte bispesæde i Biskupstungur, Arnessyssel (Kálund, Isl. beskr. I, 168 ff.). 34. 36. 37. 40.
 Skálaholtland, det Skálaholt tilhørende land (jordegods). 36.
 Uppsaler, det berømte kongesæde, o: Gamle-Upsala, i Sverrig. 29. 41.
 Vellankatla, egl. 'den kogende kedel', en lille vig med boblende vand i den østlige del af Þingvallavatn (Kálund, Isl. beskr. I, 155 f., hvor Arne Magnussons nøjagtige redegørelse findes anført; se hans Levned osv. II, 62). 28.
 Vestmannaeyiar, Vestmannaøerne syd for Island. 28.
 Vík, Viken, den inderste del af Kristianfjorden, Norge, og eggen deromkring. 34.
 Vínland, det land på Amerikas østkyst, som Grönlænderne opdagede og besøgte omkr. 1000. 26.
 Þingnes, et næs ved Hvítá i Borgarfjordssyssel, hvor egnens þing (varting) holdtes (Kálund, Isl. beskr. I, 303. 305). 22.
 Þjórsárdallr, en dal i Arnessyssel, oven til, der helt blev ødelagt af vulkanske udbrud i 14. årh. (Kálund, Isl. beskr. I, 198 ff.). 28.
 Qlfossö, elven, der mod syd strømmer ud fra Qlfossvatn (Kálund, Isl. beskr. I, 79). 9.
 Qlfossvatn, nu Þingvallavatn (jfr. anm.; Kálund, Isl. beskr. I, 86. 88). 28.
 Qrnólfsdallr, en dal højt oppe i Borgarfjorden, regnes til Myrasyssel (Kálund, Isl. beskr. I, 356 f.). 22.

4. LOVE.

Golapingslög, loven der gjaldt i Gulating, vestlige Norge (se anm.). 14.
 Ulfliótslög, den af Ulfjótr istandbragte (første) lov for den isl. fristat. 14.

Vígslópe, drabsafsnittet i den 1118 på altinget vedtagne isl. fristatslov, kaldt Haflipaskrö. 37.

XI.

BIBLIOGRAFI.

1. Udgaver:

Schedæ Ara prestz froda vm Island.
Prentadar i Skalhollte. 1688.

Aræ multiscii Schedæ de Islandia ...
Oxonie. 1716 [1697. udg. Chr. Worm
(ufuldført). Oversættelsen egenlig
Arne Magnussons.]

Arii Thorgilsis filii cognomento froda
Schedæ ... de Islandia. Ved A. Bus-
sæus Hafniæ 1733, udsendt med ny
titel 1744.

Íslendingabók i Íslendingasögur I.
Khöfn 1829.

Íslendingabók Ara prests ens fróða
Þorgilssonar i Íslendingasögur I,
Khavn 1843. S. 1—20. Bogstavret
aftrykt efter håndskrifterne s. 362
—83.

Íslendingabók, Are's Isländerbuch, udg.
af Th. Möbius Leipzig 1869. Med
oversættelse og forklarende bemærk-
ninger af K. Maurer m. m.

Íslendingabóc, es Are prestr Þorgils-
son gørpe. Finnur Jónsson bjó til
prentunar (tilegnet R. Rasks minde)
1887.

Íslendingasögur 1—2. Búið hefir til
prentunar V. Asmundarson. Reykja-
vík 1891 (optryk af foregående), 2.
udg. 1909.

Ares Isländerbuch, i Sagabibliotek I,
herausgeg. von Wolfg. Golther, 1.
udg. 1892, 2. udg. Halle 1923. [Kom-
menteret udg.]

Th. Möbius: *Analecta norrœna* 1859.
Origines Islandicæ I. Udg. af G. Vig-
fusson, Oxford 1905.

Uddrag af teksten i *Antiquitates Ame-
ricanæ* s. 204—05, 206—08, — i
Grönl. hist. Mind. I, 168—72, — i
Antiqu. Russes II, 228—34, — i K.
Gislason: 44 Prøver 1860.

2. Oversættelser.

Latinsk i Bussæus' udg.

— i Chr. Worms udg.

— af Arne Magnusson i *Lev-
ned* II.

Uddragene i *Antiqu. Amer.*

Fransk: af Fr. Wagner: *Le livre des
Islandais du prêtre Are le Savant.*
Bruxelles 1898.

Tysk: C. F. Dahlmann: *Das Islän-
derbuch des Priesters Are des Wei-
sen i Forschungen Altona* 1822.

Th. Möbius: i hans udg. 1869.

Thule XX. bind.

A. Bonus: *Isländerbuch*, 3. Aufl. 1921.

3. Afhandlinger om Are, hans liv og værker:

Chr. Werlauff: *De Ario multiscio* 1814.
K. Maurer: *Ueber Ari Thorgilsson und
sein Isländerbuch*, Germania XV
(1870).

— *Ueber Ari fróðe*, Sst. XXXVI 1891.

— i *Ueber die Ausdrücke* Anm. 8.

B. M. Ólsen: *Ari Þorgilsson hinn fróði*,
i *Tímarit hins ísl. Bók. f. j. X*, 1889.

— Om forholdet mellem de to bear-
bejdelser af Ares Islendingebog, i
Aarbøger 1885.

— Om Are frode. Sst. 1893.

J. F. Dahlström: *Den norske og isl.
tidsregning*, 1874.

G. Vigfússon: *Prolegomena til Sturl-
unga* XXIX ff.

G. Storm: *Sn. Sturlassöns historie-
skrivning* 1873 s. 13 f.

G. A. Gjessing: *Kongesagaens frem-
væxt* I—II, 1873. 1876.

— *Egilssagas forhold til Kongesagaen*,
Arkiv II, især s. 303 f.

Henning og Hoffory: *Zeits. f. deut.
alt.* XXVI.

H. Schück: *Smärre bidrag osv.*, *Ar-
kiv* XII, 1896.

Craigie, W. A.: *A father of history*,
The Scottish Review XXXVI, 1900.

A. Heusler: *Ares Islendingabók*, *Ar-
kiv* XXIII, 1907.

A. Bley: *Zur entstehung der jüngerer
Islendingabók*, *Zeits. f. deut. Phil.*
XXXII. 1900.

B. Th. Melsted: *Íslendingasaga* III,
199 ff. Jfr. P. A. Munch: *Norske
folks Hist.* II, 632 ff.

Are omtales naturligvis i alle littera-
turhistorier.¹

¹ Ari the Learned, Ellwood 1898, er en oversættelse af *Landnåma*!

INDHOLD.

I. 1. Are hinn fróði Þorgilsson	I
2. Ares forfatterskab	III
II. Fototypisk gengivelse	
III. Tekst med kommentar	1—41
Prologen	1
Haralds slægtregister	7
Kapitelfortegnelse	8
Kap. I	9
» II	14
» III	17
» IV	19
» V	22
» VI	26
» VII	28
» VIII	32
» IX	34
» X	36
Tillæg I	40
» II	41
IV. Oversættelse	42—52
V. Lovsigemandsrækken	53—56
VI. Ares hjemmelsmænd	57—58
VII. Håndskriftlig overlevering. Retskrivning	59—60
VIII. Tillæg af Odds Olafssaga	61—62
IX. Citater af den ældre Íslendingabók	63—64
X. Registre	65—72
1. Personregister	65—71
2. Folkenavne og lign.	71
3. Stednavne	71—72
4. Love	72
XI. Bibliografi	73

U. C. BERKELEY LIBRARIES

C056103980

1111111111